

రాజ యోగం

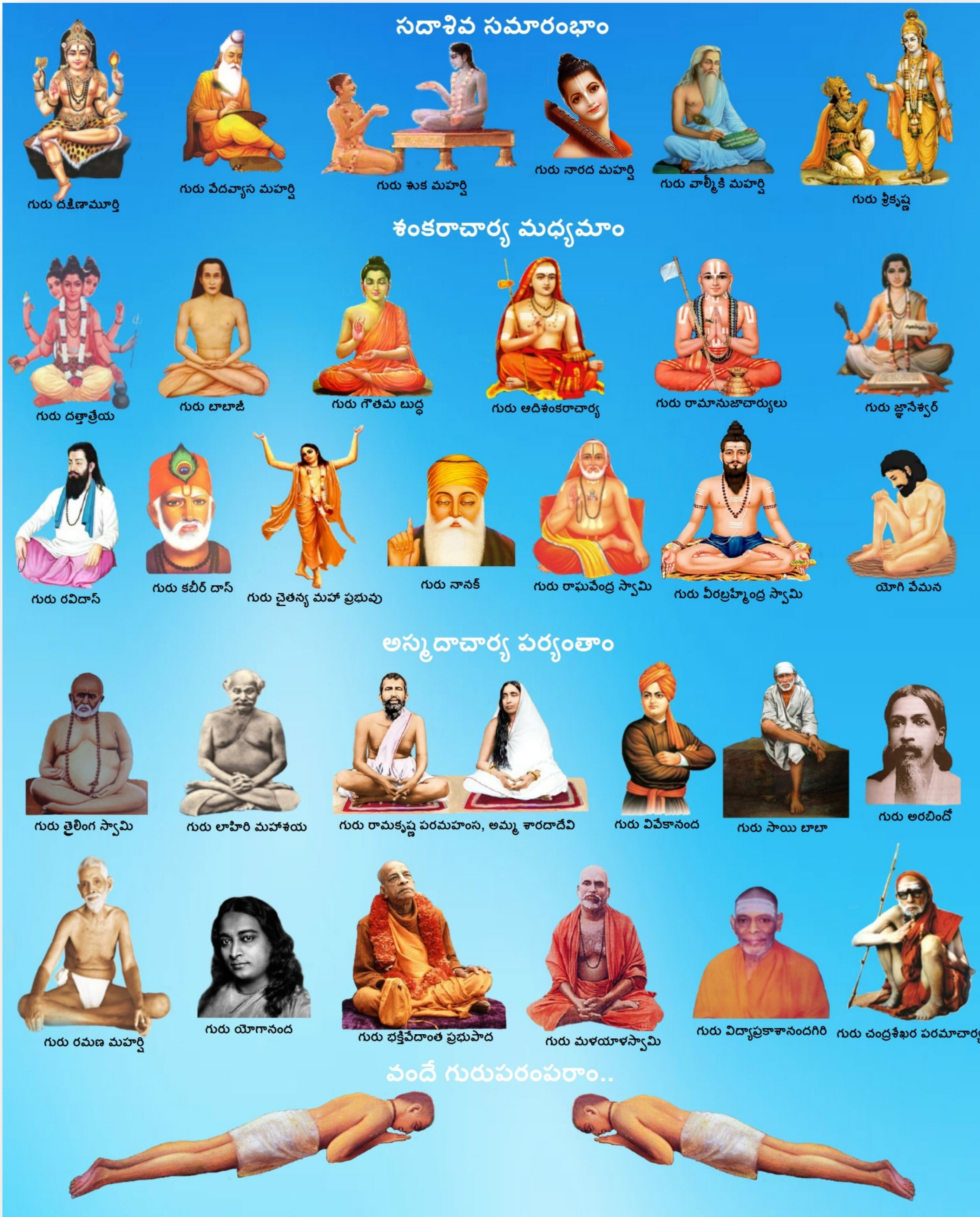
విచారణ

యోగ సంకలనము-హర రాజ భక్తి

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

నన్ను "నేను" చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి,అంతేగాక విలువైన గ్రంధాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంధాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకి **5000** పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా http://www.new.dli.ernet.in),ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in),మైక్రోసాఫ్ట్ సైట్(http://www.microsoft.com) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంధాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: http://www.new.dli.ernet.in లేక http://www.dli.ernet.in
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము.

ఈ గ్రంధపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020120036186

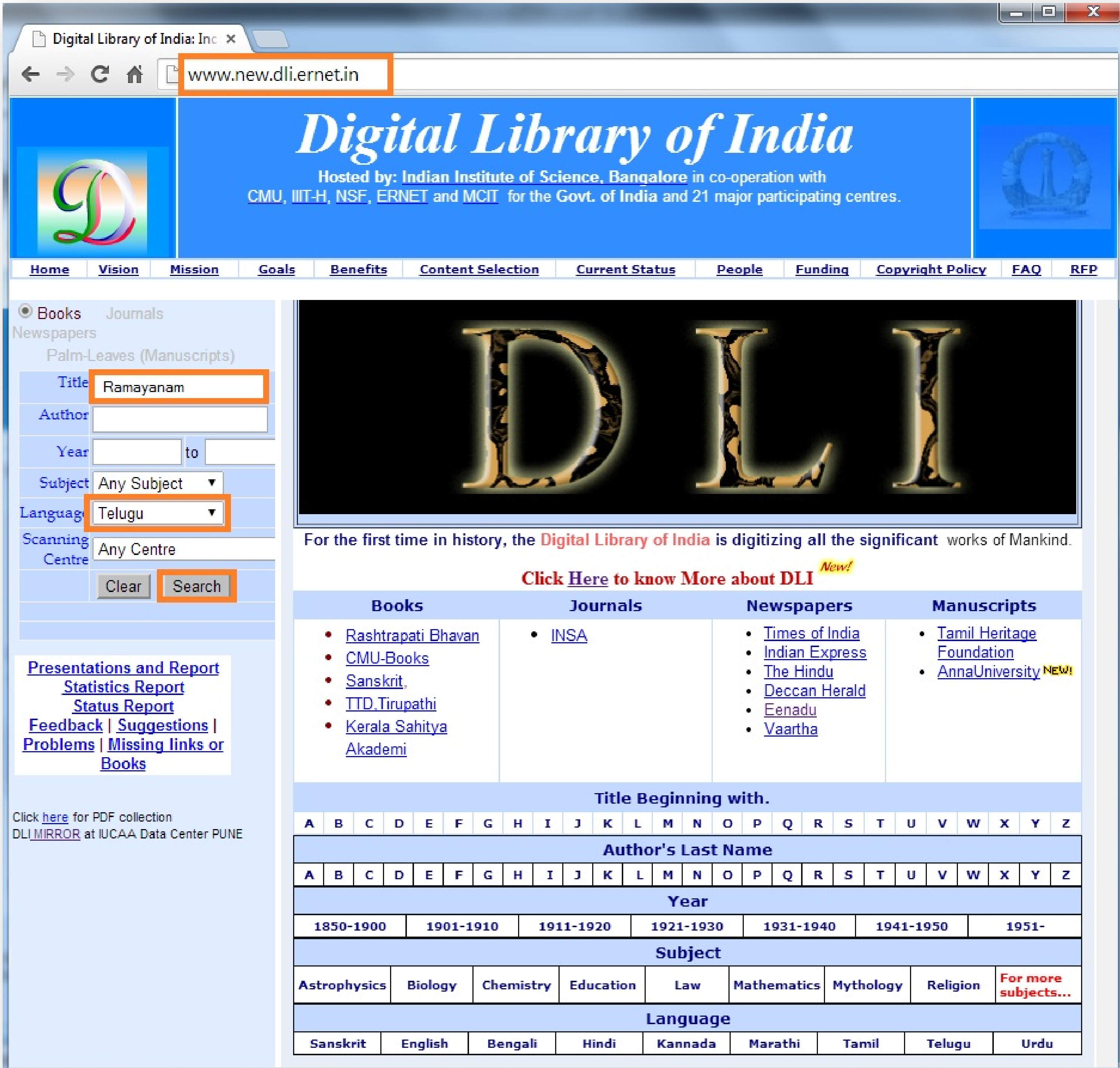

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయి నాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

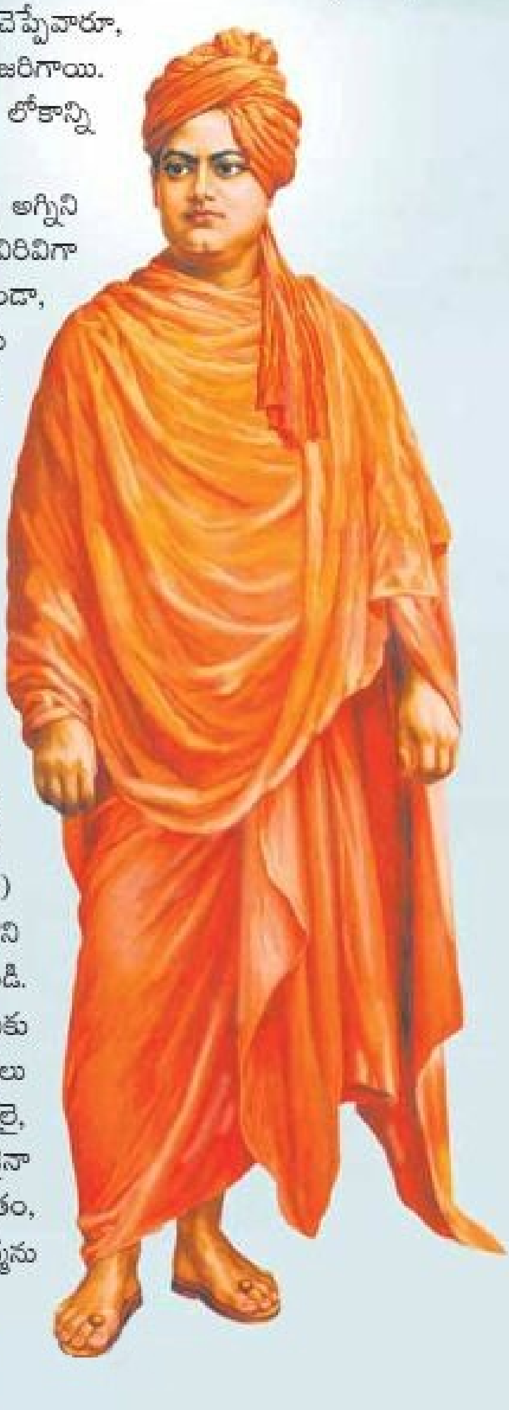
http://www.new.dli.ernet.in

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

"దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం" అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్న్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన 'ఇచ్ఛ' (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. "నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది" అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

కాకినాడ నాట్యకళా విజ్ఞాన గ్రంథమండలి

పదకొండవ కుసుమము.

యోగసంకలనము.

(శ్రీఅరవింద ఘోషుగారిచే రచింపఁబడిన యోగసంకలనమునకు
తెలుఁగు తర్జుమా.)

వాల్యూము III.

హట రాజ భక్తి యోగము

వ్యాసావళి, సంపూర్ణమహాభారతము, శ్రీకృష్ణావతారము, వనసుందరి,
విహారలీల, మొదలగు పదినాటకములు వ్రాసిన

మధ్వశ్రీ దాల్త్రాబాదా గోపాలకృష్ణారావు, B. A., గారిచే
నాంధ్రీకరింపఁబడి ప్రకటింపఁబడియె.

మొదటికూర్పు 500 ప్రతులు.

కాకినాడ :
రంగా అండ్ కో., యందు ముద్రింపఁబడియె.

1935.

[వెల రు 0-12-0.

యోగసంకలనము.

39 అధ్యాయము.

హఠయోగము.

యోగవిధానము లెన్నియున్నవో సమాధినొందుట కన్ని మార్గములుకలవు. సమాధి కెంతయాధిక్యత కల్పింపఁబడెననఁగా ముక్తిమజ్ఞానమొందుటకది శ్రేష్ఠమైనసాధనమేగాక యాయుక్తిమజ్ఞానమునహిత మదేయని చెప్పఁబడుచున్నది. మనము దేహాధారులమైయుండగా సమాధియందుమాత్రమే యట్టి యుక్తిమజ్ఞానము పొందఁగలమని చెప్పఁబడుచున్నది. కావున సమాధినొందుటకుఁ గొన్ని యోగప్రక్రియాలు పరమాత్మునితో నైక్యముకొఱకుఁ జేయఁబడు ప్రయత్నములే. ఆయైక్యము పరమాత్ముని స్థితియందైక్యము. జ్ఞానమందైక్యము. ఆనందమందైక్యము. అట్టి పరిపూర్ణైక్యమును నిరాకరించితిమా, జీవుఁడు దేవుని స్థితియందు నివసించుట యనఁబడు సాలోక్యమో, భిన్నముగాక దేవునిసమీపమున నుండుటయను సామీప్యమో కలుగుచున్నది. మన సాధారణ జ్ఞానస్థితికంటె యూర్ధ్వస్థితికి జ్ఞానతీవ్రతకు సమాధి స్వతస్సిద్ధమైన లక్షణముగాఁ గనుపించుచున్నది. జ్ఞానయోగమందు సమాధికి స్వతస్సిద్ధముగా

సమస్త యోగవిధానములకుఁ ద్రివిధాభ్యాసములు కలవు. మొదటిది శుద్ధి. సమస్తవికారముల నభ్యంతరముల విఘాతముల స్థూల మానస వ్యాపారజనితదోషములఁ దొలగించుట. రెండవది యేకాగ్రత. మనలోఁ బనిచేయుచున్న శక్తిని నిర్ణీతమైన ప్రత్యేక వ్యాపారములకు వశముచేసికొని పరిపూర్ణతీవ్రత్వ మొందించుట. మూఁడవది విమోచన. మనకుఁ బ్రస్తుతము స్వభావధర్మమైన సత్య విలాసరూపమైన వ్యష్టిబంధమునుండి తప్పించుకొనుట. పరమాత్మునితో నైక్యమొనంగునట్టి విమోచనానుభవమే పరిపూర్ణత్వము. ఇందునిమిత్తమే యోగాభ్యాసము చేయఁబడుచున్నది. ఈమూఁడు సోపానములు తప్పనివే. ఉత్తమానందస్థితులఁ బొందించఁగలవే. హఠయోగము తనయభ్యాసములం దెల్ల వీనిపై లక్ష్యముంచు చున్నది.

హఠయోగమున నాసనప్రాణాయామములను రెండు ముఖ్యాభ్యాసములు కలవు. తక్కినవన్నియు సహకారులు మాత్రమే. ఆసనమనగా నొకవిధమైన నిశ్చలత్వమునకై శరీరము నలవాటుచేయుట. ప్రాణాయామమనగా దేహమందున్న ప్రాణశక్తిప్రవాహము నాపి క్రమపద్ధతి నుపయోగించుట. దీనికుపకరణము స్థూలదేహమే. ఈస్థూలదేహమందు రెండువిషయములు కలవు. అవి స్థూలప్రాణములు. బహిస్సాధనము పునాది యనఁబడు నీదేహ మొకటి. శక్తినిజ సాధనమనఁబడు ప్రాణము రెండవది. ఈసాధనములిప్పుడు మనకధికారులైయున్నవి. మనము శరీరమునకు వశులైయున్నాము. ప్రాణమునకుఁ లోఁబడియున్నాము. మనము మానసపురుషులమైన జీవుల మైనప్పటికి వానిపై స్వల్పాధికారముమాత్రమే కలిగియున్నాము. అల్పమైన స్థూలస్వభావముచేఁ గట్టఁబడియున్నాము. అందుచేతనే శరీరము భరించఁజాలినంత స్వల్పప్రాణశక్తినిమాత్రమే కలిగియున్నా

ము. మరియు మనలో నీప్రాణస్థూల వ్యాపారములు మిక్కిలి ప్రతి బాధకములైన హద్దులఁబొందుటేగాక శుద్ధిచేసినకొలది తిరిగి తిరిగి పుట్టునట్టినిత్యమలినములకువివిధవికారములకు బలువిధవిఘాతములకు వశమైయున్నవి. వీనినన్నిటిని హఠయోగము జయించవలసియున్నది. ఆసనప్రాణాయామములను రెండుసాధనములచే హఠయోగము జయమొందవలెను. ఈసాధనములు మాటమాత్రమునకెంతో సులభముగాఁ గనుపించునుగాని యభ్యాసమందుఁ బలుతెరంగులై భారయుక్తములైయున్నవి.

హఠయోగమునందాసనమునకు రెండుదేశములు కలవు. వానితో పాటనేకవిషయములు సంభవించుచున్నవి. దేహ నిశ్చలత్వముచే నిగ్రహముకలుగుట మొదటివిషయము. నిశ్చలత్వముచే సంసిద్ధి రెండవది. జ్ఞానయోగమందు మనోనిశ్చలతకుగల శక్తికెంత యాధిక్యతకలదో హఠయోగమందు శరీరనిశ్చలతకుఁగలశక్తి కంతయాధిక్యతకలదు. మనలోని యగాధవిషయముల కలవాటులేని మనస్సునకీరెండు తామసనిష్క్రియత్వమునకై పాటుపడుచున్నట్లుండును. కాని నిజమదికాదు. యోగప్రశాంతత్వము మానసికమైనను శారీరకమైనను విశేషమైన శక్తిసంసిద్ధికి సంప్రాప్తికి సంరక్షణకుఁ గారణము. మన సాధారణమనోవ్యాపారమందు విశేషభాగము క్రమములేని యస్థిమితత్వమే. అందు శక్తి తీవ్రముగా ఖర్చుపడుచున్నది. వ్యర్థమగుచున్నది. మిక్కిలి స్వల్పముమాత్రమే యాత్మనిగ్రహమునకు వినియోగపడుచున్నది. వ్యష్టిమానవునిబట్టి యిది వ్యర్థమైన వ్యయమనవలసినదేకాని బ్రహ్మాండ స్వభావమునుబట్టి వ్యయమనరాదు. మన కేదివ్యయమని తోచునో యదిదానికి మిక్కిలిఁ యుపయోగకరమై యుండును. మన శరీరవ్యాపారము సహితమట్టి యస్థిమితత్వము కలదే. తనలోఁ బ్రవేశించునట్టియు లేదా యుత్ప

న్న మూచున్నట్టియు స్వల్పప్రాణశక్తిని సహిత మీశరీరము నిలుపుకొనఁ జాలదు. తత్కారణమున బ్రాణశక్తి క్రియారూపమున ఖర్చుపడుచున్నది. అంతేగాక శరీరమందు పనిచేయుచున్న శక్తులకును జరుగుచున్న వ్యాపారములకును గ్రహణ ప్రతిగ్రహణముల వల్లను బహిరాగతములైనట్టియుఁ బరులకుఁ జెందినట్టియుఁ జుట్టుయావరణమునుండి సంభవించునట్టియు శక్తులతో గ్రహణ ప్రతిగ్రహణముల వల్లను తరుచు సరిపుచ్చుకొనవలసియున్నది. అప్పు డనేక పొరపాట్లు సంభవించవచ్చును. ప్రతియభ్యంతరము ప్రతిలోపము, ప్రతియమితముఁ ప్రతిస్వల్పము మలినముల పుట్టించఁ గలదు. స్వభావమునకు విడిచిపెట్టినయెడల మేలేకాని యిప్పుడు మానవుని మనోచిత్తములు దాని యలవాట్లతో ప్రేరేపణలతో జోక్యము కలుగఁ జేసుకొనచున్నవో యప్పుడుమిక్కిలి మాలిన్యముల క్రమములు సంభవించును. ఇట్టి జోక్యముపుచ్చుకొనక తప్పదు. మనుజుఁడు ప్రాణస్వభావముల ప్రయోజనమునకు మాత్రమే పుట్టినవాఁడుకాఁడు. గొప్పయుత్తమ కార్యము కొఱకువచ్చినవాఁడు. ఇట్టి గొప్పకార్యముకొఱకు మనము వచ్చితిమన్న మాట స్వభావము మొదటయనుకొనలేదు. ఇప్పుడు క్రమపడి సరిచేసుకొనుచున్నది. ఈ యక్రమమైన యస్థిమితత్వమును పోనణచి వ్యాపారము మాని క్రమపద్ధతిని నడుపుటె మొదటి యావశ్యకత. హఠయోగి శరీర ప్రాణశక్తుల సామర్థ్యమును విపరీతముగా మార్చవలసియున్నాఁడు. విపరీతమనగా నెక్కువ యక్రమమని కాదు. ఔన్నత్యాధిక్యత యాత్మస్వాధీనాధిక్యత యనిభావము.

ఆసనమువల్లవచ్చెడి నిశ్చలత్వమునకు ముఖ్యోపయోగమేమనగా శరీరమునం దధ్యారోపణచేయఁ బడిన యస్థిమితమును పోగొట్టుకొనుటే. ప్రాణశక్తిని దుర్వినియోగము చేసి పాడుచేయుటకుమా

పుగా శరీరము దానిని నిల్పుకొనునట్లొనర్చుటే. తమస్సుచే శక్తి తగ్గిపోవుట కాదనియు వృద్ధికాఁబడి ప్రవేశ మొంది వ్యాపించుననియు నాసనాభ్యాసము వల్లననుభవములోనికి వచ్చుచున్నది. దేహమెక్కువైన శక్తిని పనిగా మార్చుటకలవాటు పడియున్నది. ఈశక్తివృద్ధికాగా సహించలేకపోవుటచే మొదటతీవ్రమైన వణుకుపుట్టుచున్నది. తరువాత నలవాటుపడి యాసనసిద్ధి నొందినపుడు మొదటనెంతకష్టమై యసాధారణమైతోచెనో యంతహాయిగానుండును. వృద్ధినొందె ప్రాణశక్తి యెంతప్రవేశించినను కార్యరూపమున పరిణమించనివ్వక లోన భరించుటకు శక్తికలుగుచున్నది. గనుకనే సిద్ధిగాంచిన హఠయోగిశరీరము సాధారణ మనుజునకు సాధ్యముకాని యోర్పు శక్తివ్రియము మొదలగు సామర్థ్యములుకలది. ఈశక్తిని భరించి లోన నిలుపుకొనుటేగాక స్థూలమును వశముచేసికొని తనయిష్టమువచ్చినట్లు నడపఁగలదు. ఇట్లుప్రాణశక్తివృద్ధియై స్థిమితమొందినయెడలగొప్ప కార్యములఁ జేయుచు మిక్కిలిగొప్పశక్తిగా మారుచున్నది. నిజమునకది శరీరమునుతనలోనుంచుకొని వశముచేసికొనియుపయోగించునట్లుండునుగాని శరీరమందుఁదానుండి దానికివశమై దానిచేనుపయోగింపఁబడునట్లుండదు. స్థిమితములేని మనస్సు తనలోఁబ్రవేశించుచున్న విజ్ఞానశక్తిని యక్రమముగా నసంపూర్ణముగా వినియోగించుచున్నది. అట్లె స్థిమితమొందిన మానసము విజ్ఞానశక్తి భరించి స్వాధీనముచేసికొని యుపయోగించుచున్నది.

ఆవిధముగా మలినములనుండి విడిపింపఁబడి శుద్ధికాబడిన దేహము కొంతమట్టు కాసనములవల్లను బూర్తిగా నాసన ప్రాణాయామములవల్లను సంపూర్ణోపకరణమాచున్నది. దానికి దరుచు సంభవించు శ్రమ విడిచిపోవుచున్నది. మిక్కిలియారోగ్యము కలుగుచున్నది. నశింపు, వృద్ధాప్యము మరణము మొదలైన లక్షణములుం

డవు. హఠయోగివయస్సున మిక్కిలి ముదిరినప్పటికి నారోగ్యము చురుకుదనము యౌవనము కలిగియుండును. వెలియాకారమందు సహితము యౌవనము చాలాకాలముండును. వాఁడు చిరకాలము జీవించఁగలఁడు. వానికిదేహమే సాధనము గనుక దానిని చాలాకాలము నిలుపుకొనుట యతనికి యత్యావశ్యకము. హఠయోగమునకు వివిధాసనములుకలవు. ఎనుబదికంటె యెక్కువయున్నవి. అందు కొన్ని మిక్కిలి కష్టసాధ్యములు. చిక్కులతోనిండియున్నవి. ఈవివిధాసనములు పై నుదహరింపఁబడిన ఫలముల నిచ్చుటకును, దేహమును నెక్కువస్వాతంత్ర్యముతో వినియోగించుటకును గొంతవరకుపయోగించుచున్నవి. కాని శరీరమందున్న స్థూలశక్తికి భౌతికశక్తికి గల పరస్పర సంబంధము మార్చుటకుసహిత ముపయోగించును భౌతికశక్తిభారము తగ్గుట యొకఫలమే. శ్రమను జయించుట దీనికి మొదటిలక్షణము. ఉత్తాపనమే దీని తుదిలక్షణము. స్థూలశరీరము సూక్ష్మశరీరస్వభావమును బొందుటకును ప్రాణశక్తితోఁ గొంతసంబంధము పొందుటకును బ్రారంభించును. అదితీవ్రమైన శక్తియై కనిపించును. హఠయోగసిద్ధులనఁబడు గరిమమహిమ యణిమలఘిమలు పొందఁబడును. అంతేగాక హృదయచలనముపైను శ్వాసనిశ్వాసలనబడు స్థూలవ్యాపారములపైఁ బ్రాణ మాధారపడి యుండను. ప్రాణముననే ప్రమాదములేకుండ వీనిని నిరోధించ వచ్చును.

ఆసన ప్రాణాయామ సంసిద్ధివల్ల సంభవించు నీసమస్తము స్వేచ్ఛకు స్థూలశక్తికిమాత్రమే కారణము. హఠయోగమునకుఁగల యుత్తమప్రయోజనము ప్రాణాయామముపై మిక్కిలి యాధారపడియున్నది. ఆసనము విశేషముగా స్థూలముతోఁ బనిచేయుచున్నది. ఇందుసహితము రెండవదానితోఁ బనికలదు. ఆసనసంసిద్ధివల్లఁగలిగిన స్థూలనిశ్చలత్వముతోఁ బ్రారంభించి ప్రాణాయామము సూక్ష్మ

ప్రాణాంశములతోననగా నాడీమండలముతో సరాసరి పనిచేయుచున్నది. శ్వాసను పలువిధముల నిరోధించినదువుటచే సదిసంభవించును. మొదట రేచకపూరకములు సమముగా నడుపఁబడుచున్నవి. కుంభక మేర్పడువరకు రేచకపూరకముల్లు పలు తెరంగుల చేయఁబడుచున్నవి. ఉశ్వాసనిశ్వాసము లెంత తేలికగా చేయఁబడుచున్నవో యంత సులభముగా సుఖముగా వాయుపు కుంభకమున నిలుపఁబడుచున్నది. ప్రాణాయామమునకు ముఖ్యోపయోగము లేవనగా నాడీమండలమును శుద్ధిచేయుట. సమస్తనాడులకుఁ గ్రమముగ నెట్టియభ్యాంతరము లేకుండ ప్రాణశక్తిని వ్యాపింపఁజేయుట. శరీరమందున్న జీవుని మానసచిత్తములు దేహప్రాణముల వశముగాకుండునట్లు ప్రాణశక్తినిపూర్ణముగా వశమందుంచుకొనుట. నాడీమండలమును శుద్ధిచేయునట్టి శ్వాసాభ్యాసములకుగల యీశక్తి బహుప్రసిద్ధికెక్కినది. మనశరీరశాస్త్రములును స్థిరపడినవిషయము. స్థూలమును శుద్ధిచేయుటసుసహితమని సహాయపడుచున్నది. కాని ప్రారంభమందని సమస్త స్థూలాననవయవములమీద నాళములమీద పనిచేయఁజాలదు. కాబట్టి హఠయోగము శరీరమాలిన్యములఁ దీసివేయుటకు స్థూలప్రక్రియల నుపయోగించుచున్నది. ఈప్రక్రియలాసనములు (ప్రత్యేకాసనములు ప్రత్యేకరోగములఁ బోగొట్టును.) ప్రాణాయామముకలిసి పూర్ణమైన శరీరారోగ్య మిచ్చుచున్నవి. కాని ముఖ్యలాభమేమనగా నీశుద్ధివల్ల బ్రాణశక్తి యెచ్చటికైనను శరీరమందే భాగమునకైన నెవ్వాఁడము గానైన నెట్టిచాలనముతోనైనఁ బంపఁబడుచే.

ఊపిరితిత్తులలోనికి వాయువునుపీల్చుట వెలికివిడిచిపెట్టుటయును వ్యాపారము వెలికిఁగనిపించునట్టి చేయపీలుకలిగినట్టి ప్రాణకార్యమైయున్నది. యోగశాస్త్రానుసారముగ ప్రాణము పంచవిధములై

నాడీమండలమంతయు వ్యాపించి స్థూలశరీరమునిండి దానివ్యాపారము లనిర్ణయించుచున్నది. హటయోగిశ్వాసమును నీబహిస్సాధనమును స్వీకరించుచున్నాఁడు. అదియాపంచవిధప్రాణ వశీకరణమిచ్చుచున్నది. ఆప్రాణములయంతర వ్యాపారమతనికిఁ దెలియఁగలదు. స్థూలప్రాణ వ్యాపారములు పూర్తిగానతనికి మనోగోచరమగుచున్నవి. వాఁడుప్రాణమును సమస్తనాడులకుఁ బంపఁగలఁడు. ఆరుచక్రములందు దానిపనిని తెలిసికొనఁగలఁడు. ప్రతిచక్రమందిదివర కలవాటుపడిన స్వల్పస్థూలకార్యమునకంటె యెక్కువపనిదానిచేఁ జేయించఁగలఁడు. అదియిదియననేల ! వాఁడుస్థూలముయొక్క సూక్ష్మనాడులయందేగాక స్థూలావయవములయందుసహిత మాశక్తివశీకరణ మొందుచున్నాఁడు. ఈవిధముగా దేహప్రాణ పరిపూర్ణవశీకరణము శుద్ధీకరణవిధానమువల్ల నేర్పడి హటయోగముయొక్క యుత్తమవిషయములకు మూలమగుచున్నది.

కాని యీసమస్తమనగా హటయోగమందు వినియోగింపఁబడు నాసనప్రాణాయామములు బహిరంతరస్థూలకార్యములే. ప్రారంభ విషయములే. వీనిని మిక్కిలి ముఖ్యమైన మనోమయ విజ్ఞానమయ విషయములకు నుపయోగింపవలసియున్నది. హటయోగవిధానమున కాధారమైన స్థూల మానసాత్మలకును, స్థూలసూక్ష్మ దేహములకును గల సంబంధముపై నదియాధారపడియున్నది. ఇచ్చట రాజయోగముతో సంబంధముకలుగుచున్నది. ఇచ్చటనొకదానిలోనుండి రెండవదానిలోఁ బ్రవేశించుటకు వీలుకలదు.

యోగసంకలనము.

40. అధ్యాయము.

రాజయోగము

యోగద్వారములఁ దెఱచుటకు హటయోగికి దేహప్రాణము లెట్టిసాధనములో రాజయోగికి మానసమట్టిసాధనము. కాని రెండుయోగములందు మానసము (పూర్తిగా హటయోగమునఁ గొంతమట్టుకే రాజయోగమున) దేహప్రాణములపై నాధారపడియున్నది. కాబట్టి యాసనప్రాణాయామము లీరెండుయోగములకున్నవి. హటయోగమందు వానికేప్రాముఖ్యత. రాజయోగమందుఁ బ్రత్యేకము వానికంతప్రాముఖ్యతలేదు. నిజమునకు మనుష్యుఁడు దేహధారియైన జీవుఁడేయైనను, స్థూలస్వభావమునసుసరించి యతఁడెంతగా నన్నమయ ప్రాణమయ పురుషుఁడై యున్నాఁడో, యతని మనోవ్యాపారము లెంతగా స్థూలదేహనాడీమండలములపై యాధారపడియున్నవో మనకు స్పష్టముగా తెలియును. ఇట్టిపరాధీనతనుగాంచి యిప్పటి భౌతికశాస్త్రము మానసికశాస్త్రము కొంతకాలమువరకు మనస్సేదేహమనిచెప్పినవి. మనస్సుజీవుఁడు వేరువిషయములుకావని, సమస్తమనోవ్యాపారములు స్థూలకార్యములే యనిస్థాపించుటకుఁ బ్రయత్నించినవి. అంతే

గాక నీపరాధీనత నెంతయతిశయోక్తిగా వర్ణించినవనగా నదియత్యావశ్యకమైన విషయమనియు, మనస్సునకు స్థూలప్రాణవ్యాపారముల వశీకరణము సాధ్యముకాదనియు, వానినుండి వేరుకాగలశక్తి దానికి లేదనియు, నట్లుచేయఁ బ్రయత్నించుట పొరపాటనియుఁజెప్పినవి. కాబట్టి యీపరాధీనత నిర్వివాదాంశమయ్యెను. శాస్త్రములు(Science) దీనిరహస్యమును దెలిసికొనుటకుఁ బ్రయత్నించుటలేదు. గనుకనా శాస్త్రములు దీనినుండి తప్పించుకొనుటకుగాని దానిని స్వాధీనముచేసికొనుటకుగాని మనకుశక్తినివ్వఁజాలవు.

మనోస్థూలశాస్త్రమైన యోగమీ (Psycho-Physical Science) పొరపాటు పడుటలేదు. యోగమీరహస్యమునకై ప్రయత్నించి, దానిని సంపాదించి భంధవిముక్తి కలిగించుచున్నది. లోపలనున్న మనోమయశరీరమును స్వీకరించుచున్నది. స్థూలదేహమూ సూక్ష్మదేహముయొక్క భౌతికరూపమే కాబట్టి యోగము కేవల భౌతిక పరిశోధనలకుఁ దెలియఁబడని స్థూలశరీర రహస్యములఁగనిపెట్టఁగలదు. ఈసూక్ష్మశరీరమును జీవుఁడు మరణానంతరము సహితము నిలుపుకొనుచున్నాఁడు. దానిసూక్ష్మ స్వభావపదార్థముల కనుగుణ్యమైన సూక్ష్మప్రాణశక్తి దానికిఁగలదు. ఎక్కడజీవుఁడుండునో యక్కడపనిచేయుటకుఁ బ్రాణశక్తియుఁ బదార్థముసహితముండును. ఈప్రాణశక్తి నాడీమండలమందుఁ బ్రవహించుచున్నది. ఈసూక్ష్మనాడీమండలము సూక్ష్మదేహమునకు సంబంధించినది. ఈనాడు లారుచక్రములుగా, నిజమున కేడుచక్రములుగా, నేర్పడినవి. వీనిని కమలములందురు. ఇవి యొకదానిమీద నొకటి యేర్పడియున్నవి. అన్నిటికంటె పైన వెయ్యిరేకుల కమలమున్నది. దానినుండి సమస్తమనఃప్రాణశక్తులు ప్రవహించుచున్నవి. ప్రతికమలము మానసికశక్తులకు స్థి

లకు వ్యాపారములకు నిలయమైయున్నది. ప్రతికమలము మనమానసికలోకమునకు పోలియుండును. నాడులలో బ్రవహించుచున్న ప్రాణశక్తి ప్రవాహముతోసహా యివి వెలికి నిర్గమించుచు మరలలోనఁ బ్రవేశించుచుండును.

ఈ సూక్ష్మదేహనిర్మాణమువంటి నిర్మాణము స్థూలమందు తిరిగి చేయఁబడినది. వెన్నెముక దీనికి స్తంభము. నరములగుంపులే చక్రములు. ఈచక్రములాస్తంభమున కడుగుననుండి పైకిక్రమముగా నేర్పడియున్నవి. అన్నిటికంటె క్రిందిది స్తంభమునకు మూలమందున్నది. ఇవి మెదడువరకు వ్యాపించి శిరముయొక్క యగ్రస్థానమైన బ్రహ్మరంధ్రమునఁ జేరుచున్నవి. ఈకమలములు స్థూలమానవునియందు పూర్తిగా మూసికొనిగాని కొంత తెరువఁబడిగాని యున్నవి. కాబట్టి సాధారణస్థూలజీవితమునకుఁ గావలసిన శక్తులుమట్టుకే వానియందుఁ బనిచేయుచున్నవి. ఎంతయవసరమో యంతమట్టుకే మానసము జీవుఁడుపనిచేయుచున్నారు. దేహధారియైన జీవుఁడు దేహముపై నాడీమండలముపై యాధారపడియున్నట్లు కనుపించుటకిదే కారణము. నిజమునకతఁ డట్లాధారపడియుండలేదు. కాని పైకట్లు కనుపించుచున్నాఁడు. జీవునకుగల సమస్తశక్తులు స్థూలమందుఁ బ్రాణమందుఁ బనిచేయుటలేదు. రహస్యముగా దాగియున్న మానసశక్తులు స్థూలమందు మేలుకొనలేదు. స్థూలమునను నాడీమండలమునకు సంబంధించిన శక్తులు ప్రబలియున్నవి. కాని వానిలో నుత్తమశక్తియెల్లప్పుడు నిద్రించుచున్నది. పామువలె చుట్టలుచుట్టుకొని నిద్రించుచున్నట్లు చెప్పుచున్నారు. కాబట్టి దానిని కుండలినీ శక్తియందురు. ఆశక్తి యన్నిటికిఁ గ్రిందిచక్రమైన మూలాధారమందున్నది. ప్రాణాయామముచే దేహమందు ప్రాణాపానములు కలిసిపోగా నీకుండలి కొట్టఁబ

డిలేపఁబడుచున్నది. చుట్టలువిప్పుకొని ప్రతికమలమును భేదించుకొను చునగ్నిసర్పమువలెఁ బైకిలేచుచున్నది. తీవ్రమైనసమాధి నిష్టయందు శక్తిపురుషునితోఁ బ్రహ్మరంధ్రమునఁ గలిసిపోవువరకు నొకకమలము నుండి మరియొక కమలమునకుఁ బైకిపోవుచున్నది.

సంకేతమును విడిచిచూచిన దీనినిజార్థమేమనగా మననిజశక్తి ప్రాణమయకోశమందు నిద్రలోఁబడియున్నదని ప్రాణాయామాభ్యా సమువల్ల మేల్కొంచునని యర్థము. ఆశక్తి విపులత్వమొందినపుడు మనమానసిక స్థానములు వికాసమొందుచున్నవి. వానియందంతరాత్మ యొక్కశక్తులు వ్యక్తులుకలవు. కాబట్టిఁ యొక్కొక్కవ్యక్తిస్థానము వికసించెనేని తదనుగుణ్యమైన లోకమందుమనకుఁ బ్రవేశముదొరుకు ను. అప్పుడు వానికనుగుణ్యమైన యూర్ధ్వలోకములతో మనకురాక పోకలేర్పడును. సాధారణమనుజునకు సాధ్యముకాని సమస్తసిద్ధులు ద్భవించును. ఆరోహణమందు విపులత్వమొందుచుఁ బైకెక్కుచున్న యీశక్తి మనస్థూలమానసస్థితికి లోనదాగియుండు సూర్ధ్వవ్యక్తితోఁ గలసికొనుచున్నది. అట్టికలియక తీవ్రమైన సమాధియందైక్యము కలిగించును. అప్పుడు మనజాగ్రదవ్యక్తి యూర్ధ్వవ్యక్తియందు లీనమగా చున్నది. ఆవిధముగా హఠయోగి తనమార్గమనుసరించి యెడతెగని ప్రాణాయామాభ్యాసముచే మానసికసిద్ధులఁ బొందుచున్నాడు. ఈ సిద్ధులనే యితరయోగులు మానసిక యధ్యాత్మిక విధానములచే సహితము సరాసరి పొందుచున్నారు. హఠయోగి ప్రాణాయామ ముతోపాటు మాత్రమును సహాయము తీసికొనుచున్నాఁడు. ఈమం త్రము హిందువుల యోగపథానములకు బహుముఖ్యము. వారియన్ని యోగములందు మంత్రముండును. మంత్రశక్తియొక్క రహస్యమే యారుచక్రములు కుండలినీ. ఈరహస్యము నిక్కమైన మానసశారీర

శాస్త్రాభ్యాసముయొక్క ముఖ్యవిషయములలో నొకటి. దీనిని తాం త్రికవిధానము మనకు స్పష్టముగా బోధచేయుచున్నది. మానసికశరీర విధానము నుపయోగించు హిందూదేశములో సమస్తమతములు శిక్షలు మాత్రముపై నాధారపడియున్నవి.

ఏమానసిక ప్రయోజనమునకు హటయోగము ప్రాణాయామము నుపయోగించుచున్నదో యామానస ప్రయోజనమునకే దానిని రాజయోగము సహితముపయోగించుచున్నది. రాజయోగము కేవలము మానసికవిషయము. కాబట్టి దాని వివిధాభ్యాసములందొకచోటమట్టుకే బహుస్వల్పకాలమందు మాత్రమే ప్రాణాయామమును మూడు నాలుగు సులున్రల కుపయోగించుచున్నది. అది యాసనప్రాణాయామములతోఁ బ్రారంభించదు. మొదట మనశ్శుద్ధి ముఖ్యమని యదిపట్టుదల వహించుచున్నది. ఈమనశ్శుద్ధి బహు ముఖ్యము. అదిలేనియెడల తక్కినరాజయోగవిధానము కష్టములతో నిండి, చెడి, మానసికస్థూలప్రమాదములతో నిండియుండును. ప్రస్తుతము హిందూదేశమందు జనులు యోగమందాసక్తికలవారై పుస్తకములనుండి స్వల్పయోగజ్ఞానముకల వారియొద్దనుండి కొన్నియోగ విధానముల స్వీకరించి రాజయోగ ప్రాణాయామను స్వయముగా నభ్యసించుచున్నారు. వారికి బహుప్రమాదములు వచ్చుచున్నవి. స్థిరపడియున్న యోగవిధానమున నీమనశ్శుద్ధి యమనియమములని ద్వివిధములుగా భాగింపఁబడియున్నది. యమములైన. నియమములైను. యమమనగా నడవడియందింద్రియ నిగ్రహమున కేర్పడిన సత్యభాషణము, అహింస, ఆస్తేయము మొదలైన నీతిసూత్రములు. నిజమున కాత్మనిగ్రహపవిత్రతల కావశ్యకములు. ధారాళదృష్టికి యమము రాజసయహంకారమునణచి కోరికలజయించి పరిపూర్ణ ప్రశాంతత్వమువ్వా

గల యొక విధమైన యాత్మశిక్షావిధానము. నైతికప్రశాంతము కలిగించుటే దానికి ముఖ్యము. నియమములు సహితమట్టి మనశ్శిక్షావిధానములే. వాని క్రమాభ్యాసములలో ముఖ్యమైనది దేవుని ధ్యానించుట. సాత్త్వికప్రశాంతమును కలిగించి, నిర్మలత్వమిచ్చి, యేకాగ్రతకు దారిచేయుచున్నవి. ఈపునాదిపై తక్కిన యోగమంతయు నిలిచియున్నది.

ఈబునాది దృఢపడినతోడనే యాసనప్రాణాయామములు రావలెను. అప్పుడవి పరిపూర్ణఫలము లిచ్చుచున్నవి. ఇంద్రియనిగ్రహము నీతి మనసాధారణశక్తిని మొకట సరియైనస్థితిలోనికిమాత్రమే తెచ్చును. యోగముయొక్క గొప్పయుద్దేశమున కానశ్యకమైన మానస పురుషావిర్భావమును పరిణామవృద్ధిస తేజాలగు. ఈయావిర్భావము వచ్చుటకు మానసపురుషునకు సంభవించిన స్థూల ప్రాణదేహమను ముడిని సళ్లడగించవలెను. జీవునిద్వారా యూర్ధ్వవ్యక్తియైయున్న పురుషునితో నైక్యముకొఱకు మార్గముబాగుచేయవలెను. ఇది ప్రాణాయామమువల్ల సంభవించుచున్నది. రాజయోగాసనము మనముసాధారణముగాఁ గూర్చొనియున్నప్పుడు స్వభావసిద్ధముగా సులువుగానుండినట్లే యుండవలెను. తల వీపు సరాసరి నిలిచియుండవలెను. వెన్నెముక వంగకూడదు. ఈయుద్దేశము మూలాధారము మొదలు బ్రహ్మరంధ్రమువరకునున్న యారుచక్రములలోఁ బ్రాణశక్తి ప్రవహించుచున్నదనే యభిప్రాయమునకు సంబంధించియున్నది. రాజయోగ ప్రాణాయామము నాడీమండలమును శుద్ధిచేయుచున్నది. శరీరమంతటను బ్రాణశక్తిని బంపఁగలదు. స్థూలదేహారోగ్యమును బూర్తిగాఁ నిలఁబెట్టును. దేహమందున్న ప్రాణశక్తియొక్క పంచవిధ వ్యాపారముల మనవశము చేయుచున్నది. సాధారణ జీవితమందుఁ

ప్రాణశక్తియొక్క జడవ్యాపారమున కవసరమైనవిభాగములసహితము పోఁగొట్టుచున్నది. మానసికస్థూల మండలమందలి యంత్రచక్రములఁ దెరువఁగలవు. మరుసగా ప్రతిలోకమందు మేలుకొన్నశక్తియొక్క సామర్థ్యమును వెల్లడగుచున్న పురుషునితేజస్సును మనజాగ్రద్వ్యక్తికిఁ దోఁపింపఁజేయును. మాత్రమునకుఁదోడై శరీరములోనికి దివ్యశక్తిని బ్రవేశపెట్టును. రాజయోగమునకు మిక్కిలిముఖ్యమైన సమాధియందే కాగ్రతకుపీలుకలిగించి సర్వము సిద్ధముచేయుచున్నది.

రాజయోగ యేకాగ్రతకు నాలుగుమెట్లుకలవు. మొదటిది బహిరంగవస్తువులనుండి యింద్రియముల మనస్సును లోనికి మరలించుట. రెండవది మనోవ్యాపారముల యితరభావముల విడిచిపెట్టి యొకవస్తువుపైనే కాగ్రతనొందుట. మూఁడవది యావస్తువునందే మనస్సును విశేషకాలమునిలిపి యుంచుట. నాలుగవది సమాధియేకత్వమందు బహిరంగమానసిక వ్యాపారము పూర్తిగానశించి వ్యక్తియంతర్ముఖమగుట. ఈశిక్షకు నిజమైనయుద్దేశ మేమనగా బహిప్రపంచమునుండి మానసికలోకమునుండి మనస్సును వెలిమొనర్చి దివ్యపురుషునియందుఁబ్రవేశపెట్టుట. కాబట్టి మొదటిమూఁడు సోపానముల దటు నిటు పరుగిడుట కలవాటుపడిన మనస్సునుస్థిమితమొందించి యొకవస్తువుపై నిలుపుట కితరమానసావలంబము లుపయోగింపఁబడుచున్నవి. ఆయవలంబము దేవునిభావమును వెల్లడించువిషయమై యుండవలెను. భావమును దేవునియారాధనమందె ప్రత్యేకముదేవునియందే నిల్పఁగల నామరూపమాత్రమై యదియుండవలెను. ఇట్టియేకాగ్రతవల్ల మనస్సుభావమును విడిచి నిజతత్వమందుఁ బ్రవేశించుచున్నది. అట్టినిజతత్వముతో జప్పుడుగాకుండ మునిగిలీనమై యేకమగుచున్నది. ఇదియనుశ్రుతము గావచ్చుచున్న విధానము. దీనిని పోలిన మరికొన్ని విధానములు

రాజయోగమునకుఁ గలవు. అవిసహితము మానసమునే సాధనముగా తీసికొనుచున్నవి. అందుకొన్ని మనోలీనత్వమునకంటె మనోప్రశాంతత్వమునకే యెక్కువప్రయత్నించుచున్నవి. పనిలేకనే యిటునిటు పరిగెత్తు మనశ్చాంచల్యమునుండి వైతొలగుటకు మనస్సున కివ్వఁబడిన శిక్షావిధానములు. ఆశిక్షతీవ్రమైనప్పుడు బహిర్గతప్రసంధానముతయుఁ ద్రోసివేయఁబడి మనస్సునందు మానసము మునిగిపోవుచున్నది అట్టిసంపూర్ణ మనఃప్రశాంతమునందు శుద్ధాత్మ ప్రతిఫలింపఁగలదు. లేకమనస్సే యూర్ధ్వవ్యక్తిలోఁ బ్రవేశించగలదు. విధానము భేదించునేగాని ఫలోద్దేశములు సమానమే.

ఇచ్చట రాజయోగముయొక్క పనియుద్దేశము పూర్తియయ్యెనని తలచవలెను. ఏలననగా దానిపనిచిత్తవృత్తిని యాపుటే. వ్యక్తితరంగముల నాపుటే. మొదట మలినరజోగుణవ్యాపారములకు బదులుగా శుద్ధసాత్త్వికవ్యాపారములఁ బ్రవేశపెట్టుటచేతను తరువాత సమస్తవ్యాపారముల కట్టిపెట్టుటచేతను. చిత్తవృత్తి నిలకడగాంచుచున్నది. దానియుద్దేశము జీవునితో నేకాంతమొంది యాత్మరూపమున లీనమగుటే. రాజయోగవిధానమునకు మరికొన్ని యుద్దేశములుసహితము కలవు. సిద్ధులఁబొందుట. అందుకొన్ని దానితోసంబంధములేనివై దానిముఖ్యప్రయోజనమునకు విరుద్ధములై కనుపించును. కొన్నిసిద్ధులు ప్రమాదకరములై యోగికి ముఖ్యమైనది.ఐక్యమునుండి తొలగించునట్టివవి నిరాకరింపఁబడినవి. కాబట్టి సాధారణముగా విడిచిపెట్టవలసినవై కనుపించును గమ్యస్థానమును పొందినతరువాత నవి యుపయోగములుగా నవసరములుగాఁ దోచఁగలవు. కానిరాజయోగము మానసికశాస్త్రము. అది యుత్తమజ్ఞానస్థితుల నందవలసియున్నది. ఆస్థితులతోపాటు స్థితులకుఁజెందిన శక్తులఁబొందవలసియున్నది. అట్టిశక్తులచే

మానసికపురుషుఁ డూర్ధ్వవ్యక్తికి లేవనెత్తఁబడి యీశ్వరునితోఁ దుదకునైక్యమొందుచున్నాఁడు. అంతేగాక యోగిశరీరముతో నుండగా నెల్లప్పుడు సమాధిలోనే మునిగియుండఁజాలడు. ఉత్తమలోకములా దతఁడెక్కినచ్చోడు శక్తిస్థితుల వర్ణించిచెప్పుటకు శాస్త్రపరిపూర్ణత్వమున కావశ్యకము.

ఈశక్తు లీయనుభవములు మొదట భూలోకమునకుఁ బైనున్న ప్రాణమానసలోకములకుఁ జెందినవి. సూక్ష్మశరీరమునందు జీవునకు స్వతస్సిద్ధమైనవి. స్థూలదేహాభిమానము తగ్గినకొలది యీయద్భుతశక్తులు సాధ్యమగుచున్నవి. ప్రయత్నములేకనే తమంతట తామావిర్భవించుచున్నవి. శాస్త్రానుగుణ్యమైన యభ్యాసములచే నవిపొందినఁ బొందఁబడవచ్చును. అప్పుడు వానినుపయోగించుట మనయిష్టానుసారమై యుండును. లేకనవి తమంతటతామే కలుగవచ్చును. అవివచ్చినప్పుడే యుపయోగించవచ్చును. లేదా మనలోనున్న దేవుఁడు ప్రేరేపించినప్పు డుపయోగించవచ్చును. లేక నట్లుస్వతస్సిద్ధముగా తమంతట తాము సంభవించి వినియోగింపఁబడుచున్నప్పటికి యోగమునకుత్తమగమ్యస్థానమైన తదేకనిష్ఠయందు వానిని నిరాకరించిన నిరాకరింపవచ్చును. మరిగాఁ నూర్ధ్వమానసలోకములకు, జెందిన గొప్పశక్తులు సహితము కలవు. అధ్యాత్మికస్థితియందు నూర్ధ్వమానసభావ నిర్మాణస్థితియం దీశ్వరునకుండు నిజమైనశక్తులివియే. పురుషప్రయత్నముచే వీనినిబూర్తిగా సంపాదించుటకు వీలులేదు. అవిపైనుండి రావలసినదే. మానసాతీతుఁడైన యధ్యాత్మికస్థితిశక్తి జ్ఞానభావనిర్మాణములందు నివసించినప్పుడు మనుజులకు స్వభావసిద్ధములై తోఁచును. అప్పుడవి యమానుషములు శ్రమపడి సంపాదించిన సిద్ధులవంటివిగాక యీప్రపంచమందట్టివాఁడు నివసించవలసివచ్చినప్పు డతనికి స్వభావసిద్ధకార్యవిధానములై తోఁచుచుండును.

మొత్తముమీఁద పరిపూర్ణ యోగమునకీ హటరాజయోగ విధానములు వృద్ధికిసంబంధించి కొన్ని వేళలఁ గొన్నిస్థితులయందుఁబని కివచ్చునుగాని తప్పనిసరివికావు. వానిముఖ్యోద్దేశములుపరిపూర్ణ యోగమం దిమిడ్చవలసినదే. కానియవి యితరసాధనములవల్లఁబొందవచ్చును. కారణమేమనగా పరిపూర్ణ యోగ విధానములు ముఖ్యముగా నధ్యాత్మికసంబంధములై యుండవలెను. స్థూలమానసిక విధానములపై నాధారపడుట యుత్తమకార్యమునకు బదులుగా హీనకార్యము నుపయోగించుటే. వివిధయోగములఁ బరిశీలించుటకు మనకున్నయుద్దేశము విధానములసంకలనము. అట్టిసంకలన విధానమునుగూర్చి ముదువ్రాయునప్పుడీ విషయమునుగురించి మరలవ్రాయఁబడును.

యోగ సంకలనము.

41. అధ్యాయము.

ప్రేమ – త్రివిధమార్గములు.

మనుష్యస్వభావజీవితములకు చిత్తము, జ్ఞానము, ప్రేమయను మూఁడు దివ్యశక్తులున్నవి. అవి త్రివిధమార్గముల సూచించుచున్నవి. ఆమార్గములు మానుషజీవుని దేవత్వమునకు లేననెత్తుచున్నవి. వాని పరిపూర్ణత్వమే, మనుజుఁడు వానినన్నిటియందు దేవునితో నైక్యమొందుటె పరిపూర్ణయోగమునకుఁ బునాదియని వెనుకఁజెప్పఁడినది.

జీవితమునకు మొదటిశక్తి కర్మ. స్వభావముశక్తి క్రియలతోఁ బ్రారంభించుచున్నది. గాని శక్తి మానవునియందు వ్యక్తివహించి చిత్తముగాఁ గార్యముగాఁ బరిణమించుచున్నది. కాబట్టి కర్మలదేవుని వైపునకుఁ ద్రిప్పుటవల్ల మనుష్యజీవితము దివ్యమగుటకుఁ బ్రారంభించుచున్నది. ఆరోహణమునకది ప్రథమద్వారము. ఉపదేశమునకది ప్రారంభము. మనుష్యచిత్తమీశ్వరచిత్తముతో నేకీభవించి సమస్తకర్మలీశ్వరప్రేరితములై యీశ్వరార్పితములైనప్పుడు కర్మలయందైక్యము పూర్తిగా సంసిద్ధిగాంచుచున్నది. కాని కర్మలుజ్ఞానమందు పరిసమాప్తినొందుచున్నవని గీతచెప్పుచున్నది. (సర్వం కర్మాఖిలం

జ్ఞానేపరి సమాప్యతే). చిత్తమందును గర్మలయందు నైక్యమువల్ల సర్వవ్యాపకుఁడైన యేజ్ఞానపురుషునివలన మనచిత్తకర్మలు పుట్టుచున్నవో శక్తిని స్వీకరించుచున్నవో శక్తిచక్రి మెవనియందు పరిసమాప్తినొందుచున్నదో యట్టిదేవునితో నేకత్వము సంభవించుచున్నది. ఇట్టియేకత్వము ప్రేమయందు పరిసమాప్తినొందుచున్నది. ఎవనియందు మనము నివసించి, చరించి పనిచేయుచుంటిమో యెవనివల్ల స్థితిఁగాంచితిమో, యెవనికొఱకు మనముండి పనిచేయవలెనని మనసునేర్చుకొందుమో యట్టిపురుషునితో వ్యక్తిగల నైక్యమునఁ బుట్టినయానందమే ప్రేమ యనఁబడుచున్నది. అదేమనశక్తివ్రియము. అదే దేవునియందా మూఁడింటియైక్యము. కర్మమార్గముతోఁ బ్రారంభించినప్పుడు మనము పొందునదిదే.

ఈశ్వరునందు నిత్యమునివసించుటకు జ్ఞానమమూలము. సమస్తస్థితికి జీవితమునకు మూలమువ్యక్తియే. వ్యక్తియొక్క కార్యమే జ్ఞానము. వ్యక్తి తన్నుతనతత్త్వముల నీప్రకాశమువల్లనే తెలిసికొనుచున్నది. ఈశక్తివల్లనే లోనభావముల కలిగియున్నాము. దీనివల్లనే మనవ్యక్తి వృద్ధియగునట్లు పనిచేయుచున్నాము. దేవునియనంతత్వమాదది యైక్యమహావర కట్లుచేయుచున్నాము. ఈశ్వరుఁడు బహుముఖముల మనతోఁ గలుసుకొనుచున్నాఁడు. అట్టిప్రతివిషయమునకు జ్ఞానమే సాధనము. జ్ఞానమువల్లనే సమస్తభావములద్వారా దేవుని తెలిసికొనఁగలము. దేవుని మనలోనికి రప్పింతుము. మనసమస్తభావములందతనిచేనా వహింపఁబడుదుము.

జ్ఞానములేకున్న నీశ్వరునియందు వ్యక్తిలేకనే నివసింతుము. ప్రకృతి తనకుమూలమేదో తానెవరికి వశవర్తియై యున్నదో మరచి కర్మాసక్తతతో నతనియందెట్లు వర్తించుచున్నదో యట్లే వ్యక్తిలేక

వర్తింతుము. కాబట్టి మనకు నిజమైన యానందపరిపూర్ణత్వము నశించును. ఐక్యమువల్లనే నిజమైనపరిపూర్ణజ్ఞానము వచ్చును. జ్ఞానముచే మనకు తెలిసినదానితో వ్యక్తిగల నైక్యముపొందుటవల్ల భిన్నభావము నశించుచున్నది. మనహద్దులకు, విరోధములకు బలహీనతకు నసంతుష్టికిఁ గారణము తొలగిపోవును. కాని కర్మలులేనిది జ్ఞానముసమాప్తి కానేరదు. కారణమేమనఁగా నాత్మ వ్యక్తితోనున్న నిశ్చలస్థితిమాత్రమే దేవుఁడుకాడు. పురుషుని చిత్తముసహితము దేవుఁడే. జ్ఞానమందు కర్మలు పరిసమాప్తినొందుచుండఁగా జ్ఞానముసహితము కర్మలయందు సంసిద్ధినొందదా ? ఇచ్ఛటసహితము ప్రేమయే జ్ఞానమునకు ముఖ్యమాచున్నది. ఏలననగా నైక్యమువల్ల సంభవించునానందమే ప్రేమ. ఆనందవైభవము తెలిసికొనుటకు నైక్యముండవలెను. అట్టియైక్యము వల్ల జనించు సంతోషమెట్టిదో యావ్యక్తిసహిత ముండవలెను. పూర్ణజ్ఞానము పూర్ణప్రేమకు దారిజూపినను పరిపూర్ణజ్ఞానమే పరిపూర్ణ ప్రేమవైభవమునకు దారిజూపుచున్నది. "ఉత్తమపురుషుడననగాన చలమాయేకత్వమేగాక బహుముఖజీవత్వమై యీరెంటికి పైనుండి యీరెండునాలో నిడుకొన్నవాఁడనని నన్నెవఁడు తెలిసికొనుచున్నాఁడో వాఁడే పరిపూర్ణ జ్ఞానము కలవాఁడు. కాబట్టి, సర్వభావము లందతఁడు ప్రేమతో నన్ను స్వేషించుచున్నాఁడు." ఇదే మనశక్తిత్రియము దేవునియం దామూఁడిటియైక్యత. జ్ఞానముతో ప్రారంభించిన మనము పొందునదిదే.

సమస్తస్థితికి స్థితిసంసిద్ధికి ప్రేమయేముఖ్యము. ప్రేమవల్ల స్థితి మిక్కిలి తీవ్రత్వమొందును. పరిపూర్ణతజెందును. తన్నుదాఁబూర్తిగాఁ దెలిసికొనుటవల్ల జనించిన పారవశ్యమును బొందుచున్నది. స్థితిపురుషుఁడు స్వభావసిద్ధముగా వ్యక్తియేయైనను, వ్యక్తిచే మనమతనితో

నైక్యమొందఁ గలిగినను, వానిపరిపూర్ణజ్ఞానముచే నైక్యమందు సంసిద్ధిపొందినను వ్యక్తికి స్వభావమానందమే. అట్టియానందమునకు ప్రేమయే సాధనముకీలకము. వ్యక్తిపురుషున కాత్మసంసిద్ధినిచ్చు శక్తియే చిత్తమైనప్పటికి, చిత్తమందైక్యతవల్ల స్థితిపురుషునకు స్వభావగుణమైన యనంతశక్తియం దతనితో నైక్యమువచ్చినప్పటికి, యాశక్తియొక్క సమస్తకర్మలా యానందమునుండి జనించి యానందముతోనుండి యానందమేఫలము చరితార్థముగాఁగలవి. స్థితిపురుషుఁడు స్వస్వరూపమందుఁ దనలోఁ దానొందుప్రేమ, తనజ్ఞానశక్తిచే నావిర్భవించు సమస్తమందుఁ దానొందుప్రేమవిపుల పరిపూర్ణానందమునకు సాధనము. దివ్యాత్మానందమునకుఁ బ్రేమయే యుత్సాహశక్తియై యున్నది. ప్రేమలేనప్పటికి ననంతప్రశాంతత్వ మొందఁగలము. ఆనందజనిత నిశ్శబ్ధమందు మునిగిపోఁగలము. కాని దానిపరిపూర్ణానందవైభవ పరిపాకము జెందలేము. ప్రేమభిన్నభావజనిత దుఃఖమునుండి తప్పించి పరిపూర్ణైక్యానందమునకు దారిజూపుచున్నది. కాని జీవుఁడు కనిపెట్టిన గొప్పవిషయమైనట్టియు, బ్రహ్మాండజీవితము దీనికై చిరకాలమునుండి ప్రయత్నించుచున్నట్టియు, నైక్యమువల్ల జనించు నానందమును బ్రేమవిడుచుట లేదు. కాఁబట్టి ప్రేమతో దేవునిసమీపించుట గొప్పయధ్యాత్మికసంసిద్ధికొఱకు సిద్ధపడుటే.

సంసిద్ధినొందిన ప్రేమ జ్ఞానమును ద్రోసివేయదు. తానేజ్ఞానమును పుట్టించుచున్నది. జ్ఞానముపూర్తిజెందినకొలది ప్రేమవైభావమెక్కువయగును. గీతయందుఁ ప్రభువుచెప్పుచున్న దేమనగా "మనుజుఁడు భక్తిచే నాసమస్తము నాగొప్పతనము తెలిసికొనుచున్నాఁడు. నాసర్వభావములం దెట్లుంటినో తెలిసికొనుచున్నాఁడు. సర్వభావము

లయందు నన్నుఁదెలిసికొన్నప్పుడు నాయందతఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు" జ్ఞానములేనిప్రేమ యుద్రేకమై తీవ్రమైయంధమై మూఢమై యనాగరికమై యుండును. కొన్నివేళల ప్రమాదకరమైయుండును. గొప్పశక్తియేకాని యభ్యంతరముకూడ కావచ్చును. జ్ఞానముతక్కువైనచో ప్రేమ తనతీవ్రతచేతనే సంకోచమొందుచున్నది. కాని ప్రేమపరిపూర్ణజ్ఞాన మిచ్చుచు ననంతపరిపూర్ణైక్యమును కలిగించును. అట్టిప్రేమకర్మకు విరుద్ధముగాక దివ్యకర్మలయందు సంతోషముతోఁ జొరఁబడుచున్నది. ఏలననగా నదిదేవునిప్రేమించుచున్నది. అతనిసమస్తభావములందతనితో నేకత్వమొందుచున్నది. కాఁబట్టి సర్వభూతములందున్నది. ప్రపంచముకొఱకు పాటుబడు దేవునియందుగల మనప్రేమ ననుభవించి పలువిధముల దానిసంసిద్ధి నొందించుచే. మనశక్తిత్రయమిదియే. భక్తిమార్గముతోఁ బ్రారంభించిన మనముదేవునియందుఁ బొందఁగల త్రివిధమైక్యమిదియే. ఈభక్తిమార్గమున నడిపించునది ప్రేమయనుదేవదూత. దీనిచే సర్వభూతప్రియుని దివ్యానందావేశమందు మనము సంసిద్ధినొందఁగలము. ఆసంసిద్ధియే యానందప్రకాశములకు స్థానము.

ఈత్రివిధశక్తుల మైక్యముపై పరిపూర్ణత్వ మాధారపడియుండుటచే నీశ్వరునం దాత్మ సంసిద్ధి పరిపూర్ణత్వ మన్వేషించువాఁడు త్రిమార్గావలంబకులకుండు విరోధభావములు పరస్పర వైషమ్యములు తనకున్నయెడల వానిని బోగొట్టుకొనవలెను. జ్ఞానప్రకర్షమాత్రమేకలవారు భక్తిమార్గము హీనమనియు,మూఢత్వమనియు, మహోన్నతపదవులధిరోహించుటకు శక్తిలేనివారికి తగినదనియు నిరసించుటకలదు. జ్ఞానశూన్యమైన భక్తిమూఢమై ప్రమాదకరమై యున్నది. కొన్నిమతములందుండు లోపములచే నట్లుకనుపించుట నిజమేకాని యట్టిమతములందు భక్తి తననిజమార్గమందులేదు. తననిజతత్వమెరు

గదు. కాఁబట్టి మార్గమందుఁ బ్రవేశించలేదు. కానిదానికొఱకాసతోఁ బరితపించుచున్నది. ఇట్టిపరిస్థితిలో జ్ఞానముసహితము భక్తివలెనే యసంపూర్ణమై మూఢతరమై సూత్రబాధితమై సహాయరాహిత్యమై యుండును. ఏదో ప్రత్యేకవిషయమందు మాత్రమే చిక్కుపడియుండును. ఆవిషయముసహితము పూర్తిగా గ్రహింపఁబడియుండదు. భక్తుఁడు తన్ను లేవనెత్తజాలిన శక్తిని పట్టుకొన్న యెడల, ప్రేమను నిజముగాస్వీకరించినయెడల నదితుదకుపవిత్రునిజేసి జ్ఞానమెంతవిపులత్వమిచ్చునో యంతవిపులతనొందించును. భక్తిజ్ఞానములు రెండు సమానశక్తులె. గమ్యస్థానముచేర్చుటకు వాని విధానములుమాత్రము భేదించుచున్నవి. భక్తునియనురాగావేశమును నిరసించుజ్ఞానికిఁ గలగర్వము వానిస్వభావమందున్న లోపముచేఁ బుట్టుచున్నది ప్రత్యేకమువృద్ధినొందినమేధాశక్తిహృదయ రసమునుగోలుపోవుచున్నది. మేధాశక్తిహృదయమునకంటె యేవిధమున నెక్కుడైనదికాదు. హృదయమునకు సాధ్యము కాని కొన్నివిషయములనది గ్రహించినను హృదయమునకు సులభసాధ్యమైన మరికొన్నివిషయములనది గోలుపోవుచున్నది. జ్ఞానమార్గమధ్యాత్మికానుభవమందు వృద్ధిఁజెందినకొలది విపులమైన యున్నతసూక్ష్మస్థితుల నొందుచున్నది. కాని హృదయసహాయములేక నది దివ్యరసముయొక్క దివ్యానందముయొక్క తీవ్రమైన యగాధవైభవమునుబొందఁజాలదు.

పూజావిధానమును స్వీకరించుటచే భక్తిమార్గము తరచుగా హీనమని యెంచఁబడుచున్నది. ఈపూజావిధానము భేదమున్నచోట నే వర్తించును. జీవేశ్వరయైక్యమందు లోపమున్నప్పుడే పూజావిధానము వర్తించును. ఆవిధానమునకు ముఖ్యమూ ప్రేమ. ప్రేమ ప్రియుఁడు ప్రియురాలని యిరువురఁజూపుచున్నది. కాఁబట్టియది ద్వైతము. కాని యేక

త్వమే శ్రేష్ఠమైన యధ్యాత్మికానుభవము. మఱియుపూజావిధానము సగుణేశ్వరు నన్వేషించుచున్నది. కానినిర్గుణేశ్వరుఁడే యుత్తమతత్వము. అతఁడేనిత్యుఁడు. కాని పూజభక్తిమార్గమునకు మొదటిమెట్టుమాత్రమే. ఎప్పుడు బహిరంగపూజ యంతఃస్సేవగా మారుచున్నదో యప్పుడునిజమైనభక్తి ప్రారంభించుచున్నది. అది తీవ్రతనొంది దివ్యప్రేమగామారుచున్నది. ఆప్రేమ యీశ్వరునిసామీప్యమిచ్చి తజ్జనితాహ్లాదమొసగుచున్నది. సామీప్యజనితాహ్లాద మైక్యానందముగా మారును. జ్ఞానమువలెనే ప్రేమసహితముత్తమ యేకత్వమిచ్చును. ఆయేకత్వమున కదిమిక్కిలియగా ధతీవ్రతల కలిగించును. ఏకత్వమందు భేదమున్నప్పుడే ప్రేమపరస్పర ముత్పన్నమగుచన్నమాట నిజమే. దానిచేతనే యేకత్వముసహితము వైభవమాధుర్యములఁ గాంచుచున్నదన్నమాటసహితము నిజమే. కానియిచ్చట భావమునకంటె హృదయమునకే వివేకమున్నదని మనముచెప్పవలెను. ఎట్టిభావమునకంటెననగా నీశ్వరునిగూర్చి వివిధాభిప్రాయముల పైనిలిచి యందునొకదానిపై నేకాగ్రతనొందుచు దానికంటెభిన్నముగాఁ గనుపించు నితరములవిడిచిపెట్టెడు భావమునకంటె హృదయమే యెక్కువవివేకముకలది. కాని నిజమునకవి భిన్నములుకావు. శ్రేష్ఠమైనసంసిద్ధికి సాధనములు. భావబంధములలోఁ జిక్కుకొనుట, విరుద్ధాభిప్రాయముల లోఁబడుట తనకుఁ గనుపించుదేవుని వివిధత్వములపై నిలచుట మానసమునకుండులోపములు.

మానసికజ్ఞానముచే నీశ్వరసామీప్య మొందఁజాలిన వేదాంతవిచారము ప్రత్యక్షమునకంటె యప్రత్యక్షమున కెక్కువ యాధిక్యత కల్పించుచున్నది. సమీపమునుండి తెలిసినదానికంటె దూరస్థమై తెలియనిదానియం దాధిక్యతమోపుచున్నది. అద్వితీయుఁడు తనలోఁ

దాననుభవించు నానందమే సత్యమని దానికిఁదోఁచుచున్నది. బహుళత్వమం దద్వితీయుఁడు నద్వితీయునందు బహుళత్వ మనుభవించు నానంద మసత్యముగా దానికిఁ దోఁచుచున్నది. నిర్గుణమం దెక్కువసత్యము సగుణమందసత్యము దానికిఁ గనిపించుచున్నది. కాని యీశ్వరుఁడుమన భేదభావములకు మనతార్కికవిరోధముల కతీతుఁడై యున్నాఁడు. అతఁడు ప్రత్యేకమైక్యతకు బద్ధుఁడై బంధింపఁబడి యుండలేదు. అతనియేకత్వ మనంతవైచిత్ర్యమందు వ్యక్తమగుచున్నది. అట్టియనంతవైచిత్ర్యజనితాహ్లాదమునకుఁ బ్రేమయే సంపూర్ణకీలకము. కాఁబట్టి ప్రేమయైక్యాహ్లాదమును గోలుపోదు. ఉత్తమజ్ఞానమునకు జ్ఞానముచేవచ్చెడి యుత్తమయధ్యాత్మికానుభవమునకు దేవుఁడు తనలోఁదానొందునానంద మందెంత పరిపూర్ణ యేకత్వము కనిపించునో బహుళత్వమందతని వివిధసంబంధములయందు సహితమంత పరిపూర్ణ యేకత్వమే కనిపించుచున్నది. భావమునకు నిర్గుణము విపులమైన యుత్తమసత్యమనియు సగుణము స్వల్పానుభవమనియుఁ దోఁచినయెడల నాత్మకు సగుణనిర్గుణములు సత్యముయొక్క రెండువైపులనియు నాసత్యము సగుణనిర్గుణముల రెంటియందుఁగలదనియుఁ దెలియుచున్నది. అనంతనిర్గుణమందు తదేకధ్యానవలన భావమునకు సత్యముయొక్కజ్ఞానము కలుగునెడల ననంతసగుణధ్యానవలనఁ బ్రేమకుసహిత మాసత్యజ్ఞానమేకలుగుచున్నది. ఈరెంటియనుభవము తుదకాసత్యమునే పొందించుచున్నది. ఏయుత్తమునియందు మూర్తిరాహిత్యమేగాక ననంతమూర్తులు నిర్గుణమేగాక ననంతగుణములు శుద్ధసచ్చిదానందమేగాక వానియనంత పరస్పరవిలాసములు కలవో యట్టిపురుషోత్తమునితోఁ జ్ఞానమువల్ల నెట్లో భక్తివల్లనట్లే యైకమొందుచున్నామని గీతచెప్పుచున్నది.

అయితే భక్తుఁడు రసశూన్యమైన కేవలజ్ఞానమును నిరసనభావముతోఁ జూచుచున్నాఁడు. వేదాంతమధ్యాత్మికానుభవజనితానంద

భరితముకాదేని రసశూన్యమై కోరబడుచున్న సంపూర్ణతృప్తి నివ్వఁజాలదు. ఆవేదాంతముయొక్క యధ్యాత్మికానుభవము సహితము తన భావావలంబనముల విడిచిపెట్టినప్పుడు మనస్సునుదాటనప్పుడు విశేషించి కేవల యానందమునుమాత్రమే పొందఁగలదు. ఆవేదాంతము వల్లవచ్చునది హృదయతీవ్రమునకుఁ దోచునట్టి శూన్యముకానేరదు. దానియాధిక్యతలు దాఁకున్నవి. భక్తిసహితము జ్ఞానములేక పూర్తి కానేరదు. భక్తియొక్క ప్రారంభవిధానముల గీత త్రివిధముగా భాగించుచున్నది. (1) "ఆర్త" ప్రపంచదుఃఖములఁ బోఁగొట్టమని దేవుని వేడునది. (2) "అర్థార్థి" కోరికలతో ఫలప్రాప్తికొఱకు దేవుని సమీపించునది. (3) "జిజ్ఞాస" ప్రేమించుదానిచే నాకర్షింపఁబడినప్పుటికి నది యెట్టిదో యెరుగక దానిని దెలిసికొనుటకై పరితపించునది. కాని గీతవ్యక్తిగల భక్తికే యాధిక్యతయిచ్చుచున్నది. "నేనెరుగనుగాని నేను ప్రేమించుచున్నాన" నుహృదయ తీవ్రము ప్రేమయొక్క యంత్యానుభవస్థితి కానేరదనుట స్పష్టము. అది ప్రారంభస్థితే. అదియుత్తమతీవ్రత కానేరదు. ఈశ్వరజ్ఞానము వృద్ధియైనకొలది యీశ్వరునియందానందము ప్రేమ వృద్ధికాక తప్పదు. జ్ఞానముపై యాధారపడకున్న నహ్లాదోద్రేకము స్థిరమైనదికాదు. మనముప్రేమించుదానియందు నివసించుటవల్ల నట్టినిబ్బరము కలుగుచున్నది. దానియందు నివసించుటనగా వ్యక్తితో దానియందేకీభావ మొందుట. వ్యక్తితో నేకీభావ మొందుటే జ్ఞానమునకు పరిపూర్ణలక్షణము. ఈశ్వరజ్ఞాన మీశ్వరప్రేమకు దృఢమైన నిర్భయత్వమును బుట్టించుచున్నది. దానికి తనయనుభవానంద విపులత్వమిచ్చుచున్నది. తనమహోన్నత స్థితులకులేవనెత్తుచున్నది.

ఈరెండుశక్తులకుఁ బరస్పరవిరోధముండుట యజ్ఞానమే. కర్మమార్గము తనకంటెహీనమనెడి యీరెంటికిఁ గలభావముసహిత

మజ్ఞానమే. జ్ఞానోద్రేకమునకువలెనే ప్రేమోద్రేకమునకు సహితము కర్మమార్గము బహిర్విషయమనియుఁ గలఁచబెట్టుననియుఁ దోఁచుచుండును. కాని కర్మమార్గ మీశ్వరునిచిత్తవ్యక్తులతో నేకత్వమొందఁజాలనప్పు డట్లుదోఁచుచుండును. అట్టియేకత్వముండగానే కర్మలు జ్ఞానముయొక్క శక్తులుగా మారుచున్నవి. ప్రేమయొక్క బహిఃప్రవాహముగా మారుచున్నవి. ఏకత్వమునకు జ్ఞానమే నిజస్థితియైనయెడల ప్రేమయే దానియానందమైనయెడల దివ్యకర్మలు దాని తేజోమాధుర్యముల సజీవములైన శక్తులౌచున్నవి. మానుషప్రేమ విషయమెట్లో యీశ్వరప్రేమవిధానమునకు సహితము ప్రత్యేకమైన యేకత్వానుభవముకొఱకుఁ బ్రియుఁడు ప్రియురాలును బహిఃప్రపంచమునకు వేఱై గర్భాదాన మంటపమునఁబడు హృదయమునందుఁ జేరుకొనుట స్వభావమైయున్నది. ఈమార్గమున కదితప్పనిసరి కానవచ్చును కాని జ్ఞానముతోఁ గలసి విపులత్వముగాంచిన ప్రేమ ప్రపంచ మీయానందమునకంటె వేరని తలచదు. ప్రపంచము ప్రియునిస్వరూపమనియు సమస్తజీవరాసు లతనిస్వరూపమనియుఁ జూచుచున్నది. ఇట్టిదృష్టికి దివ్యకర్మలు యానందజనకములగుచున్నవి. ఆకర్మలుసరియైనవని తోఁచుచున్నవి.

పరిపూర్ణయోగమున కీజ్ఞానముండక తప్పదు. మనమునుదేవుని కొఱకు మానసశక్తులైన బుద్ధిచిత్తహృదయములతోఁ బ్రారంభించవలెను. మానసమున నివసించుచున్నయవి హద్దులఁగాంచినవి. మార్గమునందుఁ బ్రారంభమున చాలాకాలమువరకీహద్దులు ప్రత్యేకత్వము లుండకఁదప్పదు. కాని పరిపూర్ణయోగమీ యితరప్రత్యేకాన్వేషణమార్గములకంటె నెక్కువధారాళబుద్ధితో నీహద్దుల స్వీకరించుచున్నది. అదిశీఘ్రముగా మనస్సునకుండు యావశ్యకతనుండి తప్పించుకొనుచున్నది.

అది జ్ఞానకర్మమార్గములతోఁ బ్రారంభించినట్లె భక్తిమార్గముతోఁ బ్రారంభించవచ్చును. కాని యాత్రివిధమార్గము లెప్పుడుకలియుచున్నవో యప్పుడే పూర్ణయోగసంసిద్ధివల్ల కలిగెడియానందమునకుఁ బ్రారంభము. పూర్ణయోగము ప్రేమతోఁ బ్రారంభింపకపోయినను బ్రేమను విడిచిపెట్టఁజాలదు. ప్రేమ కర్మలకుముఖ్యము. జ్ఞానమునకు వికాసము.

యోగసంకలనము.

42. అధ్యాయము.

భక్తిభావములు.

మనకుమించిన శక్తికలదు. మనకుమించినస్థితికలదు. కాబట్టి యాశక్తిని బూజించవలెను. దానిచిత్తమునకు విధేయులమైయుండవలెను. ఇట్టిభావముతో సమస్తమతములు ప్రారంభించుచున్నవి. కాని యట్టిపూజకు విధేయతకునర్హమనిభావింపఁబడినశక్తికిని బూజించువానికిని మధ్యమతము గొప్పయంతరము కల్పించుచున్నది. యోగమీయంతరమును దుదకుఁబోఁగొట్టుచున్నది. యోగమనగా నైక్యము. జ్ఞానముద్వారా యీశక్తితో నైక్యమువచ్చుచున్నది. దానివిషయమైమనకుండున స్పష్టభావములు స్పష్టమై విపులమై గాఢములైనకొలది యదిమనయుత్తమాత్మయనియు మనయునికికి మూలమనియు నాధారమనియు మనకుఁదెలియుచున్నది. కర్మలద్వారా యీశక్తితో నైకమువచ్చుచున్నది. మనము కేవలము విధేయతవల్ల మనచిత్తమును దానిచిత్తముతో నేకీభావమొందించుచున్నాము. మూలమై లక్ష్యార్థమైన యీశక్తితో నేకీభావమొందినకొలది మనచిత్తముపరిపూర్ణమై దివ్యమౌచున్నది. పూజవల్లసహితమీశక్తితో నైక్యమువచ్చుచు

న్నది. దూరమునుండి చేయు పూజ సామీప్యారాధనగా మారుచు చున్నది. ఆసామీప్యారాధనము గాఢప్రేమగామారుచున్నది. ప్రేమ పరిపాకము ప్రియునితో నైక్యమే. ఇట్టిపూజాభివృద్ధితో భక్తియోగము ప్రారంభమౌచున్నది. ప్రియునితోనైక్యమువల్ల నుత్తమస్థాన పరిపూర్ణత్వములఁ బొందుచున్నది.

మన సమస్తకార్యములు సహజజ్ఞానములు స్వభావముయొక్క కోరికలపై నాధారపడిజనించుచున్నవి. ప్రారంభమందవి యహంకార జనితములై యుండును. కాని తరువాతనవి తమకుఁదామేశుద్ధములై వృద్ధియవుచున్నవి. మనకర్మలిచ్ఛాఫలములతో సంబంధము లేకనే మనయూర్ధ్వస్వభావమునకప తీవ్రమైన ప్రత్యేకావసరము లవుచు న్నవి. తుదకవి మనకువిధాయకములై తప్పనివిషయములవుచున్నవి. వీనికి విధేయులమై మనలో స్వయంప్రకాశమానుఁడును మనలస దాతనవైపున నాకర్షించువాఁడునగు నుత్తమునిబొందగలము. మొదటమనయహంకార స్వభావజనితాకర్షణలవల్లను, తరువాత నంతకంటె బలవత్తరమై విధాయకమైనదాని స్వతసిద్ధాకర్షణము మనకుఁదెలియు వరకు దానిచేతనే యీయుత్తముని బొందఁగలము. సాధారణపూజా విధానము భక్తియోగముగా మారునప్పుడు మతమునకుసంబంధించిన కామ్యకపూజ స్వతసిద్ధనిష్కామప్రేమగా మారుచున్నది. ఈనిష్కామపూజయే నిజమైనభక్తికి లక్షణము. మనము నిజమైన రాజమార్గమందుంటిమో లేక ప్రక్కత్రోవలయందుంటిమో తెలుపుచున్నది. దివ్యైక్యమును బొందుట కర్హులముకాక పూర్వమే మనయాధారములమనయహంకారముల, మన యధోస్వభావాకర్షణల విడిచిపెట్టవలెను.

తనకంటె గొప్పశక్తిలేక శక్తులున్నవనియుఁ, దనజీవిత మావి యాచ్ఛాదించి నిర్ణయించినదుపునియుఁ దోచినప్పుడు, మనుజుఁడు

స్వభావసిద్ధముగా నాశక్తులఁజూచి యనాగరికుల కుండుకష్టములకో కల ప్రమాదములతోఁపాటు వారిమొదటిభావములైన "భయము ష్టము" కనపరుచుచున్నాఁడు. మతజ్ఞానాభివృద్ధి ను దీభావములెక్కు వపని చేసినవన్నమాట నిర్వివాదాంశము. అప్పటిమనుజునిబట్టి యవి యట్లుపనిచేయుట సమంజసము. మఱియు మిక్కిలివృద్ధిఁజెందినప్పుడు సహిత మీభావములు నశింపకనిలిచి ప్రాముఖ్యతవహించి మానవునిపై యధికారముబడయుటకై మతముచే సంగీకరింపబడుచున్నవి. దేవునిభయము, చరిత్రకు భేదములేనట్లు చెప్పఁజూచిన, దేవతలభయము మతమునకుఁ బ్రారంభమని చెప్పబడినది. ఇది పూర్ణమైనసత్యము కాదు. శాస్త్రపరిశీలన మతపరిణామమును దాక్షిణ్యభావముతోఁ గాక క్రోధభావముతో విమర్శించుచు దీనికిమిక్కిలి ప్రాముఖ్యతకల్పించుచున్నది. కానిమనుజుఁడు దేవునియందుభయముచేతనేగాక భయకామములను జంటభావములచే మొదటినుండియు పనిచేయుచున్నాఁడు. కష్టములు నష్టములు వచ్చునను భయముచేత సుఖములు లాభములు కలుగునను భయముచేతఁ బనిచేసినాఁడు. కాబట్టి యిష్టము భయము రెండుకవలనే చెప్పవలెను. అట్టివాని జీవితము కర్మలతో కర్మఫలపరంపరలతో ముఖ్యముగా నిండియుండును. అందుఁగొన్ని కాంక్షించి ప్రయత్నించి పొందఁదగినవి మఱికొన్ని భయపడి విడిచిపెట్టఁదగినవైనను కర్మానుసారము సంభవించునవి. బహిఃకార్యములకు తత్ఫలములకుఁ బ్రాముఖ్యత నివ్వక నంతర్ముఖియై యుండుట నేర్చుకొనువరకు జీవితము కర్మలతోఁ గర్మఫలములతోనే నిండియుండును. తనస్వంతకర్మచేతనేగాక నితరులకర్మచేతను చుట్టుయావరణకర్మలచేత సహితమీ విషయములతనికి సంభవించుచున్నవి. కర్మలపైఁ గర్మఫలములపైనధికారము వహించిన శక్తియొకటి యీసమస్తమునకు వెనుకఁగలదని తోఁచినప్పుడాశక్తివరములనిచ్చి కష్టములఁగల్పించి తన్నురక్షింపఁబాడుచేయ సామర్థ్యముకలదని భావించును.

మిక్కిలియాదిమస్థితియం దుండుమనుజుఁ డాశ్రితనవలెనే స్వభావసిద్ధమైన యహంకారముచేఁ బ్రేరేపింపబడుననియు సంతుష్టి జెందినప్పు డుపకారి కోపగించినప్పు డపకారియని భావించును. అప్పుడు పూజయనగా బలులిచ్చి ప్రార్థించి కోపముపశమింపఁజేయుటయని యర్థము. ప్రార్థించి పొగిడి దేవుని తనకనుకూలునిజేసికొనుచున్నాడు. మానసము వృద్ధికానుకాను జీవితము దివ్యన్యాయధర్మముపై నాధారపడియున్నదని భావించును. తనయుద్దేశముల శీలమునుబట్టి యాదివ్యన్యాయధర్మము మానుషన్యాయధర్మమున కొకవిధమున విపులమైనప్రతియని తలంచును. న్యాయాన్యాయములు లిట్టివని తెలుసుకొనును. దుఃఖములు కష్టములు తనపాపములవల్ల వచ్చిన శిక్ష యనియు సుఖములైశ్వర్యములు తనపుణ్యములవల్ల వచ్చిన బహుమానములనియుఁ దలంచును. అతనికిదేవుఁడు రాజువలె న్యాయాధిపతివలె ధర్మశాస్త్రకర్తవలె, ధర్మపరిపాలకునివలెఁ గనుపించును. కాని దేవుఁడొక గొప్పమనుజునివంటి వాఁడని తలచుటచేఁ బ్రార్థనలవల్లను ప్రాయశ్చిత్తములవల్లను మనుష్యన్యాయము మార్చినట్లె దేవునిన్యాయధర్మము సహితము మార్చవచ్చుననుకొనుచున్నాఁడు. అతనికి ధర్మమనగా బహుమతిశిక్ష. ప్రార్థనచే శరణాగతునకు శిక్షదయతో తగ్గించవచ్చును. సంతుష్టికలిగినప్పు డాశ్రితులకుబూజించువారికి బహుమతితోపాటు ప్రత్యేకానుగ్రహములఁ బ్రసాదింపవచ్చును. అంతేగాక దేవునకుసహితము మనకువలెకోపము ద్వేషముకలవు. ఆక్రోధద్వేషముల దానప్రార్థనప్రాయశ్చిత్తములవల్ల మార్చవచ్చును. అతనికిఁ బక్షపాతముకూడ కలదు. ప్రార్థనలచేతను దానములచేతను స్తోత్రములచేత నతనిపక్షపాతమువశముచేసికొనవచ్చును. కాబట్టి కేవలధర్మాచరణమును నమ్మియుండక పూజ యింకను ప్రార్థనలరూపమునఁ బ్రాయశ్చిత్తరూపమునఁ జేయఁబడుచున్నది.

మనకంటె యాధిక్యత పరిపూర్ణతగల గొప్పశక్తియొకటి నిలిచినప్పుడీభావములతో పాటు భయము గౌరవము సన్మానబుద్ధియు ననబడుమఱియొకమనోవృత్తియావిర్భవించుచున్నది ఎందుకనగా దేవుడనుమానుషగుణభరితుఁడను నభిప్రాయ మట్లుండఁగా దానితోపాటు సర్వశక్తుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు మనకంటె యద్భుతపరిపూర్ణత్వము కలవాఁడనితోచును. వేరువేరుగా వృద్ధిచేయఁబడి మెరుగులియ్యఁబడినయీ భావసముదాయకల్లోలమే మూఁడువంతులు జనసామాన్య మతమైయున్నది. మిగిలిన నాలుగవవంతు దేవునిగొప్ప సుందరభావములతోనిండియున్నది. విశేషవిజ్ఞానసంపత్తిగలవారిచే నాదిమమతమునందీ గొప్పభావములు జేర్పఁడెను. అట్లొనర్చుటకు ఫలమేమనగా వృద్ధిశూన్యమైన మహత్త్వమే. అది నాస్తికమును కపటమ్మకమునకు గురియయ్యెను. మానసికశక్తులైన యీనాస్తికామల వల్లనహితము మతమునకుఁ బ్రయోజనముకలదు. అవి మతముగొని మూఢత్వములఁబారఁదరుమగలవు. కాని మనము జాగ్రత్తపుచ్చుకొనవలసిన దేమనగా పూజావిధానమునకు సంబంధించినమత ప్రేరేపణను శుద్ధిచేయుటకీ మొదటివిషయముల నుండవివ్వవలెనో పూజతోఁ బ్రారంభమయ్యెడుభక్తియోగమును వానినెంతవరకుండనియ్యవలెనో చూడవలెను. ఈశ్వరతత్త్వములతో నీశ్వరునకు మానుషజీవునకుగల సంబంధముతో నవి యెంతవరకుపోలియున్నవో దానినిబట్టి యీవిషయముందును. భక్తిచే మనమీశ్వరునితో నైక్యమన్వేషించుచున్నాము. జ్ఞానసత్యత్వముతో సంబంధ మన్వేషించెదముగాని భ్రమరూపమైన హీనస్వభావముతో నహంకార ప్రేరేపణతో నజ్ఞానభావముతో సంబంధమన్వేషింపము.

మనకంటె గొప్పవాఁడు వ్యక్తికలవాఁడీశ్వరుఁడు ప్రపంచములోనుండి మనకువిధానుకుఁడవుచున్నాఁడను మతమును దిరస్కా

దిరస్కరించు నాస్తికభావమును యోగమంగీకరించదు. ఇది సమస్తవిజ్ఞానానుభవమునకు విరుద్ధము. కాబట్టిదానియందు యోగమునకుం జోటులేదు. వేదాంతశాస్త్రమువలె సర్వజన సామాన్యమతమువలె యోగము కేవలశాస్త్రము విధిసూత్రముకాదు. అది యనుభవసిద్ధము, సర్వజ్ఞుని సర్వవ్యాపకుని బ్రహ్మాండాతీతుని యనుభవమే యోగము నకుంగలదు. యోగమట్టిపురుషునితో నైక్యము తెచ్చుచున్నది. అగోచరునితో నీవ్యక్తిగల నైక్యానుభవము తిరిగితిరిగి సంభవించుచున్నది. సరిచూడందగినది. మనకుం బ్రతిదినము ప్రత్యక్షమున గోచరించు స్థూలప్రపంచ శరీరవ్యక్త్యానుభవమువలెనె నిశ్చయమైయున్నది. వ్యక్తితోనైక్యమవుటచే యోగము వృద్ధిపొందుచున్నది. వ్యక్తియే దానికి సాధనము. అవ్యక్తముతో దానికి వ్యక్తిగలనైక్యమువీలుకాదు. మానువవ్యక్తి నదిదాటిపోవుచున్నదన్నమాట నిజమే. సమాధియం దూర్ధ్వ వ్యక్తినిబొందుచున్నది. కానియది మనవ్యక్తివినాశమనరాదు. అదిత న్నధిగమించుటే. తనయిప్పటి పరిస్థితినిదాటి హద్దులనతిక్రమించుటే.

ఇంతపర్యంతము సమస్తయోగానుభవ మంగీకరించుచున్నది. కాని మతియు భక్తియోగమంతకు మించిపోవుచున్నవి. ఇతనికవిమూర్తివంతమును మానవుల మానుషసంబంధముల కలిగించుచున్నవి. ఈరెంటియందును మనుజుండీశ్వరుని మనుష్యానురాగములతో మానుషత్వముతో తనతోటిపాటి మనుజునిసమీపించునట్లు సమీపించుచున్నాండు. ఘనమై తీవ్రతరమైన యనురాగములతో సమీపించుచున్నాండు. మనుజుండు సమీపించుటే కాదీశ్వరుండు సహితమీరాగాదుల కనుగుణ్యముగా ప్రత్యుత్తమిచ్చుచున్నాండు. అట్టిప్రత్యుత్తరము సాధ్యమనుటయందే యీగొప్పసమస్య నిలిచియున్నది. ఈశ్వరుండు నిర్గుణుండు, నిరాకారుండు సంబంధశూన్యుండైనయెడల నట్టిప్రత్యుత్తరము రాంజాలదు. మనుండిట్టి యీశ్వరసాన్నిధ్యముకై ప్రయ

త్నించుట వ్యర్థమేకదా ? మన మానుషత్వమును త్యజించవలెను. నిర్గుణముకావలెను. ఇతరభూతములుకాని మనుష్యులుకాని మూర్తిమంతమును విడిచిపెట్టవలెను. మరియే యితరసాధములతో నతనిసన్నిధిపడయఁ జాలము. మనసంబంధము ప్రపంచసంబంధములేని మనస్సుచేగ్రహించుటకు నలవికాని నిర్గుణుని పూజస్తోత్రము ప్రార్థనభయము ప్రేమయవివేకమైన బుద్ధిహీనతేకదా ? అట్టిసందర్భములకు మతముండదు. భక్తియుండదు. నిస్సారమైన తనవేదాంతమును మతముక్రింద మార్చుటకు నద్వైతిదేవుఁ డున్నాడని దేవతలున్నారని యొప్పుకొనవలసివచ్చెను. మాయ యనునొకదాసిని తెచ్చిపెట్టుకొని మనస్సును సరిపెట్టుకొనెను. బుద్ధుఁడు పూజార్హుఁడైన దేవునిప్రతినిధియై నిలిచినప్పుడే బౌద్ధము జనసామాన్యమతమాయెను.

ఈశ్వరుఁడు మనతో సంబంధములు కలిగియున్నప్పటికి యాసంబంధములు నిర్గుణసంబంధము లయ్యేనేని మతమునకుఁ బ్రాణమేపోయినది. భక్తిమార్గమునకు ఫలమేయుండదు. ఆమార్గమప్పుడు సాధ్యముకూడ కానేరదు. మనముదానికి మానుషహృదయానురాగములఁగల్పించవచ్చును. అస్పష్టముగాఁ గల్పించవచ్చును. కాని ప్రత్యుత్తరముండదు. జబాబురాదు. మనకువచ్చు ప్రత్యుత్తర మెట్టిదనగా మనరాగాముల శాంతిపరచుటచేతను నిర్గుణప్రశాంత సమత్వములఁదెచ్చిపెట్టుకొనుటచేతను వచ్చునట్టి ప్రత్యుత్తరముమాత్రమే. కేవలనిర్గుణమైన దేవుఁ సాన్నిధ్య మొందినప్పుడు కలుగునదిదియే. ఒకధర్మమని దానికివిధేయులము కాఁగలము. ప్రశాంతముకై జీవునిదానివైపునకుఁ ద్రిప్పఁగలము. మనహృదయానురాగముల త్యజించియంతముఁ బ్రవేశించగలము. అప్పుడుమనలో మానుషపురుషుఁడు సంతుష్టిజెందఁడు. కాని నెమ్మదిగాంచును. సమతూగును. ప్రశాంతుఁడవును.

భక్తియోగ మీవిషయమందు మతముతో నేకీభవించి యీనిర్గుణ ధ్యాసకన్న శ్రద్ధగలతీవ్రమైన పూజనుకోరుచున్నది. మనలోనిమా నుషనిర్గుణభాగము దివ్యసంసిద్ధిగాంచుటే భక్తిమార్గమునకు ముఖ్య భావము. హృదయానురాగములు దివ్యసంతుష్టిగాంచుటే దానియభి ప్రాయము. మనప్రేమ నీశ్వరు డంగీకరించవలెనని ప్రేమానుగుణ్య మైన ప్రత్యుత్తర మతడివ్వవలెనని దానియభిప్రాయము. దేవునియం దెట్లు మనము సంతసించి యతనికొరకు కన్వేషించుచుంటిమో యట్లే యతఁడు మనయందానందించి మనలనన్వేషించుచున్నాఁడని యీమా ర్గము నమ్ముచున్నది. ఇనియవివేకమని నిరాకరించుటకు వీలులేదు. ఈశ్వరుఁడు మనలగురించి యానందపడకున్న మనమెట్లుజన్మించితిమో యెట్లుజీవించుచుంటిమో తెలిసికొనుట సులభముకాదు. అతఁడుమన వైపున కాకర్షింపబడనియెడల మామూలుస్థితి నత్యజించి యతనిన న్వేషించుటకుఁ గారణముకానరాదు.

కాబట్టి భక్తియోగము సాధ్యపడుటకు మహోన్నతస్థితి నిర్గుణముకాదనియు వ్యక్తిగలమూర్తియనియు మొదటమనము భా వించవలెను. మనలనతఁడు బ్రహ్మాండమందుఁ గలిసికొనుచున్నాఁడ నియు దానికాధారభూతుఁడై ప్రముఖుఁడైనవాఁడనియు తరువాత మనము భావించవలెను. అట్లుగాకున్న మనము బ్రహ్మాండమునకు వెలిమై వానిని కలిసికొనుటకు వెళ్ళవలసినదే. మూఁడవదిమనతో నతనికి మనుష్యసంబంధములు కలవనియు గనుక మూర్తివంతము గలవాఁడనియు భావించవలెను. మనహృదయానురాగము ద్వారా యతనిని సమీపించినప్పుడు తత్సానుశ్యమైన ప్రత్యుత్తరము మనకు వచ్చుచున్నదని తుదకుభావించవలెను. దీనికర్థము దేవుఁడు గొప్పస్థి తిలో నున్నమనుష్యునివంటివాఁ డనికాదు. దేవుఁడనగా విపులవృద్ధి గాంచి కొన్నిదోషములు లేనిమనుష్యుఁడనికాదు. సామాన్యగుణము

లతోనిండి మనమహంకారగుణములచే బంధింపఁబడినట్లు దేవుఁడు తనగుణములచే బంధింపఁబడినవాఁడనికాదు. కాని మనుష్యవ్యక్తి పృథక యీశ్వరునియందు జనించియుండవలెను. మనము నేనను నహంకారముతోఁ గట్టఁబడియుండుటచే సర్వసములము గాక భావగుణ వ్యాపారముల నధిగమించకపోవుటచే మనవ్యక్తిరూపములు దేవుని వంటివి కాకపోవచ్చును. మానుష హృదయానురాగములకు దేవుని యందు వానిసత్యముండవలెను. అయుంకురములుమారి వికారమొందినరూపములే యీహృదయానురాగములు. ఆహృదయానురాగములద్వారా యీశ్వరుని సమీపించితిమా మనమాసత్యమును సమీపింతుము. అప్పుడాసత్యము క్రిందకుదిగి హృదయానురాగములతోఁ గలిసి వానినితనవైపునకుఁ ద్రిప్పుచున్నది. ఆసత్యముద్వారా మన హృదయ మీశ్వరునితో నైక్యమొందుచున్నది.

ఈయుత్తమపురుషుఁడు సర్వవ్యాపకపురుషుఁడేగనుక నతనితోసంబంధము కలిగించుకొనుటకు బ్రహ్మాండముతో మనకున్న సంబంధములు సాధనలవుచున్నవి. ప్రపంచవ్యాపారములతో మనకుండుసమస్త హృదయానురాగములు నిజమున కతనికొరకేర్పడినవై మొదట నవి తెలియఁజేయబడుచున్నవి. కాని తెలిసి యతనికొఱకేఁజేసికొలది యతనితో మిక్కిలి సంబంధముఁకలవారమవుచున్నాము. ఐక్యమునకుసమీపించినకొలది యీహృదయానురాగముల యసత్యాజ్ఞానము నశించుచున్నది. మనవృద్ధి ననుసరించి వీనికన్నిటి కీతఁడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చును. అసంపూర్ణమైన మనసామీప్యమున కేదో ప్రత్యుత్తరము లేకున్న సంపూర్ణసంబంధము లేర్పడజాలవు. ఏభావములతో మనమతనిని సమీపింతుమో యావిధముగా మనభక్తియందుగల్గి వాత్సల్యతచేఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నాఁడుఁడు. (తద్దైవభజతి)

మన మతనికి యెట్టి గుణరూపములఁ గల్పింతుమో యట్టి గుణరూపములతో మనవృద్ధికి సహాయపడి, ప్రోత్సాహపరిచి, పాలించి, దగ్గిర దారినో దూరపుదారినో తనవైపునకుఁ జేకొనుచున్నాఁడు. వారికి కనుపించునది యతని సత్యమే. కాని యాసత్యము వారిస్థితి వ్యక్తుల ననుసరించి యసంపూర్ణమై విరూపమొంది కనుపించును. దానికి స్వతసిద్ధమైన యున్నతసత్యము గోచరించదు. పరిపూర్ణ దేవత్వము మనకు వ్యక్తమవునప్పుడది వహించురూపము గోచరించదు. మతములలో ప్రారంభమునఁ గొన్ని మూఢవిషయములుండి తరువాత త్వరలో నశించినను వాని నంగీకరించుట కిదే కారణము. ఏల యొప్పుకొంటిమనగా వానిలో నీశ్వరసత్యమున్నది. వృద్ధిలోనున్న మానుషవ్యక్తి యట్టిస్థితిలో నాయీశ్వరత్వము నావిధముగానే సమీపించవలసియున్నది. ఆ విధముగానే ముందు సహాయము పొందఁబడవలసియున్నది. ఏల నిరాకరించితిమనగా నిట్టి మూఢభావములనే పట్టుకొని స్థిరముగా విడువకుంటిమా యేయైక్యమున కీమూఢభావములు మొదట సోపానములవుచున్నవో యాయైక్యము తప్పిపోవును.

సమస్త జీవితము ప్రకృతిచేయుచున్న యోగమని చెప్పియుంటిమి. ఈ భౌతికలోకమందు జీవితమనగా ప్రకృతియొక్క మొదటి యవ్యక్తస్థితినుండి తన మూలస్థానమైన జ్ఞానేశ్వరునితో పునస్సంధానమునకు బయలుదేరుటే. ప్రకృతిచే నిర్మింపఁబడి యుత్తమసాధనమైన మనుష్య మానసము మతమువల్ల ప్రకృతి గమ్యస్థానమును గ్రహించి దాని యభిలాషలకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నది. జనసామాన్య మతముసహిత మొకవిధమున జ్ఞానరహితమైన భక్తియోగమే. కాని దాని యుద్దేశము దివ్యదృష్టి (clairvoyant) కల దయ్యేవరకు, నైక్యమే ప్రధానమని యట్టి నైక్యమునకుఁ బ్రేమ ముఖ్యమని తెలిసికొనేవర

ధ్య, ప్రేమయెట్టిదో గ్రహించి తనభిన్నస్వభావమును ప్రేమయందు నశింపచేయువర కీజనసమాన్యమతము ముఖ్యముగా మనమనుకొను యోగమును కానేరదు. ఇట్టిసంసిద్ధిపొందినతోడనే యోగముస్థిరపడును. తప్పక ఫలించును. గనుక భక్తిభావములు మొదట ముఖ్యముగా నీశ్వరార్థ ముద్దేశింపఁబడవలెను. తరువాత వానిభౌతికవిషయములవిడిచిపెట్టి మార్పు చెందవలెను. తుదకు స్వచ్ఛమైన పరిపూర్ణ ప్రేమయందే నిలకడగాంచవలెను. ప్రేమతోఁ బరిపూర్ణ ఐక్యమొంది నిలువఁజాలని సమస్తవిషయములు తుదకు విడిచిపోవలసినదే. ఈశ్వరప్రేమను వెల్లడించునట్టివి యీప్రేమానుభవమునకు సాధనమైనవి మాత్రమే నిలువఁగలవు. మనహృదయానురాగము లన్నిటిలోఁబ్రేమ మట్టుకే కామరహితమై స్వయంభువనఁబడుచున్నది. ప్రేమకు ప్రేమ తప్ప వేరుకోరిక లేదు. మన సమస్తరాగములు సంతోషముకొఱకుఁ బ్రయత్నించుటచేతనో, సంతోషమును బొందుటచేతనో, ప్రయత్నభంగముచేతనో, మనకున్న లేకవచ్చునని తలచినసంతోషము చెడిపోవుటచేతనో యుత్పన్నమవుచున్నవి. కాని యీశ్వరునియందు స్వయంభువైన సంతోషసంప్రాప్తిని సరాసరికలిగించునదే ప్రేమ. ఈశ్వరప్రేమయే యట్టిసంప్రాప్తి. అదే యానందశరీరము.

ఈయోగమునకు నీయోగమార్గమును మనప్రయాణమున కెదురగువిషయములివి. ఇంకనుగొన్ని యితరవిషయములు మనుజుని బాధించునుగాని యవి యంతముఖ్యములుకావు. భక్తియోగముహృదయమునకు సంబంధించినది కాని బుద్ధికిసంబంధించినది కాదు. ఈమార్గమందు సంభవించుజ్ఞానము సహితము హృదయజనితమేకాని మేధోజనితముకాదు. భక్తిభావముల నిజతత్త్వము, వానితుద్యావస్థ, యవిచిత్రమైన యత్యుత్తమస్వతసిద్ధ ప్రేమభావము దంతరించుట యీవిషయ

ములుమాత్రమే ముఖ్యముగా మొదటమనకు సంబంధించినవి. ఈశ్వరునకు జడాతీతమైన యాకారమున్నదా ? రూపధారణశక్తి కలదా? రూపమే లేదా ? ఇట్టిచిక్కు సమస్యలుకలవు. ప్రస్తుతము మనముచె ప్పవలసిన దేమనగా నీశ్వరుఁడు తనకుభక్తుఁడుకల్పించు సమస్తాకారము లనంగీకరించును. వానిచేప్రేమతో భక్తునికలిసికొనుచున్నాఁడు. మన యాత్మనతనియాత్మతోఁ గలుపుటే భక్తికి ముఖ్యఫలము. గనుకనే కొన్నిమతములు కొన్ని వేదాంతశాస్త్రములు జీవేశ్వరభేదము భక్తికి సదాయవసరమని చెప్పుచున్నవి. అట్టిభేదము లేకున్న భక్తిప్రేమ లుండఁజాలవనుచున్నవి. కాని యొక్కఁడేయున్నాడని చెప్పువేదాంత శాస్త్రము భక్తిప్రేమ లజ్ఞానవిషయములనియు నజ్ఞానమున్నంతవరకు నుపయోగపడునుగాని భేదమునశించినప్పు డుండఁజాలవుగనుక త్యజిం పఁదగినవనియుఁ జెప్పుచున్నది. ఉన్నవాఁడొక్కఁడే యనుమాటకర్థ ము మనమిట్లుచెప్పెదము. ప్రకృతిలోని సమస్తముదేవుఁడే. కానిదే వుఁడుప్రకృతిలోని సమస్తముకంటె యెక్కుడైనవాఁడు. అప్పుడు ప్రకృతిలోనున్న యీశ్వరుఁడు మనుజుఁడు సర్వవ్యాపకుఁడైన యుత్త మేశ్వరుని యానందమును బొంది యనుభవించుటకుఁ బ్రేమసాధన ము. ఎట్లైనను స్వతసిద్ధముగాఁ బ్రేమకు రెండుఫలములుకలవు. (1) ప్రే మించువాఁడును బ్రేమింపబడువాఁడును భేదమందైక్యానంద మొందఁ గలరు. వివిధమైక్యముల యానందమును వృద్ధిచేయు సమిష్టియందై క్యానంద మనుభవింపఁగలరు. (2) ఒకరితోనొకరు దేక్యమై యేకాత్మ కాగలరు. ప్రారంభించుట కీసత్యమేచాలును. కారణమేమనగా నది ప్రేమకు స్వతసిద్ధస్వభావము. ఈయోగమునకుఁ బ్రేమముఖ్యభావము గనుక నాప్రేమస్వభావానుసారముగా నీయోగసంసిద్ధియుండును.

---o---

యోగసంకలనము.

43. అధ్యాయము.

దేవునికి సంబంధించిన రాగములు.

యోగోద్దేశ మేమనగా మనుజునివ్యక్తి సామర్థ్యముల నన్నిటినో లేకగొన్నిటినో దేవునిపర మొనరించి యతని స్వర్మసంబం ధైక్యములం బొందుటే. భక్తియోగమందు హృదయరాగము సాధనముగా స్వీకరింపఁబడినది. మనుష్యునకు నీశ్వరునకు మధ్యనొక మానుషసంబంధమును గల్పించి దానివలన నతనివైపునకు సదాతీవ్రముగాఁ బ్రవహించుచున్న హృదయరాగముల మూలకమున మానుషజీవుని యతనితోఁ గలిపి దివ్యప్రేమానుబంధముతో నతనినివిడువక వృద్ధిఁబొందుటే యీయోగమునకు ముఖ్యధర్మము. తుదకది యేకత్వజనిత శుద్ధప్రశాంతము కాదు. ఏకత్వజనిత కాంక్షారహిత చిత్తశక్తులుకావు. అదియీయోగమందు భక్తుఁడు వెతకుచున్న వైక్యావేశ సంజనితానందము. ఈయానందముకొఱకు హృదయమును సంసిద్ధమొనరించెడు ప్రతిరాగ మీయోగమునకుఁ బనికివచ్చును. దానికిభంగకారియైన ప్రీతి

విషయము ప్రేమవల్లఁ బుట్టినయైక్యము వృద్ధియై పరిపూర్ణమైనకొలఁది త్యజింపఁబడవలసినదే

మతమందుండు దైవపూజ సేవప్రేమలకు సంబంధించిన సమస్తరాగాదుల నీయోగ మంగీకరించును. ఇవి శ్రేష్ఠమైన విషయములు గాకపోయినను రాగస్వభావమును శిక్షించు విధానములుగా నంగీకరించుచున్నది. కాని హిందూదేశమం దీయోగమున కొకవిషయము మట్టుకు పనికిరాదు. కొన్నిమతములకేగాక చాలామతములకు దేవుడన్నభయపడు మనుజుఁడే నిజమైనభక్తుఁడు. భయమనురాగ మొకవిధమైనభక్తికిఁ గొంతవరకుఁ బనికివచ్చును. తుదకది యీశ్వరునిశక్తి న్యాయధర్మపవిత్రతల యారాధనకిందకుఁ దేలుచున్నది. నైతికవిధేయతలోనికి దేవుఁడుసృష్టికర్త న్యాయాధిపతియని యతని యందు భయముతోఁగూడిన గౌరవములోనికిఁ దేలుచున్నది. దానియుద్దేశమునైతిక మతసంబాధమై యున్నది. భక్తునకంతగా సంబంధించినది కాదు. ఈశ్వరుఁడు కర్మనియామకుఁడు పరిపాలకుఁడని యతనియందు భక్తిచే ప్రేరేపింపఁబడిన కర్మేష్టికిసంబంధించినది. అవి దేవునిరాజుగా నెంచెను. న్యాయప్రవర్తనచే నంగీకరింపఁబడును. లేదా పాపమునకై యీశ్వరుఁడు పడుకోపమును నివారించఁగలమధ్యవర్తి యుండవలెను. లేకున్న యతని సింహాసనమును సమీపించఁజాలరు. ఒకవేళ మిక్కిలిసమీపించినను తనకును దానారాధించు నాగొప్పవస్తువునకును మధ్యభయజనితమైన దూరమునిలుపుకొనుచున్నది. భయములేని నమ్మకముతో శిశువుతల్లిని గౌగలించునటుల, ప్రియుఁడు ప్రియురాలిని గౌగలించునటుల పరిపూర్ణప్రేమ జన్యమైన సామీప్యైకత్వముతోఁ గౌగలించదు.

జనసమ్మతములైన పురాతనమతములయందు దీదైవభక్తిఁ గార

ణమైన మాహాత్మ్యముకలదు. బ్రహ్మాండమందు మనుష్యునికంటె గొప్ప శక్తులున్నవని తెలిసికొనుటే యీభక్తికిఁగారణము. ఆశక్తుల కార్యవిధా నము తెలియరాక, మనుజునియైశ్వర్యమునకు భంగకారులై తమకిష్ట ములేని పనులుజేసినప్పుడు దండించునని తలచుటేయీభీతికిఁగారణము. దేవతలన్నభీతికిఁ గారణము దేవుని తెలిసికొనకపోవుటే. బ్రహ్మాండము నునడపు ధర్మములెట్టివో తెలియకపోవుటే. ఆభీతి యుత్తమశక్తులకు గ్రామకోధముల నారోపించుచున్నది. భూమియందు గొప్పవారికి వలెనే యాశక్తులకు సహిత మిష్టాయిష్టములు, పీడించుకోధభావము లు, మనుజుఁడువృద్ధిజెంది భౌతికహీనత్వమును విశిచి దివ్యస్వభావ మొందుచున్నఁజూచి యోర్వలేకుండుట మొదలైనవి యారోపించు చున్నది. అట్టిభావములుండగా నిజమైనభక్తిరాదు. గొప్పవారినిజూ చిన కొద్దివారికికలిగెడు మనోవృత్తికలుగునుకాని నిజమైనభక్తి రాఁ జాలదు. ప్రాయశ్చిత్తములు పూజలు నివేదనలచేతను, లేకవారిచేని యమింపఁబడిన చట్టములకు విధేయులైయుండి బహుమతులు శిక్షలు పొందవలసియున్నదను చిత్తవృత్తికలుగునుగాని నిజమైనభక్తి రాఁజా లదు. లేకబ్రహ్మాండాతీతమై బ్రహ్మాండమునకు మూలకారణమై దాని చట్టముల వ్యాపారముల నడుపునట్టి మహాశక్తివివేక ప్రకాశఘనత జూచిపొందునట్టి మిక్కిలివిధేయతతోఁ గూడినగౌరవము కావచ్చును గాని నిజమైనభక్తికాదు.

దివ్యశక్తినిగూర్చి యీమూఢభావములు నిరాకరింపఁబడి యీశ్వరుఁడు దివ్యపరిపాలకుఁడు, సృష్టికర్త, భూమ్యాకాశములఁబా లించు న్యాయకర్త, తనచే సృష్టింపబడినవారికి మార్గప్రదర్శకుఁడు సహాయమిచ్చువాఁడు, రక్షకుఁడను భావముకలిగిన భక్తిమార్గము స మీపించినదగును. ఈగొప్ప దివ్యపురుషభావమునకుఁ జిరకాలము

నుండి మూఢవిషయము లనేకములుండెను. కొన్ని యింకను గలవు. ఈమూఢభావమునకు ముఖ్యకారకులు జ్యూ (Jews) మతస్థులు. వారిమూలకమున నది సమస్తప్రపంచమునకు వ్యాపించినది. దేవుఁడ నగా ధర్మదేవతయని వారికి నమ్మకము. అతఁడు ప్రత్యేకమున్నాఁడని యుఁ గోపదారి, యోర్వలేనివాఁడు నిరంకుశుఁడు, కొన్నివేళల రక్త పాతము కాంక్షించువాఁడని వారునమ్మిరి. దేవుఁడు స్వర్గనరకముల సృష్టించినాఁడని యిప్పటికి కొన్ని మతములవారు నమ్ముచున్నారు. మఱికొన్ని మతములు జీవులకు పాపము శిక్ష యిదివరకు నిర్ణయింపఁబడుటేగాక నిత్య నరకనివాసము సహితము మునుపే నిర్ణయింపబడెనని చెప్పుచున్నది. ఇట్టి యవివేకములైన మతవిషయిక యతిశయోక్తుల విడిచిపెట్టవలసినప్పటికి దేవుఁడు న్యాయాధిపతి న్యాయస్థాపకుఁడు, రాజుయను భావమసంపూర్తియైన మూఢభావమై యున్నది. ఏలననగా నదిముఖ్యమైన యంతరతత్వమును గ్రహించక బహిరంగ తత్వమునే గ్రహించుచున్నది. అది యుత్తమతత్వమును మిక్కిలి సమీపించుట కభ్యంతరము కలిగించుచున్నది. అది పాపభీతిని యతిశయముగా వర్ణించి పాపభయమును వృద్ధిజేసి జీవున కపనమ్మకమును దౌర్బల్యమును భయమును బొందించుచున్నది. ధర్మాచరణ పాప నిరాకరణములు బహుమానశిక్షలకొరకు కనుచున్నది. పరలోకమందవి ప్రాప్తించినను, నైతికధర్మమును నిరూపించు నుత్తమభావమునకుబదులు హీనమైనభయకామములపై నాధారపడునట్లు చేయుచున్నది. మతాచరణమందు మానుషజీవునకు దేవుఁడే ముఖ్యమనక స్వర్గనరకములకుఁ బ్రాముఖ్యత కల్పించుచున్నది. మానసవృద్ధియందీ మూఢభావములు కొంతవరకుఁ బనిచేసినవికాని యోగికవి పనికిరావు. అవియెట్టి సత్యమును వెల్లడించిన నాసత్యము బ్రహ్మాండముయొక్క వెలిధర్మముతో వికాసమొందుచున్న జీవుని వెలి సంబంధములఁ దె

లుపునేకాని దేవునకు జీవునకుఁగల యంతర సంబంధములఁ దెలుపఁ జాలవని యాయోగి తెలుసుకొనుచున్నాఁడు. ఈయంతరసంబంధములే భక్తియోగమునకుఁ గావలసిన విషయములు.

కాని యిట్టిభావములనుండే భక్తియోగమును సమీపింపఁ జేయు కొన్నివికాసములు కలుగుచున్నవి. మొదటిది మన నైతికధర్మమునకు దేవుఁడే మూలకారణము, చట్టము ముఖ్యోద్దేశము అను భావము పుట్టుచున్నది. దీనివల్లనే యుత్తమాత్మను మనస్వభావము పొందఁగోరుచున్నదో, యేచిత్తముతో మనచిత్తము లీనముచేయఁ బడవలెనో, నిత్యమైన యేధర్మశుద్ధ సత్యజ్ఞానసమర సత్వములోనికి మనస్వభావము పెరుగవలెనో యవనివైపునకు మన మాకర్షింపఁ బడవలెనో యట్టివాఁడీశ్వరుఁడను జ్ఞానము రాగలదు. ఈవిధముగాఁ గర్మయోగమును సమీపింతుము. ఈకర్మయోగము మన యీశ్వరభక్తికి యావశ్యకము. యెందుకనగా దివ్యచిత్తమే మనకర్మల కధిపతిగాఁ గనుపించుచున్నది. అది యేమిచెప్పునో మనముదానిని శ్రద్ధతో వినవలెను. అది ప్రేరేపించుదానికి మనము విధేయులమై యుండవలెను. దానివ్యాపారమే మన జీవితచిత్తములు చేయవలసిన ముఖ్యవ్యాపారములు. రెండవది యిందువలన సృష్టిలోని సమస్తభూతములఁ బ్రేమతోఁ గాపాడుతండ్రి దేవుఁడను భావము కలుగుచున్నది. అప్పుడు తండ్రి పిల్లలకుండు సంబాధ మీశ్వరజీవులకుఁ గలుగుచున్నది. అది ప్రేమజనితసంబాధము. దానిఫలము జాతుకోటియందు సోదరభావముత్పన్నమగుటే. ఇట్టియీశ్వరుని ప్రశాంతశుద్ధితేజముల మనము పొందవలెను. ఇట్టిప్రభువును కర్మలచే సేవలచే సమీపించవలెను. ఇట్టితండ్రి శిశువునలె ప్రేమతోఁ దన్నుసమీపించుచున్న జీవుని ప్రేమకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చుచున్నాఁడు. ఈవిషయములు భక్తియోగమున నంగీకరింపఁబడుచున్నవి.

ఇట్టి విశ్వాసములు మనము పూర్తిగా సంపాదించి వానిలోని యా ధ్యాత్మికార్థము తెలిసికొన్న తక్షణమే దేవుఁడన్న భయము వ్యర్థమైయ సంభవమగుచున్నది. ఫలాపేక్ష లేక మంచికొఱకే మంచిని చేయు నంతటి విశ్వాసము జీవుఁడు పొందనంతవరకు, తనపై నొకఁడున్నాఁడనియు నతని నిక్షేపమునకు న్యాయతీర్మానమునకుఁ దా భయపడవలసిన యావశ్య కము కలదను వరకు దేవుఁడన్న భయము ముఖ్యముగా నుండును. మనము విజ్ఞానమొందినకొలఁది యీయుద్దేశకముండదు కాని తత్సంబాధ మైన కల్లోలము మొదటి వృత్తి కొంతవఱకుఁ జిక్కి తొలఁగిపోవు చుండును. కాని యోగము నైతికోద్దేశము వెలికిఁ దోఁచునట్టి ధర్మ భావముకంటె వేరైనది. సాధారణముగా క్రియలు క్రమముగా నడ పఁబడుటకు నీతిశాస్త్రము ముఖ్యవిధమైన యుపకరణము. కర్మప్రధాన ముగాఁ గలది. సరియైన కర్మ చేయుటకును నదే దానికిఁగల గొప్పన మశ్యభిరుచ్యము. కాని యోగికి కర్మ కర్మార్థము కాదు. అది యంతము ఖ్యము కాదు. జీవుఁడు దేవుని వైపునకు వృద్ధిఁజెందుట కొకసాధనము మాత్రమే. కాబట్టి హిందూమతగ్రంథములు కర్మప్రవాహము దేని నుండి ప్రవహించునో యట్టి జీవస్వభావమున కాధిక్యత కల్పించినట్లు కర్మస్వభావమున కంతయాధిక్యత కల్పించవు. జీవుని సత్యత్వము, భయ విరహితత్వము, ప్రేమ, దాక్షిణ్యము, ఔదార్యము హింసారాహిత్యము మొదలైన గుణముల కాధిక్యత కల్పించుచున్నవి. అట్టి గుణములచేఁ జేయఁబడు కర్మల కాధిక్యత కల్పించుచున్నవి. మనుష్యస్వభావము స్వతస్సిద్ధముగాఁ జెడుగనియు నట్టి చెడుస్వభావమున్నను దానికి విరుద్ధ మైన ధర్మమవలంభించవలెనను పాశ్చాత్యుల ప్రాచీనభావము పూర్వకాలమునుండి యోగోద్దేశములలో శిక్షపొందిన హిందూమా నవులకుఁ గడుదూరము. మనస్వభావమునందు తీవ్రతరముగా నైసర్గి కరోగములు కలనహేతువైన తమోగుణములుండుటచేతఁ శుద్ధమై

నసత్వగుణముసహిత మున్నది. దీనిప్రోత్సాహమే నీతిశాస్త్రమునకున్న పని. దీనివల్లనే మనదివ్యగుణమును (దైవప్రకృతిని) వృద్ధిజేసిరాక్షసగుణములం దొలగింతుము. ఈభావములనుబట్టి దేవుడన్న భయపడు హీబ్రూవారి ధర్మతత్త్వముగాక దేవునిప్రేమించు నార్షికశుద్ధత్వము, ప్రేమ, యౌదార్యము సత్యమహింస నైతికవృద్ధికిగమ్యస్థానములు. దీనికివిపులార్థమిచ్చి మాట్లాడిన దివ్యస్వభావ వికాసమే 'నీతిపురుష పరిపూర్ణత్వము. దేవుడే యుత్తమాత్మయనియు మార్గప్రదర్శకనిత్తమనియు, ప్రభువనియును, నరులుప్రేమించి సేవించవలసినవాండనియుం దెలిసికొనుటవల్ల నీనీతిపురుష పరిపక్వతుంరాంగలదు. కోరందగినది దేవుడన్న భయముకాదు. అతనియుందు ప్రేమ, యతనినిత్యాపవిత్రస్వాతంత్ర్యములు మనము కోరందగినవి.

నిశ్చయమునకు ప్రభుసేవకులం దండ్రికుమారులసంబంధములలో సహితము భయముప్రవేశించుచున్నది. వారు మానుషత్వములోనున్నప్పుడు మాత్రమే, యధికారము లొంగుబాటుశిక్ష వారియందుం బ్రబలినప్పుడు మాత్రమే, ప్రేమ యధికారమునకు వెనుకదాగినప్పుడు మాత్రమే యీభయము ప్రవేశించుచున్నది. ఈశ్వరుండుప్రభువైనప్పటికి నెవరిని శిక్షించండు. భయపెట్టండు. విధేయులుకమ్మనిబలవంత పెట్టండు. ఈశ్వరుని సమీపించునది మనుష్యుండే. సమీపించి వానిస్థితికి తన్నుస్వీకరించి లేవనెత్తమని యతనిమహాశక్తినిప్రార్థించుటకును, తనకించిత్స్వభావముననంతముచే జయించి యానంద మొందుటకును, హీనస్వభావాహంకారముల నుండి విముక్తిగాంచుటకు సేవ ప్రసాదించమని యీశ్వరుని సమీపించువాండు జీవుండే. ఇట్టిసంబంధమునకు రహస్యము ప్రేమ. హిందువుల యోగశాస్త్రమందున్న జెప్పబడిన దాస్యవిధానమిదియే. ఈశ్వరుండు మిత్రుండనియుం

బ్రియుఁడనియుఁ జేయుసేవ గీతయందు. భక్తునిచనకు సాధనము కమ్మని
నిమాత్రము చెప్పిన సర్వేశ్వరుఁడు తాను నేతయనియు మిత్రుఁడనియు
నుత్తమాత్మయనియుఁ జెప్పి తాను సర్వలోకేశ్వరుఁడేగాక సర్వభూ
తసుహృదుఁడనియుఁ బ్రకటించి యున్నాఁడు. ఈ రెండుసంబంధము లుం
డకఁ దప్పదు. ఒకటిలేకున్న రెండవది పూర్తికాదు. సృష్టికర్తగాన
తనకు విధేయులు కమ్మకోరెడిని తండ్రినాటి వాఁడుగాక దేవుఁడు
జీవైక్యయోగమును మిక్కిలిపొందించు ప్రేమభరితుఁడైన తండ్రియ
నవచ్చును. ప్రేమరెంటికి నిజమైనరహస్యము. పరిపూర్ణప్రేమయం
దుభయమునకు స్థానమంగీకరింపఁబడను. జీవున కీశ్వరసాన్నిధ్య మొక్కొ
దుట ముఖ్యాభిప్రాయము. భయము సదాయడ్డమై దూరమునుఁ
గల్పించును. ఈశ్వరశక్తిని జూచినప్పుడు కలిగెడు భయగౌరవములు
సహితము విభాగదూరముల సూచించును ప్రేమజనిత మైక్యమంద
వినశించును. అంతేగాక భయమధోప్రకృతికి నధోస్థితికిఁ జెందినది.
ఉత్తమాత్మను సమీపించి దానిసాన్నిధ్య మొందునప్పుడు భయము
ను దూరముగా విడిచిపెట్టవలసినదే.

ఈశ్వరుఁడు విశ్వమునకుఁ దల్లితండ్రియను భావము మఱియొ
కపురాతన మతభావమే హేతువుగాఁ గలదు. ఈశ్వరుఁడు కోరికలని
చ్చువాఁడు యోగక్షేమకరుఁడు బహిరంతరావశ్యకములఁ దీర్చువాఁ
డని సమీపించుభక్తులు కలరని గీతచెప్పుచున్నది. నాభక్తుని యోగ
క్షేమముల వహించుచున్నానని ప్రభువుచెప్పుచున్నాఁడు. మనుష్యు
నిక నేకలోపము లవసరములు కోరికలున్నవి. స్థూలప్రాణవిషయము
లేగాక మానసవిజ్ఞానవిషయమైన కాంక్షలుగలవు. గొప్పమహాశక్తి
బ్రహ్మాండమును బాలించుచున్నదని తనకుఁదెలిసినప్పుడు తనకార్య
సంసిద్ధికొఱకు సహాయముకొఱకు రక్షణకొఱకు ప్రార్థనద్వారా యా

తనిసమీపించుచున్నాఁడు. ప్రార్థనద్వారా దేవునిసమీపించుటయే సాక్షాత్కారానుభవము అనేకమహాభావములందలివు. అందు దేవుఁడు స్తోత్రములవల్లను ప్రార్థనవల్లను ప్రాయశ్చిత్తమువల్లను శాంతింపఁజే ననుట ముఖ్యమైనది. దేవుని యెట్లుసమీపించవలెనో దీనికిఁ దెలియఁ కపోయిన నీవిధముగా నీశ్వరునివైపు మనసుఁ దిరుగుట మనమతమునకు ముఖ్యము. అది గొప్పసర్వసామాన్య సత్యముపై నాధారపడియున్నది.

ప్రార్థనకు ఫలమున్నదాఁ లేదాయని సంశయము కలుగుచున్నది. ప్రార్థనజ్ఞానశూన్యమై యనవసరమని యెంచఁబడుచున్నది. సర్వవ్యాపకచిత్తము తనయుద్దేశమును నెరవేర్చుచున్నది. అహంకారప్రేరితమైన మనుజుని ప్రార్థనవల్ల ప్రాయశ్చిత్తమువల్ల తనక్రియావిధానమును మార్చుకొనుట సత్యమే. బ్రహ్మాండక్రమమును దావిర్భవించుచున్న యతీతుఁడు సర్వజ్ఞుఁడుగాన యతనిమహాజ్ఞానమునకు జరుగవలసిన విషయమంతయు గోచరించియుండవలసినదే. మానుష ప్రేరేపణతో నియామకముతోఁ బనిలేదు. ప్రపంచవిధానమును నిర్ణయించునవి వ్యష్టిజీవులకోరికలు కావనుట నిజము. కాని యీ ప్రపంచవిధానముసహితము సర్వవ్యాపకచిత్త కార్యనిర్వాహణమైన ప్రకృతికి జడధర్మములనకు (Mechanical laws) పూర్తిగావశమై యుండలేదు. శక్తులకు బలములకు వశమైయున్నది. అట్టిశక్తిబలములలో మనుష్యనిర్ణయబలమునకు, చిత్తమునకు, కాంక్షలకు సంకల్పములకు స్థానములేకపోలేదు. ఆదిత్తకాంక్ష, సంకల్పముల ప్రత్యేకరూపాంతర విశేషమేప్రార్థన. దానిరూపాంతర విశేషములు మహాత్ములైజ్ఞాన శూన్యములై, తెలివిమాలినవై తరుచుగాఁ గనుపించును. అదిరెండు లక్షణములుకాదు. దానిబలవత్తరమైనది శక్త్యర్థములు లేకపోలేదు. వ్యక్తిత్వోద్దేశములు సమీపించగలుజ్ఞానోద్దేశమునకు [illegible]

చిత్తకాంక్ష నమ్మకములకు నైక్యము తెచ్చుటే దానిశక్త్యర్థములు. మనచిత్తకాంక్షలు మనకున్న బలప్రయత్నానుసారముగాఁ బనిచేయ గలవు. హీనప్రయోజనములకైన నుత్తమప్రయోజనములకైన నవి యుపయుక్తములవుచున్నవి. వానిని గొప్పశక్తులుగా నుపయోగించు శిక్షావిధానము లనేకములు కలవు. లేక సర్వవ్యాపక చిత్తానుసారముగా నవిపనిచేయఁగలవు. ఈశ్వరచిత్తము మానుషకాంక్షలకుఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చునని యీరెండవ విధానమునకుఁ దోచుచున్నది. ఆప్రత్యుత్తరము జడమై కర్తృత్వ శూన్యమైన యొకశక్తి ధర్మము తేవచ్చును. లేక నీరెండవ విధానమందు మానుషజీవుని దివ్యకాంక్ష నమ్మకములకు వ్యక్తితోఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చునట్లు వ్యక్తితో యోగ క్షేమముల వహించునట్లు తోచవచ్చును.

ప్రార్థన మొట్టమొదట నిట్టిసంబంధమును హీనస్థితియందుఁ గలిగించుటకు సహాయపడుచున్నది. అహంకారపూరితమై భ్రమయుక్తమైన హీనస్థితియందది సమంజసముగానే తోచును. కాని తరువాత దానియందున్న నిజతత్వమును సమీపించఁగలము. అప్పుడు దానికి కోరినవస్తువ నిచ్చుట ముఖ్యముకాదు. సంబంధముమట్టుకే (మనుష్య జీవితమున కీశ్వరసంబంధమే) వ్యక్తితోఁ బరస్పర ప్రత్యుత్తరములే దానికి ముఖ్యము. విజ్ఞానవిషయమందు విజ్ఞానాన్వేషణమందీ వ్యక్తి గలసంబంధము గొప్పమహత్తుకలది. పూర్తిగా తన్ను దానమ్మునకాని చేయుప్రయత్నమునకంటె పోరాటలకంటె నెక్కువమహత్తు దీనికిఁగలదు. అదిపరిపూర్ణానుభవ జ్ఞానవృద్ధుల నివ్వఁగలదు. తుదకు ప్రార్థనతానిచ్చు గొప్పవిషయమందు లయమైపోవును. (నమ్మకము, చిత్తము, కాంక్షపూర్తిగా నుండగా నీప్రార్థనకంత ప్రాముఖ్యత లేదు.) లేక సంబంధజనితానందము కొంతకుంచిన నుండును. దానియర్థముల

నగా ప్రయోజనము లుత్తములవుచున్నవి. కాంక్షారహితమైన భక్తి జనించువరకీయర్థము లోకదానికంటె నొకటి యుత్తమస్థితి నొందఁగలవు. కాంక్షారహితమైన భక్తియే ఫలాపేక్షలేని శుద్ధదివ్యప్రేమ.

ఇట్టి యీశ్వరభావమువల్ల శిశువునకుఁ దల్లిదండ్రులకు గల సంబంధములు, స్నేహితునకు స్నేహితునకుగల సంబంధములు జనించుచున్నవి. (1) దుఃఖములనగా బాధలనివృత్తి శాంతి విమోచనకొఱకు నీశ్వరుని సమీపించుచున్నాఁడు. దుఃఖనివారణకొఱకైనను కావచ్చును. దుఃఖస్థానమైన ప్రపంచనివాసము తొలగుటకైన కావచ్చును. (2) సహాయమునకు రక్షణకు ప్రబోధకు ఫలప్రాప్తికి జీవుఁడీశ్వరుని సమీపించుచున్నాఁడు (3) జ్ఞానప్రాప్తే ముఖ్యోద్దేశమగునేని యీశ్వరుఁడు జ్ఞానసూర్యుఁడుగాన బోధకుఁడు, గురువు, జ్ఞానప్రదాత యని సమీపించిన సమీపించవచ్చును. ఈత్రివిధభక్తులు గీతలోఁ జెప్పఁబడిన నాలుగుతరగతులలో (1) ఆర్త (2) అర్థార్థి (3) జిజ్ఞాసులను మూఁడుతరగతులవారు. ఈవిషయములలో నొకవిధమైన తరగతికలదు. కారణమేమనగా తండ్రియను సంబంధమునందు తక్కువసామీప్యము, తీవ్రత, హృదయావేశము, స్నేహము కలుగుటచే పూర్ణైక్య మపేక్షించు యోగమందది విశేషించి కోరఁబడదు. దివ్యస్నేహితుఁడను సంబంధము మిక్కిలిమాధుర్యము సామీప్యముకలది. సమానత్వము లేకున్నను సమానత్వమునకు సామీప్యమునకవి యవకాశమిచ్చుచున్నది. అది పరిపక్వముకాగా దానిప్రతిగ్రహణభావము డుగగా ఫలాపేక్షలేక ప్రేమముఖ్యఫలముగా నది లీలావిలాసార్థము తనతో నాడుకొను సహచరుని యబాధ్యమై యానందకరమైన సంబంధముగా మారుచున్నది. మిక్కిలిసామీప్యము కలది తల్లికిని పిల్లకునుగల సంబంధము. మతావేశము తీవ్రమై హృదయమునుండి తీవ్ర

ముగా పుట్టినపు డీసంబంధము మిక్కిలిపనిచేయుచున్నది. జీవుఁడంతన సమస్తకోరికలతో బాధలతో జగన్మాతను సమీపించుచున్నాఁడు. తనహృదయప్రేమను వర్ణించుట కీదివ్యమాత సహితము మదేకోరు చున్నది. జీవునియం దిట్టి సిద్ధమైన ప్రేమస్వభావముండబట్టియే యా జననిని సమీపించుచున్నాఁడు. ప్రపంచమందు మరలమరల యేగృహ మునకుఁ బోఁజూతుమో యేవక్షమందు విశ్రాంతిఁ బొందఁగలమో యట్టిగృహవక్షముల యాప్రేమ చూపించుచున్నది.

కాని గొప్పయుత్తమసంబంధము సాధారణ మతవిషయమైనది గాక యోగసారమైయున్నది. ప్రేమస్వభావజనిత మైనది. అదిప్రి యుఁడు ప్రియురాలికిఁగల సంబంధమువంటిది. ఈశ్వరునితో నైక్య మొందవలెనని జీవునకు కోరికయున్నచోటనెల్ల నీదివ్యధ్యానప్రేమ నంగీకరించని మతములయందు సహితము ప్రవేశించుచున్నది. ఇందుఁ గోరఁబడునది యొకప్రేమయే. ఇందుభయపెట్టునది యొకప్రేమభం గమే. ఇందలిదుఃఖము వియోగమువల్ల జనించినదుఃఖమే. ప్రియున కితరవస్తువు లేవియుండవు. ఒకవేళనుండిన నవిప్రేమజన్యములేగాని ప్రేమలక్షణములు ప్రేమించువస్తువులుకావు. ప్రేమస్వతసిద్ధముగా పుట్టునది. స్థితియందేకత్వముచేతను భిన్నవ్యక్తితో వేరువేరుగానున్న ను జీవులహృదయమం దేకత్వభావముచేతను ప్రేమజనించుచున్నది. కాబట్టి యీసమస్తమైన యితరసంబంధములు ప్రేమకొఱకే స్వతసిద్ధ మైన యవ్యాజమైన యానందస్థితిని పొందుచున్నవి. కాని యవికాం క్షలవల్ల జనించి కాంక్షలలోనే తుదకు తమవిలాసములవల్ల కొంతతృ ప్తిని గాంచుచున్నవి. కానియిందలిప్రారంభము ప్రేమ. అంత్యము ప్రేమ. పూర్ణోద్దేశము ప్రేమ. వశముచేసుకొని పొందవలెనని కోరికయుండుట నిజమేకాని స్వతసిద్ధమైనప్రేమవల్ల నిదిసహితము జయింపఁబడుచున్నది. భక్తునకుండు ముఖ్యకోరిక యేదనగా తనభక్తియెన్నటికిని నశించక

తగ్గక నుండును. స్వర్గమివ్వుమని యతఁడడుగఁడు. జన్మరాహిత్యమును కోరఁడు. ఇతరమేమియుఁ గాంక్షింపఁడు. తనప్రేమ పరిపూర్ణమైనటుల, నిత్యమైనటులఁ గోరును.

ప్రేమయనగా హృదయతీవ్రము. అది రెండువిషయముల నన్వేషించుచున్నది. (1) నిత్యత్వము (2) తీవ్రము. ప్రియునకుఁ బ్రియురాలికి నుండుసంబంధమందు నిత్యత్వతీవ్రత్వాన్వేషణములు స్వతసిద్ధములై యాత్మప్రేరితములై యున్నవి. పరస్పరస్వాధీనమును బ్రేమ వెతకుచున్నది. స్వాధీనముచేసికొను కాంక్షయనగా భిన్నత్వమేగాన దానిని విడిచినప్పు డేకత్వమునకై వెతకుచున్నది. ఈప్రేమయందె యేకత్వభావము అనగా రెండుజీవులుకలిసి యొకటియగుట. దానిముఖ్యకోరిక సంతృప్తి, ప్రేమసౌందర్యమును కోరును. ఈప్రేమయందు సౌందర్యకాంక్ష సౌందర్యరాసియగు నీశ్వరుని దర్శనస్పర్శ నానందములయందు నిత్యము తృప్తిఁగాంచును. ప్రేమ శిశుతుల్యమైనది. అదియానందము కొఱకు వెతకుచున్నది. ఈప్రేమయందది హృదయవ్యక్తియొక్కయు మన సమస్తస్థితి వ్యక్తియొక్కయుఁ బరిపూర్ణానందావేశమును గాంచఁగలదు. ఈశిశుసంబంధము మనుష్యునకు మనుష్యునకుఁగలిగి తీవ్రత జెందినను తృప్తిపహించఁజాలదు. ఈశ్వరునియందేయది నిజమైనతృప్తి గాంచఁగలదు. కాబట్టి ప్రేమయందే మనుష్యరాగముల వైవపర పెంపొందించుట కర్ధముఁకలిగి సత్యము కనిపెట్టబడును. మనుష్యప్రేమ యాసత్యమును సూచించుగుర్తు. దానిముఖ్యప్రేరేపణలు దివ్యత్వమొందిలేవనెత్తఁబడి యానందమందుఁ దృప్తిగాంచును. ఆయానందమునుండే మనజీవిత ముత్పన్నమౌచున్నది. ఏకత్వమువల్ల దివ్యస్థితియొక్క యానందమందు మరల నాయానందము వే జేరుచున్నది. అప్పుడు ప్రేమ పరిపూర్ణమై నిత్యమై శుద్ధమైయున్నది.

యోగసంకలనము

44. అధ్యాయము.

భక్తిమార్గము.

ఈశ్వరునికై జీవుఁడు పడుపరితాప మెంతవిపులమై యుండునో భక్తి యంతవిశాలమైయుండును. ఆయీశ్వరునికొఱకు మనస్సీమ కాంక్ష లెంతతీవ్రమై యుండునో భక్తియంతధారాళమై యుండును. కాబట్టి భక్తికొక క్రమవిధానము స్థాపించుటకు వీలులేదు. రాజయోగమువలె మానసికశాస్త్రమునుబట్టిగాని, హఠయోగమువలె మానసికస్థూల శాస్త్రమునుబట్టిగాని యదిస్థాపించుటకు వీలులేదు. సర్వసాధారణమైన జ్ఞానయోగమువలె కేవల మానసికవిధానమునుబట్టి ప్రారంభించుటకు వీలులేదు. అది వివిధసాధనముల నాధారముల నుపయోగించఁగలదు. మనుజుఁడు క్రమవిధానచట్టము కోరువాఁడగుటచే నీయుపకరణముల స్వీకరించియొకక్రమపద్ధతి నేర్పరుచుకొనవచ్చును. అట్టివివిధభేదములఁ జెప్పవలెనంటె దైవసాన్నిధ్యమిచ్చు లెక్కకుమీరిన మతభేదముల పరిశీలించవలసియుండును. కానిమిక్కిలి సాన్నిధ్యమును పొందించు భక్తియోగమునకు చతుర్విధానములు కలవు. (1) దేవుని నన్వేషించుటలో జీవునకుఁగల యపేక్ష. అతనికొఱకు రాగపరితాపము. (2) ప్రేమజనితదుఃఖము. దేవుఁడుతిరిగి ప్రేమించుట.

(3) ప్రేమావేశమునఁ బుట్టినయానందము. అట్టియానందవిలాసము (4) మహానందదాయకుఁడైన ప్రియునితో నిత్యముభోగించుట. ఈవిషయములు విభజించుటకుగాని క్రమవిధాన మిచ్చుటకుగాని సాధ్యమ్మగునవి. మిక్కిలి సులభమైనవి. కాని సిద్ధిపొందుటకివి మెట్లనిమాత్రము చెప్పినఁ జెప్పవచ్చును. భక్తికిసాధనములని చెప్పినఁ జెప్పవచ్చును. సాధనానుభవములని చెప్పినఁజెప్పవచ్చును. పరిపూర్ణయోగమందు భక్తిసాధన మెచ్చటనో దివ్యజీవితవిషయములతో వీనికెట్టి సంబంధముకలదో యోచించకపూర్వమే యీచతుస్సాధనముల విపులముగాఁ జర్చించవలసియున్నది.

దివ్యజ్ఞాన మింకను బొందనట్టియుఁ దనలో దివ్యప్రేరేపణాకర్షణల నిప్పుడే గ్రహించుచున్నట్టియు జీవమానసముల మత్తమస్థితిలోనికి మార్చునదే యోగము. ఈమార్పువల్ల రాగములయందు మొదటకలుగునది గౌరవమే (Adoration). ఈగౌరవము సర్వసాధారణ మతమందు బహిరంగారాధ నరూపమొనుచున్నది. ఆయారాధనవెలిపూజావిధానమును గల్పించుచున్నది. సర్వసాధారణముగా నిట్టి విషయ మావశ్యకమే. సాధారణజనము స్థూలమానసముకలవారు. స్థూలవిగ్రహము లేకున్న దేనిని దెలియఁజాలరు. స్థూలకర్మ జనితశక్తి చేతనే తమైనదానిచే తాముజీవించుచున్నారని యెఱుగఁజాలరు. తాంత్రికసాధనమునకుందు వివిధసోపానము లిచ్చుటయొప్పయున్నది. తాంత్రిక శిక్షావిధానమందు గ్రిందిమెట్టు, పశుమార్గము. అదేస్థూలమార్గము, కేవలబహిరంగమైన యర్చనవిధానము క్రిందిమెట్టుమాత్రమే. మతమునందలి శ్రేష్ఠమైన యోగము మాటయట్లుండనిచ్చి, విశ్వైనమత సహిత మెప్పుడు కలుగునప్పగా నీ వెలిపూజ మనస్సునకుఁదోచినదానితో పోలియున్నప్పుడే. ఈలోనివిధేయ

ర్యాన్వేషణము, బహిః కార్యమందీశ్వరునను కరించుటగా మూరుచు న్నది. రెండవది యీశ్వరునకు విరుద్ధమైనదానిని తొలగించుట, మన కునీశ్వరునకు సాదృశ్యము కలిపించును. అంతరార్చనకు వెలిపూజ తో నెట్టిసంబంధముకలదో యీశ్వరసాదృశ్యాభివృద్ధికి వెలినైతికజీవి తముతో నట్టిసంబంధము కలదు. అదితుదకు సాదృశ్యముక్తియందు సమాప్తమొందించుచున్నది. అధోస్వభావమును త్యజించి దివ్యస్వభా వముగా మారుచేయది;—

అర్పణపరిపక్వమొందగా సమస్తమీశ్వరునకు నివేదించుట యగును. కాబట్టి మనభావములం గర్మలనర్పించుటే. ఇచ్ఛుటం భక్తి యోగము కర్మజ్ఞానయోగముల ముఖ్యాంశముల స్వీకరించుచున్నది. కాని యాస్వీకారము తనకనుగుణ్యమైన పద్ధతిని గ్రహించుచున్నది. అవిజీవితకర్మలమాత్రమే యీశ్వరునకర్పించుటయగును. కాని ప్రేమ నర్పించుట యీశ్వరేచ్ఛకనుగుణ్యముగా చిత్తమునుమార్చుటకంటె యెక్కువైనది. భక్తుండు తనజీవితమును తన్నుతనకున్నదానిని దానే యుదానిని యీశ్వరునకర్పించుచున్నాడు. ఈయర్పణ సన్యాసరూ పము వహించవచ్చును. అప్పుడతండు సర్వసాధారణ మానుషజీవిత మును త్యజించి తనకాలమును ప్రార్థనకుస్తోత్రమునకు పూజలకుమాత్ర మే వినియోగించును. లేక సన్యాసమునకు సంబంధించిన ధ్యానము నకు వినియోగించి తనకున్నవానినన్నిటినివిడిచి బిక్షుకుండై యీశ్వ రునిమట్టుకే కలిగియుండును. సమస్తకర్మల త్యజించి యీశ్వరసంధా నమునకు తద్భక్తులతో సంధానమునకు సహాయపడు కార్యములమ ట్టుకు నిలుపుకొనుచున్నాడు. సన్యాసమనుకోటలో భద్రముగా నిలిచి దివ్యతమమైన ప్రేమదయాదాక్షిణ్య ప్రవాహజనిత మానుష సేవను చేయుచున్నాడు. కాని పరిపూర్ణయోగ మనుగుణ్యమైవిపు

తను నీయధ్యాత్మికగౌరవమున కవితోడ్పడుచున్నది. దానిబహిరంగ
రూప మవుచున్నది. సాధారణజీవితమందుఁ దగిలియున్న మానసము
నులాగి దానివైపునకుఁ ద్రిప్పి సదాజ్ఞాపకము జేయుచున్నది. కానిదే
వుఁడు గౌరవించి లోఁబడవలసినవాఁడను భావమున్నంతవరకు మనకు
యోగము ప్రారంభముకాలేదు. ఐక్యము యోగమునకుముఖ్యము.
యోగప్రారంభమనగా నీశ్వరునన్వేషించుట. అతనిస్పర్శసంగమస్వా
ధీనములకొఱకుఁ దపించుట. ఇదిసంభవించినప్పుడు గౌరవముసదా
యంతఃపూజగా మారుచున్నది. మనల నీశ్వరాలయముగాఁ జేసికొం
దుము. మనయోచనలు భావములన్వేషనయొక్క నిత్యప్రార్థనారూ
పమొందుచున్నవి. మన సమస్తజీవితము బహిరంగపూజ, సేవలవు
చున్నది. ఈనూతనజీవగుణ మీమార్పు వృద్ధికాగా భక్తుసమతమ
ప్పుడు యోగమవుచున్నది. అదేవృద్ధినొందుచున్న స్పర్శము. అదేయై
క్యము. దీనివల్ల వెలిపూజవిడిచిపెట్టమనికాదు. అది యాంతరంగి
కభక్తి యారాధనల బహిఃప్రవాహము. స్థూలరూపమవుచున్నది.
జీవతరంగము వాగ్విగ్రహకార్యముగా బహిర్గతమవుచున్నది.

అర్చనగాఢమైన భక్తియోగముగా, ప్రేమపుష్పదళముగా
నీశ్వరత్వమున కాత్మారోహణముగాఁ గప్పుముగా మారకముండు
డాబలపడినకొలది యర్చింపఁబడు నీశ్వరునికి నాత్మసమర్పణమును
వృద్ధిచేయవలెను. ఈయర్పణకు ముఖ్యవిషయమేమనగా నీశ్వరస్పర్శ
మునకుఁ ప్రవేశమునకు హృదయమందీశ్వరావిర్భావమునకు తగున
ట్లుతన్నుదా శుద్ధిచేసికొనవలెను. ఈశుద్ధి నీతికిసంబంధించియుండ
వచ్చును. కాని యది కేవల నీతిపరుఁడుచేయు ననింద్యమైన కర్మాన్వే
షనము మాత్రమేగాక తనలో మనలో నీశ్వరుఁడున్నాఁడనుభావము
నకు విరుద్ధమైన సర్వమును తొలగించుట. మొదటిది యనగా నిర్దుష్టకా

లమైన యాత్మార్పణముకలదు. అది సమస్తజీవితము బ్రిహ్మాండము పూర్తిగా నీశ్వరవిలాసమని యొప్పుకొని తనసమస్తస్థితి నతనికి నర్పించుచున్నది. తన్ను తనకున్న సమస్తము తనదిగాక నీశ్వరునిదేయని సమస్తకర్మల నతనికర్పించుట. దీనివల్ల నంతర్బహిర్జీవితములం బూర్తిగా నర్పించుట యగును. ఇదే సర్వ్వైన యాత్మార్పణము.

ఈశ్వరునకు భావముల నర్పించుటసహితము కలదు. మనమర్చించు వస్తువునందు మనస్సునిలుచుటకు మనము మొదటచేయు ప్రియత్నమిదియే. స్థిరనిశ్చయములేని మానస మితరవిషయములందు లగ్నమైయుండుట స్వభావసిద్ధము. పైకెక్కింపఁబడినప్పటికి ప్రపంచముచేఁ గ్రింద కీడ్వఁబడుచున్నది. కాబట్టి యర్చించువిషయమందే ముఖ్యముగాలగ్నమై యితరవిషయముల కంతప్రాముఖ్యత కల్పింపకుండుటే యీభావార్పణమునకుగల ప్రయోజనము. ఈమనోనిలకడ తరుచుగాప్రతిమసహాయమునను ముఖ్యముగా నామమంత్ర సహాయమునను గలుగుచున్నది. విధానమేర్పరుచువారు మానసశ్రిద్ధాద్వారము నన్వేషించుటకు మూఁడుమెట్లుకలవని తలచుచున్నారు. (1) ఈశ్వరనామగుణముల వానికథల సదావినుచుండుట (2) ఆనామగుణములగాని యీశ్వరస్వరూపమునుగాని సదామననము చేయుట (3) వానియందు సదా నిధిధ్యాసకలిగియుండుట. దీనివల్లఁ బరిపూర్ణానుభవముకలుగుచున్నది. ఏకాగ్రత తీవ్రిమైనకొలది వీనివల్ల సమాధివచ్చుచున్నది. సమాధియనగా నానందపరవశము. దీనియందు బహిరంగవిషయములనుండి వ్యక్తి మరలిపోవుచున్నది. కాని యిదంతయు నచింతితముగా తనంతఁదాఁ గలుగుచున్నది. అన్నిటికంటె ముఖ్యాంశమేదియనగా నర్చించువస్తువునకు మనోభావముల శ్రిద్ధతోనర్పించుట. జ్ఞానమార్గసంబంధమైన విచారణతో సిదిపోలియున్నను దీనితత్వమందు

భేదముకలదు. స్వభావమందది ప్రశాంతముతోఁ గూడిన విచారణ కాదు. ఆవేశముఖమైన విచారణ. ఈశ్వరస్థితిలోఁ బ్రవేశించుటకది ప్రయత్నించదు. కాని యీశ్వరుని మనలోనికిరప్పించి యతనిసాక్షాత్కార స్వాధీనములచే సంభవించు నావేశమందు మనలలయమొనర్చుచున్నది. దానియానంద మైక్యమువల్లపుట్టు ప్రశాంతత్వముకాదు. సంయోగమువల్ల సంభవించు పరవశము. ఇందుసహితము వ్యష్టిరూపమైన నాత్మార్పణ ముండవచ్చును. దానివలన తుదకీపరవశ సిద్ధికై సమస్తేతర జీవచింత విడువఁబడుచున్నది. తరువాత నీపరవశ మితర లోకములందు నిత్యమవుచున్నది. లేకనిందు సమిష్టిరూపమైన యర్పణముండవచ్చును. దానియందు సమస్తచింత లీశ్వరభరితములై యుండును. జీవయాత్రకు సంబంధించిన పనిపాటలయందు సహితము ప్రతిభావమతని జ్ఞాపకము చేయుచుండును. ఇతరయోగము లందువలెనే యీయోగమందు సహితము మనుజుఁడు సమస్తమందు సర్వస్థలములలో నీశ్వరుని జూడఁగలఁడు. తనయీశ్వర పరిజ్ఞానమును తనసమస్తాంతర బహిఃకార్యములపై వర్షించుచున్నాఁడు. ఇందు సర్వమురాగ సంబంధమువల్లఁ బుట్టినశక్తిపై నాధారపడి యున్నది. కారణమేమనగా పరిపూర్ణాత్మార్పణము పరిపూర్ణస్వాధీనము ప్రేమచే సంసిద్ధినొందుచున్నవి. సమస్తమందు నిండియున్న దివ్యప్రేమయొక్క బహిరాకారములే యీభావకార్యములు

ఇది సర్వసాధారణమైన విధానము. దీనివలన మొదటనేదో యీశ్వరభావముయొక్క యస్పష్టమైన యర్చనము ప్రేమను బోలియుండునుకాని తుదయోగమందుఁ బ్రవేశముకలిగిన కొలదియా యర్చనమంత సత్యమవుచున్నది. తీవ్రమైన దివ్యప్రేమానుభవ మవుచున్నది. ఇంతకముందు మించిన సమీపయోగము కలదు. అది మొట్టమొదట

నుండి ప్రేమపై యాధారపడి యున్నది. ఇతరవిధానములతోఁ బని లేకనే తీవ్రమైన బలముచేతనే సంసిద్ధి నొందుచున్నది. తక్కినవిషయములు వచ్చునుగాని, యవిగింజనుండి యాకులు పువ్వులు పుట్టినట్లే ప్రేమనుండి పుట్టుచున్నవి. తక్కినవిషయములు ప్రేమయొక్క యావిర్భావ సంసిద్ధులకు సాధనములు కానేరవు. అవి యిదివరకే జీవుని యందు వృద్ధిపొందుచున్న ప్రేమప్రసారములు. సాధారణ మానుష జీవిత విషయ లంపటుఁడైన జీవుఁడు సమీపవర్తియై కనుపించని వన నైపథ్యమునుండి దేవునివేణునాదము వినబడుచుండగా దానిని పొందఁజాల నప్పుడా వేణుగానలోలుని వెంబడించి పట్టుకొని యనుభవించువరకు శాంతివహింపనప్పుడు జీవుఁడవలంబించు మార్గమిదియే. జీవహృదయాంతర్వర్తియై ప్రపంచ విషయములనుండి సమస్తసౌందర్యానంద స్థానమునకు మరలించు ప్రేమసారమిది. కోరఁబడిన యుత్తమవస్తువుపై నేకాగ్రితనొంది మానుషప్రేమకు సాధ్యమైన తీవ్రితకంటె నూరురెట్లు తీవ్రితవహించిన ప్రేమయొక్క సమస్తానుభవములవస్తలు రాగములు కోరికలీయ న్వేషణమందున్నవి. దానియందు సమస్తజీవితముయొక్క కల్లోలము కలదు. పట్టుఁబడని సాక్షాత్కారమువల్ల కలిగినప్రకాశము, హృదయముచే నాకర్షింపఁబడి యద్వితీయునికొఱకుఁ దృప్తిజెందని తపన, యేకాగ్రతకు భంగకారియైన సర్వమునుగాంచి పొందెడు తీవ్రియసమానము, సంసిద్ధిమార్గమం దడ్డుపడు సర్వాభ్యంతరములవల్ల జనించు తీవ్రసంతాపము, ఏకరూపసంజనితసమస్త సౌందర్యానంద పరిపూర్ణ సాక్షాత్కారములుగూఁ గలవు. చింతనమందు నిమజ్జనవల్లఁ బుట్టిన సంతసము, కలియికవల్ల నాలింగసమునల్లఁ గలిగెడియానందము, వియోగదుఃఖము ప్రణయకోపము, విరహాశ్రువులు, పునస్సంధానముచే వచ్చునానందాతిశయము

మొదలైనవి యుండఁగలవు. లోనున్న వ్యక్తియొక్క యుత్తమకథకు రంగస్థలము హృదయమే-కాని యాహృదయము క్రమముగా నధ్యాత్మికమైన తీవ్రమైన మార్పునొందును. వికసించినకొలఁది కమలము వలె నాత్మను ప్రకాశింపఁజేయును. ఆప్రేమాన్వేషణ తీవ్రత్వ మెట్లు సాధారణమానుషరాగ శక్తికతీతమో యట్లే యాయానంద పరవశములు వాగ్మానసముల కతీతములై యున్నవి. ఏలననగా నది మనుజుని తెలివికి మించినది. దైవసంబంధమైన యానందము.

ఈదివ్యప్రేమకు హిందూభక్తిమార్గము బలవత్తరమైన రూపములఁ గల్పించినది. అవినిజమునకు కవికల్పిత సంకేతములు మాత్రముగాక సత్యనిరూపణము లవుచున్నది. అలంకారములు మాత్రమే యనక నది మానుషసంబంధముల వినియోగించి దివ్యపురుషుని గాంచుచున్నవి. కారణమేమనగా మానుషజీవునకు నాయుత్తమ సౌందర్యానందములకు దివ్యసంబంధములు కలవు. మానుషసంబంధముల సంపూర్ణములైనప్పటికి సత్యములై వానిని పోలియుండును. మఱియు నాయుత్తమ సౌందర్యానందము లనుభవాతీతములైన గుణములు మాత్రమేగాక నాయుత్తమపురుషుని దేహస్వరూపములై యున్నవి. భక్తునిజీవుఁడు ప్రాణయుక్తుఁడైన జీవునికొఱకు బరితపించుచున్నాఁడు. ఏలననఁ బ్రాణమునకు మూలము, భావోద్దేశస్థితులు కానేరవు. ఆ మూలమునిజమైన పురుషుఁడు. కాబట్టిదివ్యప్రాణప్రియుని బొందుటవల్ల సమస్తజీవితము తృప్తివహించును. జీవుఁడు తన్నుఁ దాఁదెలిసికొనుటలో సమస్తసంబంధ సంసిద్ధిఁ గాంచఁగలఁడు. గనుకనే వీనిలో నెద్దానివల్లనైన నన్నిటివల్లనైనఁ బ్రాణప్రియుఁ డన్వేషింపఁబడవచ్చును. ఎక్కువతీవ్రమైన వానిచే నెక్కువ తీవ్రముగా నన్వేషింపఁబడి యెక్కువ పరిపూర్ణపరవశముతోఁ బొందఁబడుచున్నాఁడు. కాబట్టి

తక్కినవట్లుండ జీవునియందే యంతర్ముఖమైన యేకాగ్రతవల్ల నన్వేషింపఁ బడుచున్నాఁడు. కాని తానావిర్భవించిన సమస్తస్థితులందు సహితము చూడఁబడి ప్రేమింపఁబడు చున్నాఁడు. స్థితిజనిత సమస్త సౌందర్యానందము లతని సౌందర్యానందములని పరిగణింపఁ బడుచున్నవి. సమస్తభూతము లందతఁ డాలింగనంబొనరింపఁ బడుచున్నాఁడు. అనుభవింపఁబడుచున్న ప్రేమపారవశ్యత సర్వవ్యాపక ప్రేమగా బహిర్గతమవుచున్నది. సమస్తస్థితి యాయానంద ప్రసారమగుచున్నది. దానియాకారము సహితము వెలికిఁ గనిపించునాకారముకంటె వేరు విషయముగా మారుచున్నది. ప్రపంచముసహితము దివ్యానందలీలగా దోఁచును. ప్రపంచము దేనియందు లయమవుచున్నదో యని నిత్యైక్యవరప్రదాన స్వర్గము.

45. యధ్యాయము.

దివ్యపురుషుఁడు.

భక్తిజ్ఞానములఁ గలిగియుండుటయేగాక వానిఁగలుపునట్టి సాకలనయోగమందు దివ్యపురుషుఁడను సమస్య కష్టసాధ్యమై శ్రమకలిగించుచున్నది. ఆధునికభావ మీసగుణపురుషున కెంతప్రాముఖ్యతనిచ్చుటలేదు. బహుముఖస్థితికి వెనుక నాభావమునకు నిర్గుణశక్తి మాత్రమేకనిపించినది. గూఢమైన సంభవముమాత్రమే కనిపించినది. అది సహితము నిర్గుణశక్తులవల్ల నిర్గుణధర్మమువల్ల సంభవించుచున్నది. కాని యీనిర్గుణవిధానమునకుఁ గట్టుబడుట సగుణపురుషుఁడు ప్రాముఖ్యతలేని యస్థిరమైన యసంపూర్ణమైన తదనంతర విషయముగాఁ గనిపించుచున్నాఁడు. ఈశక్తి వ్యక్తికలదిగా భావించినప్పటికి నది గుణరహితమైనది. నిర్ణయింపలేనిది. నిజతత్త్వమందు గుణశూన్యమై యేమియు లేనిది. కారణమేమనగా తదితరమంతయుఁ బ్రాముఖ్యతలేని కల్పితము. పురాతన హైందవ భావముసహితము కేవలవిరుద్ధమార్గమున నీసారాంశమునే నిర్ణయించినది. నిర్గుణస్థితే నిత్యమగు నాదిమసత్యమని భావించినది. సగుణపురుషుఁడు భ్రమయని మనోకల్పితమని తలచినది.

కానియీశ్వరుని సగుణరూపము నిజమైనసత్యమనియు భ్రమ కల్పితము కాదనియు నంగీకరించనియెడల భక్తిమార్గమే యుండదు. ప్రేమించువాఁడు ప్రేమింపఁబడునది లేకున్న ప్రేమయేయుండదు. మన సగుణరూపము భ్రమయన్ని, మనమారాధించు సగుణపురుషుఁడు సహితము భ్రమకుసంబంధించిన విషయమేయని నమ్మినయెడల ప్రేమార్చనలు నశించవలసినదే. తర్కమునకునిలిచి నిస్సందేహమైన సత్యముల హృదయము నిరాకరించవలసినదే. మనోకల్పితమగు నేదోయొక మిథ్యను సత్యదృష్టికి నిలువసి యేదోయొక ప్రకాశమానమైన బ్రహ్మాండవిషయమును ప్రేమించి పూజింపవచ్చును. కాని మోక్షమార్గమిట్టి బుద్ధిపూర్వకముగాఁ దనంతటఁ దాఁగల్పించుకొనిన యసత్యముపై నిర్మించరాదు. భక్తుఁడిట్టి బుద్ధికి సంబంధించిన సందేహములఁ దనమార్గమున కడ్డురానివ్వఁడు అతనిహృదయము భవిష్యద్విషయముల సూచించుచుండును. అతనికవిచాలును. కాని పరిపూర్ణయోగ సాధకుఁడు నిత్యమైన యంత్యసత్యమును దెలిసికొనవలసినవాఁడు. తుదివరకతఁడు మిథ్యనుజూచి సంతసించవలసినవాఁడుకాఁడు. నిర్గుణము మాత్రమే నిలిచియుండు సత్యమైయునయెడల స్థిరసంకలనము సాధ్యముకాదు. వాఁడప్పుడు దివ్యసగుణపురుషుని నొకసంకేతముగాను శక్తియుక్తమైన యసత్యముగాను గ్రహించవలెను. కాని తుదకువాని నతిక్రమించి యంత్యజ్ఞానాన్వేషణమునకై భక్తిని విడిచిపెట్టవలసియున్నది వాఁడు స్థితికిసంబంధించిన సమస్తసంకేతముల విలువలనంతస్థములవిడిచి నిరాకారసత్యమునే చేరవలసియున్నాఁడు.

మనము గ్రహించినంతమట్టుకు సగుణనిర్గుణము లీశ్వరుని రెండువైపులని మనము చెప్పియుంటిమి.అతనియందీరెం[illegible]వు. ఆరెండొకటే. మనముమాత్రము రెండువైపులనుండి చూచుచున్నాము

రెండుద్వారముల మనమందుఁ బ్రవేశించుచున్నాము. భక్తి ప్రేరేపనల బ్రేమసహజజ్ఞానముల మనమవలంబించునప్పుడే మానసికసంశయములు మనలభాధించకుండుటకై దివ్యైక్యానందమందవి మనలసమీపించకుండుటకై యీవిషయమును బాగుగాఁ దెలిసికొనవలసియుండును. అట్టియానందమందవి నిలువఁజాలవుకాని మనము మిక్కిలి విశేషముగా వేదాంతవిచారణలలో మునిగియుంటిమేని యవిదానిగుమ్మముదనక మనవెంటరాగలవు. సత్యమును గ్రహించుటలో బుద్ధికి వేదాంతవిచారణమునకు గల హద్దులను బుద్ధివల్లఁగలిగెడి జ్ఞానానుభవమునకుండు హద్దులను దెలిసికొని యది యుత్తమ విపులజ్ఞానానుభవపరిపూర్ణత్వముకాదని చూచుటకట్టి సంశయముల సాధ్యమైనంతత్వరలోఁ బారఁదరుమవలెను. అధ్యాత్మికసహజజ్ఞానము (Spiritual Intuition) యుక్తాయుక్త వివేకముగల వివేచనాశక్తికంటె తేజోవంతమైనమార్గప్రదర్శి. అధ్యాత్మికసహజజ్ఞానము వివేచనద్వారమున మాత్రమే మనల సమీపించుటలేదు. మన యితరవిషయముల ద్వారా హృదయజీవితములద్వారా సహితము మనలసమీపించుచున్నది. పరిపూర్ణజ్ఞానమెట్టిదనగా సర్వమును స్వీకరించి వివిధసత్యముల సమన్వయించునది. బుద్ధిసహితము తనకున్న సామగ్రినే యంటిపెట్టుకొనియుండక హృదయజీవిత సత్యములనంగీకరించి వానికిపూర్ణమైన యధ్యాత్మికవిలువలనిచ్చినయెడల మిక్కిలిగాఢమైన సంతృప్తి దానికిఁ గలుగకపోదు.

వేదాంతవిచారణస్వభావ మెట్టిదనగా భావములే ప్రధానముగాఁ గలది. అట్టిభావములకు సంబంధించిన యొకవిధమైన యపరిత్యక్తసత్యత్వమును వానికిఁ గల్పించుచున్నది. మనజీవితవ్యక్తులకు సంబంధించిన యాభావములయొక్క ప్రత్యక్షప్రతిపాదనముల నిరసిం

చుచున్నది. దానిపై ఖరీదు పెట్టిదనగా నీప్రతిపాదనముల (represen-tations) సర్వసాధారణవిషయములక్రింద మార్చఁ సాధ్యమైనయెడల వానిని సహితము తుదకొకవిధమైన యప్రత్యక్షములుగాఁ జేయుచున్నది. కేవల బుద్ధిమార్గము జీవితమునకు వేరై పోవుచున్నది. వస్తువులఁ బరిశీలించుటలో నదియావస్తువుల వల్ల మనసగుణరూపమున నెట్టిఫలములున్నవో వానినివిడిచి వానిలోన సర్వసామాన్యమైన యే నిర్గుణసత్యమున్నదో దానికొఱకుఁ బ్రయత్నించుచున్నది. అట్టిసత్యమునే నిజమైనసత్యమనియు, నాసత్యముయొక్క స్థిరమైన యుత్తమ శక్తియనియుఁ దలఁచుచున్నది. కాబట్టి చివరకది సుతిమించి పరిపూర్ణ నిర్గుణత్వమును పరిపూర్ణ యప్రత్యక్షమును స్థాపించుచున్నది. పురాతన వేదాంతశాస్త్రము లిచ్చట సమాప్తమొందినవి. అవిసర్వమును మూఁడప్రత్యక్షవిషయముల క్రింద తీర్మానించినవి (1) స్థితి (2) వ్యక్తి (3) ఆనందము. కాని మొదటిదానిపై నాధారపడియున్న కడపటి రెంటిని త్రోసివేయఁ బ్రయత్నించినవి. సర్వమును నిరాకారస్థితిలోనికిఁ జేర్చినవి. ఆస్థితినుండి యనంతనిత్య స్థిత్యత్వము తప్ప తక్కిన సమస్తవిలువలఁ బ్రతిపాదనములఁ బారఁదరిమినవి. కాని బుద్ధికి సాధ్యమైన మరియొకవిషయము కలదు. అతిబౌద్ధవేదాంతమం దుస్వీకరింపఁబడినది. బౌద్ధమత మీయాత్మస్థిత్యత్వము సహితము ప్రతిపాదనమనియే గ్రహించినది. దానిని సహితము ప్రత్యక్షముజేయఁదలచి యనంతశూన్యములోఁ బ్రవేశించినది. అదిశూన్యముకావచ్చును. నిత్యమైనయ నిర్వాచ్యము కావచ్చును.

హృదయజీవితములు పూర్తిగా విరుద్ధధర్మములు గలవని మనమెరుగుదుము. అప్రత్యక్ష్యనిర్గుణము వానికిఁబనికిరాదు. ప్రత్యక్షసగుణ పదార్థములతోనే యవితృప్తిఁగాంచఁ గలవు. స్థూలమానస

విజ్ఞానవిషయము లేవైనను బరిగ్రహింపదగినవానితోనే యవితృప్తిఁ గాంచఁగలవు. మానసిక యప్రత్యక్షనిర్గుణము కొఱకు కన్వేషించుట వానియభిప్రాయముకాదు. ప్రత్యక్షసంభవము, వ్యక్తితో వశపరచుకొనుట, వస్తుసంజనితానందము కొఱకుఁ బ్రయత్నించుచున్నవి. అవి ప్రత్యుత్తరమిచ్చుట యప్రత్యక్షమానస సంతుష్టికి నిర్గుణస్థితికికాదు. పురుషుని యానందమునకు నతనికార్యమునకు, మఱలోని పురుషునకు. వాఁడనంతుఁడుకాని కాకపోని యతనిశక్తులుసంతోషములు సత్యములే. కాబట్టి హృదయజీవితము లుత్తమునియనంతుని సమీపించునప్పుడు (సత్ లేకనిర్వాణ మనఁబడు) యప్రత్యక్ష నిర్గుణస్థితిగాని లేక స్థితిలోకవ్రుటగానిపొందవు. స్థితిగలసత్ పురుషుని పొందుచున్నవి. వ్యక్తినిమాత్రమే పొందక వ్యక్తిగలపురుషుని, చైతన్యపురుషుని పొందుచున్నవి. ఊడుటవల్లఁ గలిగెడి కేవలనిర్గుణానందమును మాత్రమే పొందక ననంతానందమయుని యానందమయ పురుషుని పొందుచున్నవి. అవి నిరాకారస్థితియందు లీనమై వ్యక్త్యానందముఁ గోలుపోవు. ఒకదానియందె మఱిటిని స్థిరముచేయుచున్నవి. కారణమేమనగా స్థిత్యానందమే వాని యుత్తమశక్తి. వ్యక్తిలేకున్న నానందము పొందఁబడదు. తీవ్రమైన హైందవభక్తి మార్గమందు సకలసౌందర్య భరితుఁడు సమస్తానందభరితుఁడని వర్ణింపఁబడిన శ్రీకృష్ణవిగ్రహమున కర్థమిదియే.

బుద్ధిసహిత మీదారిననుసరించఁ గలదు. కాని యప్పుడది కేవలబుద్ధియనఁబడదు. తన కల్పనాశక్తిని తనకు సహాయ్యము తెచ్చుకొనుచున్నది. అది విగ్రహకారకుఁడగుచున్నది. సంకేతముల విలువల సృష్టించుచున్నది. అధ్యాత్మిక కళావంతుఁడు, కవి, యగుచున్నది. బుద్ధికిసంబాధించిన స్వచ్ఛమైన వేదాంతశాస్త్రము సగుణమును, దివ్యపురుషుని, బ్రహ్మాండముయొక్క యుత్తమసంకేతమని

యంగీకరించుచున్నది. దానినధి గమించి సత్యమును జేరుము. తుదకు నిర్గుణమును శుద్ధనిరాకారమును జేరుమవని చెప్పుచున్నది. దీనినిపూర్వపక్షముచేయు వేదాంతశాస్త్రము సగుణమున కాధిక్యత కల్పించుచున్నది. అది నిర్గుణమనగా నీశ్వరుని యధ్యాత్మిక భావముయొక్క పదార్థమనియు నాపదార్థమునుండే యతఁడు తనసచ్చిదానంద శక్తుల నావిర్భవింపఁ జేయుచున్నాఁడనియుఁ జెప్పుచున్నది. నిత్యమైన యాకారమునకుఁ జెందినతాత్కాలిక మార్పులు దేనియందు నశించుచున్నవో యానిరాకారమే నిర్గుణమని యది చెప్పుచున్నది. ఇచ్చట రెండుప్రేరేపణలు కలవని స్పష్టపడుచున్నది. ప్రేరేపణయను శబ్దము బుద్ధికి నుపయోగించుటకు సందేహమైనయెడల నవిస్వభావసిద్ధముగా మనస్థితికుండు శక్తులని చెప్పవచ్చును. ఈశక్తులాసత్యమును తమకనుగుణ్యముగా వర్ణించుచున్నవి.

బుద్ధిభావము లాబుద్ధివివేచనములు హృదయజీవితాభిలాషలు తమలో సత్యములఁ గలిగియున్నవి. ఆసత్యముల బోధించుటకివి సాధనములై యున్నవి. విజ్ఞానానుభవమున కీరెండు సరియైనవే. అవి రెండు తామన్వేషించుచున్న దివ్యపరిపూర్ణమునుఁ బొందుచున్నవి. కాని ప్రత్యేక మొకదానినే పట్టుకొనియున్నయడల తమస్వతసిద్ధమై సగుణముల చేతను సాధనములచేతను బాధములఁ గల్పించు స్వభావముకలవి. మనప్రాపంచిక జీవితమందు ప్రత్యేకము హృదయజీవితములనే యనుసరించినయెడల ప్రకాశమానమైన ఫలములు రాకుండుట గాంచుచున్నాము. అదేవిధమున ప్రత్యేకము బుద్ధినే యనుసరించితిమేని సారములేనివిమర్శకులమో రసశూన్యులమైన శాస్త్రజ్ఞులమో కాఁగలము. ఆరెంటికి సమరసత్వము సరియైనసమాధానము కల్పించుటే మనమానసికమునకుఁ గార్యవిధానమున కుండు గొప్పసమస్య.

సమాధానముచేయు శక్తివెలిని సహజజ్ఞానముండు (Intuition) న్నది. బుద్ధికిపనికివచ్చు సహజజ్ఞానము కలదు. హృదయజీవిత ములకుఁ బనికివచ్చు సహజజ్ఞానముకలదు. దీనిలో దేనినైన బ్రత్యేక ము మనమవలంబించిన యడల మునుపటికంటె హెచ్చుమన కేమియు రాఁజాలదు. తక్కువగ్రహింపుగల యితరశక్తు లేవిషయములకై ప్రయత్నించుచున్నవో వానినే యింకను భేదభావముతోనే యెక్కువ స్పష్టముగాఁ దెలిసికొందుము. స్థూలదేహమునకు సహితము స్వాంతసహజ జ్ఞానములుకలవు గనుకనది మనసమస్తభాగములకు సమానముగా నుపయోగ పడుచున్నది. కాబట్టి మనసహజ జ్ఞానము ప్రత్యేకవిషయముగాక పరిపూర్ణసత్యమును గ్రహించునట్టిది. మనసమస్తస్థితి సహజజ్ఞానమును మనము నిరాకరించవలసినదే. ప్రత్యేకించి ప్రతిభాగములోనేగాక, నాభాగముల మొత్తములోనేగాక నీహీనోపకరణములకు వెలినియనంత సత్యమునకే స్వస్థానముకలదో యదే సహజజ్ఞానమునకు స్వస్థానముగనుక నందుఁబ్రవేశించుటచే నీహీనోపకరణాదుల సహజజ్ఞానమును నిరాకరించవలెను. అట్టియనంత సత్యమందు సమస్తస్థితులు తమయేకత్వమును దెలిసికొనుచున్నవి. (ఋతస్యస్వదామి) పురాతనవేదములు (ఋతేనఋతం అపిహితం ధ్రువం దశశతా సహ తస్థుస్ తదేకం) యని పాడిన భానమిదే. సత్యముచే స్థిరమైన సత్యముమరుగుపడి యున్నది. (అనగా సత్యసత్యము దీనిచేదాచఁబడినది. ఇచ్చటమనకు వచ్చుసహజజ్ఞానములు దానివే). అచ్చట వెయ్యికిరణములు కలిసియున్నవి. అది యేకమే.

అధ్యాత్మికసహజ జ్ఞానము సదాసత్యమునే పట్టుకొనుచున్నది. అది విజ్ఞానానుభవముయొక్క తేజోవంతమైన పూర్వగామి. అట్టియనుభవమునకు గాకపోయినను దానిప్రకాశతయొక్క పూర్వగామి

కావచ్చును. మన యితరశక్తులు జేసిసి కనిపెట్టుటకు శ్రీమపడుచున్నవో దానినది చూచుచున్నది. బుద్ధియొక్క యప్రత్యక్ష ప్రతిపాదనల స్థిరసత్యమును, హృదయజీవితముల యసత్యప్రతిపాదన లస్థిరసత్యమునది పొందుచున్నది. ఆసత్యము కేవలము దూరముగాఁ గనుపించు నప్రత్యక్షము కాదు. వెలికిఁ గనిపించు ప్రత్యక్షముసహితము కాదు. కాని యది వేరు. మనకుమానసికముగాఁ దోచు రెండువైపులు దానికున్నవి. మనపరిపూర్ణ సహజజ్ఞానము, దానిభాగములు తమలో బోరాటమాని పైనుండి ప్రకాశింపఁ జేయఁబడినప్పుడు దేనిని గ్రహించుచున్నవోఁ యదే మన సమస్తస్థితికాంక్షించు నద్వితీయసత్యము. నిర్గుణము సత్యమే. సగుణముసహితము సత్యమే. అవి మానసిక వ్యాపారముచేఁ రెండువైపులనుండి చూడఁబడుచున్న యొకసత్యమే. వేరువేరుగా నవి సత్యమును వెల్లడింపలేవు. వానిలో దేనిచేతనైన సత్యమును సమీపించఁగలము.

ఒకవైపునుండి చూడఁగా నిర్గుణభావము పనిచేయుచున్నట్లు కనుపించును. తనపనినిమిత్తము యోచించుచున్నాఁడను భ్రమను సృష్టించునట్లు కనుపించును నిర్గుణశక్తి పనిచేయుచుఁ బనిచేయుచున్నాఁడను భ్రమను సృష్టించినట్లు కనుపించును. నిర్గుణస్థితి పనిచేయుచు వ్యక్త్యానందములుగల సగుణపురుషుఁ డున్నాఁడను భ్రమను సృష్టించినట్లు కనుపించును. రెండవవైపునుండి చూడఁగా భావముల వెల్లడించుచున్నది యోచకుఁడనియు నతఁడు లేకున్న నాభావములున్నుండఁజాలవనియు, మఃసర్వసాధారణ భావము యోచకునిస్వభావశక్తి సంకేతమనియుఁ గనుపించును. ఈశ్వరుఁడు చిత్తముచేతను, మహత్తుచేతను, శక్తిచేతను దనకుఁ దా వెల్లడగుచున్నాఁడనియు, నున్నవాఁడు సచ్చిదానందముల సమస్తసంపూర్ణ రూపములందు వానిభాగములం

డు, పరోక్షాపరోక్షాకారములందుఁ దనకుఁదా వ్యాపించియున్నాఁడ నియుఁ గనుపించును. ఈసంగతులగూర్చి మనకున్న సాధారణాభిప్రాయము లతనికి స్వభావసిద్ధమైన త్రివిధశక్తులగురించి మనముచేయు మానసిక ప్రతిపాదనములనియుఁ గనుపించును. ఇప్పుడు సమస్తనిర్గుణము భ్రమగాఁ దోచును. దానిప్రతిస్థితి ప్రతిభాగము ద్వితీయపురుషుని ప్రాణశక్తి వ్యక్త్యానందముల కంటె వేరుకాదనియు నాయద్వితీయుఁ డొకఁడేయయ్యు లెక్కింపలేని పురుషులనియు ననంతమైనవనియు నాత్మవ్యక్తి యాత్మవికాసముగల పురుషుఁడనియుఁ దోచును. ఈరెండుమతములు సత్యములే. కాని మనమానసిక విధానములు తెచ్చిపెట్టిన భ్రమయను భావమును బారఁదరిమి వానికీనరిట్టైన యాధికృతల నివ్వవలసినదే. పరిపూర్ణాన్వేషకుఁ డీరెండుమతముల చేత నొకసత్యమునే చేరఁగలఁడని తెలిసికొనవలెను. ఒకటితోనొకటి కట్టఁబడి రెండుసమానాంతర రేఖలపైఁ బ్రయాణము చేయుచున్న చక్రములమీఁదఁ గూర్చున్నవానివలె నొకసత్యమునే యేకకాలమందో ముందువెనుకగనో చేరునని తెలిసికొనవలెను. ఆసమానాంతర రేఖలు మానసతర్కమునకు విరుద్ధముగా తమస్వకీయ యేకత్వానుసారముగా ననంతమందుఁ గలియుచున్నవి.

ఈవిధముగా దివ్యపురుషుని మనముపరిగణింపవలెను. సగుణ మనగా బాధములు, ప్రత్యేకత్వముగల నేదోబహిర్విషయమని మొదట మనమనుకొందుము. సగుణదేవుఁడన్న సట్టియుసంపూర్ణ లక్షణములుగల వాఁడనే మనకుఁదోచును. మనవ్యష్టిమూర్తి సహితము మొట్టమొదట ప్రత్యేకప్రాణియని బాధయుక్తమైన మనోదేహప్రకృతియన్ని, మనము ప్రస్తుత మేమైయుంటిమో యాస్థిరపడిన పదార్థమని తోచును. నిజమున కది సదామారుచున్నను స్థిరమనుభావము

నిరూపించుటకుం దగినంత స్థిరస్వభావముం గలదు. దేవుఁడు సహితే మట్టిపురుషుఁడే యని భావింతుము. శరీరములేని పురుషుఁడని మాత్రము భావింతుము. అతఁడు ప్రత్యేకపురుషుఁడనియు మనకంటె వేరనియు కొన్నిగుణములతో నున్నస్వభావమానసములు గలవాఁడనియు భావింతుము. మొదట మనయాదిమ భావమునకు దైవమనగానే సంగతి సందర్భము స్థిరములేని చపలుఁడని తోఁచినది. వృద్ధిగాంచి నమానుష స్వభావమే యతనికారోపింపఁబడినది. కాని తరువాత నతనిని దివ్యసగుణమూర్తి మిక్కిలిస్థిరపడిన విషయముని భావింతుము. తక్కిన యితరగుణముల విడిచిపెట్టి యేగుణములు దివ్యములు గొప్పవియనుకొందుమో వానినే వానికి నారోపింతుము. ఈలోపమే దయ్యమునకు తక్కినహీన గుణముల నారోపించుటకుం గారణమైనది. మనము చెడ్డవని తలచిన సమస్తము కల్పించుసామర్థ్యము మనుష్యునకారోపింతుము. లేక స్వభావమను శక్తినొకదానిని నిర్మించి దేవుని బాధ్యునిజేయుటకు మనకిష్టములేని సమస్తహీనగుణముల హీనకార్యముల దానికి నారోపింతుము. వృద్ధి కానుకాను దేవునకు మనుష్యమనోస్వభావముల నారోపించుట తగ్గి యతఁడనంతశక్తియని భావింతుము. కాని యింకను ప్రత్యేకపురుషుఁడనే మనభావన. అతనికిం గొన్నిస్థిరపడిన దివ్యగుణముల నారోపింతుము. దివ్యసగుణపురుషుం డిట్టివాఁడని నిరూపింపఁబడినది. వివిధమతములయందు సగుణదేవుం డింతిగా మారుచున్నాఁడు.

ఈసర్వమును పరిశీలించగా మొదటదేవునకు మనుష్యస్వభావమానసము లారోపణ చేయఁబడినవని తోఁచును. మనము ప్రత్యక్షమున ప్రపంచమందుఁ జూచుచున్నవిషయములకంటె భిన్నమై దేవుసగుణత్వము యీబుద్ధిభావ మాయారోపణము తెచ్చిపెట్టినదే. అట్టి

దానిని నిర్మూలముచేయుటకు వేదాంతనాస్తిక మానసమున కేమికష్ట
ములేదనుట యాశ్చర్యకరముకాదు. సగుణదేవుని నిరాకరించి నిర్గుణ
శక్తిని సంభవము నంగీకరించిన నిర్గుణపురుషుఁడు కలఁడని, తక్కినసర్వ
ము మాయసంకేతములుమాత్రమే నని కాలవ్యక్తియందుఁ దోఁచిన
యస్థిరసత్యములు మాత్రమై లేనివని నిరాకరించిన నాశ్చర్యమేమియు
లేదు. కాని యివన్నియు దేవుఁడొక్కఁడే యను మతమొసరించిన
చైతన్యారోపణములు (Personification). ఇంతకంటె శ్రేష్టములు
కానప్పటికి బ్రహ్మాండజీవితమున కెక్కువవిపులముగా సున్నితముగా
బ్రత్యుత్తరమివ్వఁజాలిన, పెక్కులు దైవములున్నారను మతములు
బ్రహ్మాండమందుండు సమస్తమునకు దివ్యమూలకారణ మున్నదని
గ్రహించినవి. కాబట్టి యనేక దివ్యపురుషులున్నారని యవిభావించి
నవి. ఆపురుషులకు వెనుక నిట్టిదని వర్ణింపఁబిలుకాని దేవత్వమున్న
దని యస్పష్టముగా గ్రహించినవి. ఆదేవత్వమునకు సగుణదేవతల
కెట్టిసంబంధమున్నదో యామతములకు స్పష్టముగా తెలియలేదు.
ఈదేవతల బాహాటమైన యాకారములు మిక్కిలి మనుష్యస్వభావ
మానసములఁ గలిగియున్నవి. కాని యధ్యాత్మిక విషయముల జ్ఞాన
మువృద్ధియైనకొలది యీవివిధ దేవతాస్వరూపముల ద్వితీయదేవత్వ
మునొక్క దివ్యసగుణరూపములని తోఁచినది. పురాతనవేద మీభా
వములనే వెల్లడించినది. దేవుఁడు వివిధ దివ్యమూర్తులందుఁ దనకుఁ
దానావిర్భవించుచున్న యుత్తమ పురుషుఁడు కావచ్చును. లేక నిట్టి
యాకారములందు మనుష్యునకు గోచరించు నిర్గుణస్థితి కావచ్చును.
ఈరెండు భావము లధ్యాత్మికానుభవమునకు సత్యముగానే తోఁచు
చున్నది. గాన వానిని సమన్వయించకనే రెంటిని నేకకాలమందు
స్వీకరింపవచ్చును.

దివ్యసగుణపురుషుని గురించిన యీభావముల బుద్ధిచే బరిశోధించిన యెడల, మనధోరణి ననుసరించి, యపమానసిక సంకేతము లవుచున్నవి. ఊహాచే కల్పితమైన యసత్యములవుచున్నవి. మనవ్యష్టిభావమున కవివేరుగాఁ గనుపించును. అది మనమానుషత్వమునకు కేవలము విరుద్ధమని చెప్పవచ్చును. మనసగుణమూర్తి వంతమునకు కేవలము విరుద్ధమని చెప్పవచ్చును. కాబట్టి వానితో సంబంధముపెట్టుకొనుటకై యీయసత్యముల నీసంకేతముల స్థాపించవలసివచ్చెను. కాని మనము విజ్ఞానానుభవమునుబట్టి తీర్మానించవలెను. పూర్ణమైన విజ్ఞానానుభవమున కివియసత్యములుగాఁ దోచవు. వానినిగురించి మనప్రతిపాదనలెంత యసంపూర్ణములైనప్పటి కవిసారాంశమందు దేవునిసత్యములుగానే తోచును. మనవ్యష్టి మూర్తిమంతమునుగురించిన మొదటిభావము సహితము కేవలము పొరపాటుకానేరదు. అది మానసికమైన పెక్కుపొరపాట్లతో నిండిన పైపై యసంపూర్ణభావమవును. గొప్పయాత్మజ్ఞానమునకుఁ దోచునది యేమనగా నాయాకారగుణశక్తులచే నిర్మింపఁబడి వానితో నేకీభావమొందిన నేనను వ్యక్తికలిగి మొదటినుండి మనమేదై కనుపించుచుంటిమో యాప్రత్యేక నిర్మాణము మనముకామని తోచగలదు. అది క్రియారూపమున పరిణమించు మనవ్యక్తియొక్క తత్కాలికమైన పైపై కొంతభాగము మట్టుకే. లోన ననంతగుణములతో నిండిన ననంతస్థితిని మనముకనిపెట్టఁగలము. ఆయనంతగుణముల ననేకవిధములుగా కలుపవచ్చును. ప్రతిమిశ్రమము మనస్థితిప్రకటనమే. (Revelation). కారణమేమనగా నీసమస్తసగుణము పురుషుని యాత్మావిర్భావమే. అనగా నట్టి పురుషుఁ డాత్మావిర్భావవ్యక్తి కలవాఁడనుట.

కాని యీపురుషుఁ డనంతగుణములు మాత్రము కలవాఁడని తోచుటలేదు. అతఁడుచిక్కైన సత్యమై యనంతగుణమునకు వెలిగా

నిలిచి యనిర్దేశ్య మనఁబడుచున్నాఁడు. అనిర్దేశ్యమనగా నిట్టిదని చెప్పుటకు వీలులేనివ్యక్తితో నున్నస్థితి. వ్యక్తిసహితము వెనుకకులాగబడి కాలశూన్యమైన శుద్ధస్థితిమట్టుకే నిలుచుచున్నది. మరియు నీశుద్ధాత్మ సహిత మొకస్థితిలో తనసత్యత్వమును నిరాకరించునట్లు గాన్పించును. అనాత్మ్యము అనిలయనము, అజ్ఞాతమునుండి వేలువడినట్లుసహిత మొప్పుకొనుటలేదు. దానినిమనము నామరహితమని శూన్యమని (Nihil) భావింపవచ్చును. ప్రత్యేక మిట్టిదానిపై లక్ష్యముంచి లోనికిలాగబడిన సర్వమును మరచినప్పుడు శుద్ధనిర్గుణమే సర్వశూన్యమే యుత్తమసత్యమని వెల్లడింతుము. కాని పరిపూర్ణ దృష్టికినిట్టిదని తెలియరాని పరిపూర్ణములోనికి పైకిలాగబడిన సమస్తావిర్భావము, పురుఁషుడు సగుణాత్వమదేయని మనకుఁ గనుపించును. మనహృదయ మానసములతో మహోన్నతుని సమీపించినయెడ పరిపూర్ణ సగుణనిర్గుణముల రెంటిచేతనుమనమతని పొందగలమని తెలియఁగలము. కాని మనయీయాత్మజ్ఞానము బ్రహ్మాండములోని యీశ్వరుని తత్వమును బోలియున్నది. అందుసహితమతనిదివ్యసగుణ రూపము లందుఁగలిసికొనఁగలము. అతనిస్వభావమును వేరువేరుగా మనకు వెల్లడించునట్టి గుణసంప్రదాయమందతని గలిసికొందుము. అనంతగుణ ద్వారమునఁ దన్ను వెల్లడిచేసికొనుచున్న దివ్యపురుషునందుఁ గలిసికొందుము. పరిపూర్ణనిర్గుణమందతని కలిసికొందుము. ఆనిర్గుణమే పరిపూర్ణస్థితి. అదే పరిపూర్ణస్థితిశూన్యము. అదేసదా యీదివ్యపురుషుని యనిర్వచనీయ పరిపూర్ణత్వము. అదేసదా మనమూలకమున ప్రపంచమూలకమునఁ దన్నుదావెల్లడిచేసి కొనుచున్న వ్యక్తిగలపురుషుని యనిర్వచనీయ పరిపూర్ణత్వము.

ఈబ్రహ్మాండమందు సహిత మీశ్వరుని యీరెండువైపుల నుండి సమీపింతుము. దేవుఁడనగా సత్యమని, న్యాయమని, ధర్మమ

ని, శక్తియని, ప్రేమయని యానందమని, సౌందర్యమని మనము తలచవచ్చును. భావించవచ్చును. చెప్పవచ్చును. మనమతఁడు సర్వవ్యాపకశక్తియని, తలచవచ్చును. కానియిది యపరోక్షానుభవమార్గము. మనముకొన్ని గుణములు, శక్తులు మానస దర్వ్యము మట్టుకేగాక స్వభావమును వెల్లడించు పురుషులమెట్లోతి మోయట్లె దేవుఁడుసహిత మొకపురుషుఁడే. తనస్వభావమును మనకువెల్లడించు వ్యక్తితోనిండిన పురుషుఁడు. ఈస్వభావముయొక్క వివిధాకారము లందతని మనమర్చింపవచ్చును. న్యాయదేవుఁడని, ప్రేమదేవుఁడని, దాక్షిణ్యదేవుఁడని, ప్రశాంతదేవుఁడని మనము పూజింపవచ్చును. ఇట్లు మనమర్చించు పురుషునిలోనుండి విడతీసిన మరికొన్నివిషయములు దివ్యస్వభావమునఁ గలవు. జంకనియధ్యాత్మికానుభవధైర్యము భయంకరాకారములలో సహితమతనిని కలిసికొనుచున్నది. ఇవిమాత్రమే సంపూర్ణదేవత్వ మనరాదు. ఈసగుణరూపములు సహితమతనికుండుసత్యములే. తద్వారముననతఁడు మనల కలిసికొనుచున్నాఁడు. తక్కినవిలోన నణచఁబడి వీనివలనమాత్రమే మనతోసంబంధము పెట్టుకొనుచున్నట్లు కనిపించును. ప్రత్యేకించి ప్రతిదియతఁడే. సమిష్టియందన్నియునతఁడే. అతఁడు విష్ణువు. అతఁడుకృష్ణుడు. అతఁడుకాళి. మనుష్యులలో నతఁడు క్రీస్తు బుద్ధరూపముల వెల్లడవుచున్నాఁడు. మొదటమనము ప్రత్యేకించి యేకాగ్రతపొందించిన దృష్టికి వెనుకఁజూచినయెడల విష్ణువందు శివరూపమును శివునియందు విష్ణురూపమునుజూడఁగలము. అతఁడనంతగుణుఁడు. ఆయనంతే గుణముందావిర్భవించుచున్న యనంత పురుషుఁడు. తిరిగి యతఁడు శుద్ధయధ్యాత్మిక నిర్గుణస్థితిలోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు. నిర్గుణాత్మ యనుభవము సహితము దాటిపోవుచున్నాఁడు. అప్పుడధ్యాత్మికముతో నిండిన నాస్తికము స్థాపింపబడుచున్నది. మా

నసమున కప్పుడ నిర్దేశ్యమని తోఁచఁబడుచున్నాఁడు. కాని యట్టియనిర్దేశ్యము నుండి వ్యక్తిగల పురుషుఁ డిచ్చట యావిర్భవించిన దివ్యపురుషుఁ "ఇది సహితము నేనే. మానసదృష్టికి నగోచరుఁడనై యిచ్చటనున్న యాపురుషోత్తముఁడనేనే" యని చెప్పుచున్నాఁడు.

బుద్ధిచేఁ గల్పింపఁబడిన భిన్నభావములకు, భేదములకు వెనుక మరియొకప్రకాశము కలదు. అచ్చట సత్యము తనకుఁదాఁ బ్రత్యక్షమున వెల్లడవుచున్నది. దానినట్లు గ్రహించుటకుఁ బ్రయత్నింతుము. అచ్చట నీవివిధసత్యముల యద్వితీయసత్యము కలదు. ఏలననగా నచ్చట ప్రతిది యన్నిటియందున్నది. ఆయర్థమందు మనయధ్యాత్మికానుభవ మేకమై పరిపూర్ణమవుచున్నది. నిర్గుణాన్వేషణమునకును దివ్యసగుణారాధనమునకును స్వల్పభేదముగాని సూక్ష్మ తారతమ్యము గాని యుండదు. భక్తిమార్గమునకు జ్ఞానమార్గమునకు విరోధభావము లవలేశముండదు.

యోగసంకలనము.

46 వ. అధ్యాయము.

దేవుని యానందము.

భక్తిమార్గ మెట్టిదో దానివిపుల తీర్మానమెట్టిదో దానిపరిపూర్ణజ్ఞానమెట్టిదో వర్ణింపఁబడెను. పరిపూర్ణయోగమందు దానికి స్థానమేదియో రూపమేదియో చూతము. సారాంశమునకు యోగమనగా దేవుని నిత్యసచ్చిదానందములతో జీవుఁడైక్యమొందుట. ఈయైక్యము పురుషుని దివ్యస్వభావములోనికి వృద్ధిగాంచుటవల్లవచ్చెడుఫలము. అది మనుష్యస్వభావ ద్వారమున సంభవించుచున్నది. ఆదివ్యపురుషుఁ డెట్టివాఁడైనను, మనస్సుచే నెంతవరకు గ్రహింపగలమో యధ్యాత్మికముగా నెంతవరకు తెలిసికొనఁగలమో యంతవరకే యీయైక్యము కలుగుచున్నది. ఈదేవుని యెట్లుగాభావించి యేకాగ్రతనొందుచుంటిమో యదిమనము కాఁగలము. దానితోనొకవిధమైన యైక్యమొందఁగలము. కనీసము దానితో సమరసమైన నొందఁగలము. ప్రాచీనోపనిషత్తు స్పష్టముగా నిట్లుపలుకుచున్నది. "స్థితిగాభావన చేసినవారు స్థితినొందెదరు. స్థితిశూన్యమని భావించిన స్థితిశూన్యమొ

దెదరు." దేవునిసమస్తేతరమున కీసూత్రమే వర్తించుచున్నది. దేవుని ముఖ్యతత్త్వమిది. కానియతఁడు మనముకాలేము. మానుషస్థితిలో ప్రారంభదశయందుంటిమి. దేవుని యేభాగము చూతుమో దానినే మనవ్యక్తియందు నిర్మించి గ్రహించఁగలము. అదేమనము కాఁగలము. కాబట్టిప్రత్యేకముగా దేవునిమనలో నిర్మించి గ్రహించి యతనిసమిష్టిలోనికి సర్వోత్కృష్టతలోనికి మనముచేరవలసిన యధ్యాత్మికగమ్యస్థానము. మనబలహీనతనుబట్టి యిదిసాధ్యముకాదని తోఁచినయెడల నతనిని సమీపించి, ధ్యానించి, యెడతెగనిసంబంధ మతనితోఁ గలిగియుండుటసహితము కొంతసంపూర్ణత్వమే.

మనము యోచించుచున్న పరిపూర్ణసంకలనయోగము నకుద్దేశమేమనగా వేరువేరుగానో సమిష్టిగానో మానుషస్వభావము యొక్క ప్రతిభాగముద్వారా దేవుని సచ్చిదానందములతో నైక్యమొందుట. చివరకు సర్వము సమరసమొంది యేకమై సమస్తము దివ్యస్వభావముగా మారుట. ఇంతకంటె మరేదియుఁ బరిపూర్ణయోగిని సంతృప్తిజేయఁ జాలదు. కారణమేమనగా వాఁడుదేనిని జూచుచున్నాఁడో దానినినే యధ్యాత్మికముగాఁ బొంది యదేతానగుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నాఁడు. తనజ్ఞానచిత్త హృదయములచేతనే గాక వీనినన్నిటితో సమానముగాను, తనసమస్త మనఃప్రాణస్థితులతోను దైవమును సమీపించుచున్నాఁడు. దైవము తనవివిధమార్గముల మనలఁ గలిసికొనుచున్నాఁడు. పైకిమోసగించునట్లు కనిపించినప్పటికి సమస్తవిధములచే మనలఁ దనవైపులకు లాగుకొనుచున్నాఁడు. ఈ యభ్యంతరముల లీలావిలాసములను జయించుటే మానవునకుగల గొప్పతనము. వీనియేకత్వ రహస్యమును గ్రహింతుమేని వీనిలోఁ ప్రతిదానిచేతగాని యన్నింటిచేతగాని దేవునివెంబడించి, కనిపెట్టి, పొందఁ

గలము. అతఁడు తననిర్గుణములోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు గనుకవాని నిర్గుణస్థిత్యానందము ననుసరించెదము. అతఁడు మనసగుణమందు, మనకునతనికి గల సగుణసంబంధములయందు కలియుటచే నాసగుణమునుసహితము నిరాకరించము. మనము భక్త్యానందముల ప్రత్యేక విలాసమును వానియైక్యము నంగీకరింతుము.

జ్ఞానమువలన దేవునివ్యక్తి యందతనితో నైక్యమునకై ప్రయత్నింతుము. కర్మవలనసహితము దేవునివ్యక్తియందే యతనతో నైక్యమునకై ప్రయత్నింతుము. సత్తునందుకాదు. చిత్తునందు. వ్యక్తితోనున్న నైక్యద్వారమున దివ్యచిత్తముతో. కాని భక్తివలన దేవుని సర్వానందము దతనితో నైక్యమునకై ప్రయత్నింతుము. ఆకారణమునుబట్టి భక్తిమార్గము ప్రథమమం దెంతహీనముగా గనిపించినను తుదకు సమస్తేతర యోగోద్దేశములకంటె నెక్కువ విధాయకమైన సర్వస్వీకారముకలది. జ్ఞానమార్గము నిర్గుణమువైపునకు నిరాకారమువైపునకు బహుసులభముగా నేరుగుచున్నది. గనుకత్వరలో ప్రత్యేకము కావచ్చును. అది యెట్లుకానక్కర లేదన్నమాట సత్యమే దేవునివ్యక్తి సమిష్టియు వ్యష్టియునగుటచే, సర్వోత్కృష్టము నిరాకారమగుటచే నీజ్ఞానమార్గమును సహితము పరిపూర్ణైక్య జ్ఞానమునకు వీలుండక తప్పదు. దానివల్ల మనము మనుష్యునియందును దేవునితోను బ్రపంచమునందు దేవునితోను సర్వోత్కృష్టమైన యైక్యమునకుఁ దీసిపోని యధ్యాత్మికమైన యేకత్వమును బొందఁగలము. కాని యిది పూర్తిగా విధాయకమైనదికాదు. ఎందుకనగా నూర్ధ్వాధోజ్ఞానము లున్నవని మనము వాదించవచ్చును. అనగా నూర్ధ్వాత్మవ్యక్తి యధోధాత్మ వ్యక్తికలవని వాదించవచ్చును. ఇందుజ్ఞానాగ్రము మాత్రమే యవలంబించఁబడినది గాని సంపూర్ణజ్ఞానమొత్తము తోఁసి

వేయఁబడినదని వాదించవచ్చును. పరిపూర్ణమార్గమునకు బదులు విభాగమార్గ మవలంబింపబడినదని వాదించవచ్చును. బ్రహ్మాండవ్యాపారముతోను మనతోటిపాటివారితోను సంబంధనిరాకరణము నిర్దోషమని స్థాపించుటకై మాయావాద మొకదానిని కనిపెట్టవచ్చును. ప్రపంచములో నెవనిశక్తి మనయందు సర్వమందేకమై చిత్రరూపము ననావిర్భవించుచున్నదో యట్టిసర్వోత్కృష్టుని కర్మమార్గముచేఁ బొందఁగలము. అట్టియైక్యమువల్ల నాయైక్యముయొక్క లక్షణమునుబట్టి యందరియందుండు నాత్మగా బ్రహ్మాండమునకు ప్రభువు సర్వవ్యాపకుఁడైన యాత్మగా మనమతనిలోఁ గలియుదుము. ఐక్యమునుదెలిసికొనుటలో నేదోగాధమున్నదని యిదిసూచించుచున్నది. ఇదిసహితముపూర్తిగా విధాయకమవఁబడదు. ఈకోరికసహితము పూర్తియైన నిర్గుణమువై పునకే యొరుగవచ్చును. సర్వవ్యాపకుఁడైన దేవునికార్యములందు నెడతెగక పాలుగొనుటకిది దారిచూపినను బూర్తికానది భిన్నమై తత్త్వమందు నిష్క్రియగాఁ బరిణమించును. ఆనందముజోక్యము కలుగఁజేసికొన్నప్పుడే పరిపూర్ణైక్య భావము విధాయకమవుచున్నది.

అట్లుపూర్తిగా విధాయకమైన యీయానందము దేవుఁ కొఱకైన యానందమై యున్నది. మరియే యితరములకై కాదు. మరియే యితర కారణమునకై ఫలమునకై కాదు. దైవమేదో మనకిచ్చునని దైవమందేదో ప్రత్యేక గుణమున్నదని యన్వేషించదు. అతఁడు మన యాత్మ మనసర్వము మనసదుస్థితియని యన్వేషించుచున్నది. సర్వోత్కృష్టుని యానందమది. సర్వోత్కృష్టతకొఱకుఁ గాదు. అతఁడు సర్వోత్కృష్టుఁడు గనుక. సర్వవ్యాపకుని యానంద మది. సర్వవ్యాపకత్వముకొఱకుఁ గాదు. అతఁడు సర్వవ్యాపకుఁడు గనుక. ప్రత్యేక

పురుషుని యానందమది. ప్రత్యేకపురుషుని సంతృప్తికొఱకు కాదు. అతఁడు ప్రత్యేకపురుషుఁడు గనుక. ఆయానందము సమస్తభేదముల పైపై యాకారముల నతిక్రమించుచున్నది. కాబట్టి సరత్రి యతఁడు గాఁగలించుచున్నది. పైకిఁగానిపించు హెచ్చునందెట్లో తగ్గునందట్లే యతనిని గౌఁగలించుచున్నది. వెలికిదోఁచు భిన్నత్వమందుగాని యనంత ప్రకటనయందుగాని యతనిని గౌఁగలించుచున్నది. సర్వత్రి యతని యేకత్వము పరిపూర్ణత్వము సహజజ్ఞానానుభవములఁ గలిగియున్నవి. అతనినిరాకారము మాత్రమే పొందఁగోరుట మనస్వాంతఫల మపేక్షించుటే. నిరాకారప్రశాంతమను ఫలమపేక్షించుటే. అతనిని పూర్ణముగాఁ బొందుటే నిజమున కాత్మ స్థితాన్యానందోద్దేశము. మనమతనిఁ బూర్తిగావశముచేసి కొన్నప్పుడు మనలనతఁడు పూర్తిగావశముచేసి కొన్నప్పు డీయానందము వచ్చుచున్నది. ప్రత్యేకించి యొకస్థితి దీని కుండవలసిన యవసరము లేదు. ఏదోయానందస్వర్గ మందతనికొఱకుఁ బ్రయత్నించుటకాదు. అది యాస్వర్గసౌఖ్యమునుకై ప్రయత్నించుటే. నిజమైన యతని సమస్తానందము మనకున్నప్పుడు స్వర్గముమనలో నేయుండును. అతఁడు మనముకలసి యెచ్చటనుండిన నచ్చటయతని సామ్రాజ్య సుఖముండును. అదేరీతుగా మనలోనతని నన్వేషించుట మనకొఱకన్వేషించుట యతనియానందమునకు మనకు హద్దులనేర్పరుచుటే. పరిపూర్ణానందము ప్రత్యేకమానవునందే పొందక సమస్తమానవులందు సమస్తభూతములం దతనిఁబొందుచున్నది. అతనియందు సమస్తముతో మనమేకత్వమొందుటచే నది మనకొఱకేగాక సర్వభూతములకొఱకతని నన్వేషించుచున్నది. పరిపూర్ణ యోగాన్వేషకునకు భక్తిమార్గమనగా సంపూర్తియై పరిపూర్ణమైన యానందమే. పరిపూర్ణానంద మేలయనగా నది స్వతసిద్ధము శుద్ధముగనుక. సంపూర్తియైన

యానందమేలయనగా సర్వమునుబొంది సర్వమును స్వీకరించునది గనుక.

భక్తియోగము మనలోఁబనిచేయుచున్నయెడల తక్కినయోగమార్గము లన్నియు దానిధర్మము నవలంబించి తనమూలకమున తమయాధిక్యతను గనిపెట్టఁగలవు. దేవునియందు పరిపూర్ణభక్తియోగము జ్ఞానమును తోసివేయదు. ఈమార్గమందున్న భక్తుఁడు దేవునిచే ప్రేమింపఁబడువాఁడు దేవునితెలిసినవాఁడు సహితమవుచున్నాఁడు. కారణమేమనగా తనస్థితిని తెలిసికొనుటవల్ల స్థిత్యానందము సమస్తమునకు నుగుణమున్నది. కాని యానందమందు జ్ఞానము సంసిద్ధినొందుచున్నది. సర్వోత్కృష్టుని జ్ఞానము సర్వోత్కృష్టుని యానందమందు, సమిష్టిజ్ఞానము సమిష్టిదేవుని యానందమందు, వ్యష్ట్యావిర్భావజ్ఞానము వ్యష్టియందున్న దేవునియానందమందు, నిర్గుణజ్ఞానము నిర్గుణనిర్మలానందమందు, సగుణజ్ఞానము సగుణుని సంపూర్ణానందమందు, అతనిగుణవిలాసజ్ఞాన మావిర్భావానందమందు, గుణశూన్యజ్ఞాన మతని శూన్యావిర్భావానందమందు శూన్యస్థిత్యానందమందు సంసిద్ధినొందుచున్నవి.

అదేవిధముగా నీద్వైతభక్తుఁడు దివ్యకార్మికుఁడగుచున్నాఁడు. అతఁడట్లగుట కర్మలకొఱకుకాదు. కర్మయందతనికి గల స్వకీయానందముకొఱకు కాదు. ఎందుకనగా నీమార్గమందు దేవుఁడు తనశక్తుల వినియోగించుచున్నాఁడు. అతనిశక్తులబట్టి వానిలక్షణములబట్టి మనమతనిని గ్రహింపఁగలము. కారణమేమనఁ గర్మలలో దివ్యచిత్తమనగా దేవుఁడు తనశక్తుల నానందమందుఁ బ్రవహింపఁజేయుటే. దివ్యపురుషుఁడు దివ్యశక్త్యానందరూపమునఁ బ్రవహించుటే. ద్వైతభక్తుఁడు ప్రియునికర్మలయందు సంపూర్ణానంద మనుభవించుచున్నాఁడు. కారణమేమనగా వానియందు సహితమతఁడు ప్రియునిగాంచుచున్నాఁడు. తానే

సర్వకర్మలఁ జేయుచున్నాఁడు. కారణమేమనగా సత్కర్మలలో సహి తమతని ప్రభువు దివ్యానందమును వెల్లడించుచున్నాఁడు. తాను పని చేయునప్పుడట్టిపనియందు శక్తియందుఁ దానుప్రేమించి యర్పించుదా నితో నైక్యమొందుచున్నానని తలచుచున్నాఁడు. తాను దేనికి విధే యుఁడై దేనితో సమస్తశక్తిని నైక్యమొందించుచున్నాఁడో యట్టి చిత్తముయొక్క యానందమనుభవించుచున్నాఁడు. అదేవిధమున దైవ భక్తుఁడు పరిపూర్ణముకై ప్రయత్నించుచున్నాఁడు. కారణమేమనగా పరిపూర్ణము దేవునిస్వభావము. పరిపూర్ణత్వమందు వృద్ధిగాంచిన కొలది తనస్వభావస్థితిలోఁ బ్రియుని యావిర్భావము వృద్ధిగాంచు చున్నట్లతనికిఁ దోచును. లేక పుష్పము వికసించినట్లతఁడు తనంతటఁ దాను పరిపూర్ణవృద్ధిఁ గాంచును. కారణమేమన వానిలో దేవుఁడు న్నాఁడు. వానిలో దేవుని యానందమున్నది. అట్టి యానందము వానిలో వృద్ధిగాంచినకొలది జీవుఁడు, మనస్సు, ప్రాణము సహితము దేవత్వమందు స్వాభావసిద్ధముగా వృద్ధిగాంచును. అంతేగాక సర్వము దతనికి దేవుఁడు తోఁచఁబడుటచే, హద్దులలోనున్న ప్రతియాకృతి యందతఁడు బూర్ణముగాఁ దోచఁబడుటచే తన యసంపూర్తివల్ల సం భవించెడు దుఃఖముండదు.

జీవితద్వారమున దేవుని యన్వేషించుట, తన వ్యష్టిసమిష్టి స్థితుల సమస్తవ్యాపారములందు దేవుని కలిసికొనుట యతని యారా ధనకు సంబంధించినవే. సమస్తప్రకృతి సమస్తజీవితమతనికి ప్రకట నము సాంకేతికస్థలము. మేధాసౌందర్యశక్తి వ్యాపారములు, శాస్త్ర ములు, వేదాంతములు, జీవితము, భావము, కళలు, క్రియులతనికి యర్థయుక్తములై దేవునిచే ననుజ్ఞాతమైనట్లుండును. తద్వారమున దేవుని స్పష్టముగాఁ జూచుచున్నాఁడు. గనుక, వీనియందు దేవుఁడా

నందించుచున్నాఁడు. గనుక వీనికొఱకుఁ బ్రయత్నించు చున్నాఁడు. వీని పై యాకారములందనురాగము కలిగియుండఁడు. అనురాగమా నందమున కభ్యంతరము. సమస్త వస్తువుల సంపాదించు సామర్థ్యము కలిగి దేనిపై నాధారపడని శక్తియుక్తమైన శుద్ధపూర్ణానందమతఁడు పొందుచున్నాఁడు. మరియు నీవస్తువులందతఁడు తనప్రియుని విగ్రహముల సంకేతముల నావిర్భావములఁగని పెట్టుచున్నాఁడు. కాబట్టి సాధారణమానసమున కందుగోచరించని యానందమతఁడు పొందుచున్నాఁడు. ఇదియంతయుఁ బరిపూర్ణమార్గములోని భాగమే. దాని పరిపక్వములోని భాగమే.

ఆనందముయొక్క సర్వసామాన్యశక్తి ప్రేమ. ప్రేమయొక్క సంతోషమువహించు ప్రత్యేకరూపమే సౌందర్యప్రత్యక్షము. దైవభక్తుఁడు సమస్తమును ప్రేమించువాఁడు. అతఁడు సమస్తానందమును సమస్తసౌందర్యమును పరిగ్రహించుచున్నాఁడు. అతనిహృదయమందు సర్వవ్యాపక ప్రేమ జనించినప్పుడు దేవుఁడతనిని స్వాధీనముచేసికొనినాఁడనుటకు నిస్సందేహమైన గుర్తు. సర్వత్ర పరిపూర్ణసౌందర్యప్రత్యక్షమతనికి కలిగినప్పుడాలింగన సౌఖ్యము సర్వకాలమందతఁడనుభవించఁ గలిగినప్పుడు దైవమునతఁడు స్వాధీనముచేసికొనినాఁడనుటకు నిస్సందేహమైన గుర్తు. ఐక్యమె ప్రేమపరిపక్వము. కాని పరస్పర స్వాధీనమే యాప్రేమకు శిఖరము. ఉత్కృష్ట దశ. ఆవేశమందేకత్వమునకది పునాది.

యోగసంకలనము.

47 వ. అధ్యాయము.

ఆనందబ్రహ్మము.

పరిపూర్ణ యోగసంకలనమందు భక్తిమార్గము ప్రేమానందములద్వారా దేవునన్వేషించుట యను రూపము ధరించుచున్నది: సంతోషముతో సతని సమస్తమార్గములఁ బరిగ్రహించుటే యారూపము ధరించుట. ప్రేమవల్ల పరిపూర్ణైక్యమే, దేవునికి జీవునకు గల సమస్తమార్గముల పరిపూర్ణానుభవమే, దానిశిఖరము. అదిజ్ఞానముతోఁ బ్రారంభము కావచ్చును. కర్మలతోఁ బ్రారంభము కావచ్చును. అప్పుడది జ్ఞానమును ప్రియునితోఁ బ్రకాశమానమైన యైక్యమువల్ల వచ్చెడియానందముగా మార్చును. అదిక్రియలను బ్రియునిశక్తిచిత్తములతో మనయైక్యమువల్ల వచ్చెడియానందముగా మార్చును. లేక నది సరాసరి ప్రేమానందములతోనే ప్రారంభము కావచ్చును. అప్పు డీరెంటిని (జ్ఞానకర్మల) నది తనలోనికి స్వీకరించి సద్వితీయ పూర్ణానందములో నొకభాగముగా వానిని వృద్ధిచేయుచున్నది.

దేవునియందు హృదయాకర్షణము మొట్టమొదట నిర్గుణమై యుండవచ్చును. పరోక్షముగాగాని యపరోక్షముగాగాని మనరాగాదులకో మనరసగ్రహణశక్తికో మనయధ్యాత్మిక నైపుణ్యమునకో వెల్లడి కాఁబడిన యేదోసర్వ వ్యాపక సర్వోత్కృష్టముల నిర్గుణానంద స్పర్శ కావచ్చును. అట్లుమనము తెలిసి వృద్ధిపొందుటే యానందబ్రహ్మము. అదే యానందస్థితి. నిర్గుణానందసౌందర్యముల యారాధనముకలదు. స్వచ్ఛమైన యనంతపరిపూర్ణము నారాధించుటకలదు. కాని దానికినామరూపములఁ గల్పింపఁజాలము. ప్రపంచములోనో ప్రపంచమునకు వెలినోయున్న యేదోస్థితియందు లక్ష్యార్థమాదనంతసన్నిధియందు శక్తియందు జీవునకుండాకర్షణమేయుండి. అదియేదోవిధమున మానసికముగానో యధ్యాత్మికముగానో మనకువ్యక్తముకాఁగలదు. క్రమక్రమముగా నెక్కువస్నేహమై సత్యముగాఁ బరిణమించును. అదే యానందస్థితి పిలిచెడిపిలుపు. అదేయానందస్థితి స్పృశించెడిస్పర్శ. అంతట దానిసన్నిధిసామీప్యముల సంతోషము సదాకలిగియుండుట. దాని నిత్యసత్యముతో బుద్ధిసహజజ్ఞానములఁదృష్టిచేయుటకై యది యెట్టిదో తెలిసికొనుట, మననిష్క్రియస్థితిని, సాధ్యమైనయడల, మనక్రియాస్థితిని, మనలోని నిశ్చలస్థితిని వెలినిత్యస్థితిని దానితో సమరసమొందించుట, మనజీవితమున కావశ్యకమవుచున్నది. దానికి మన మర్పణలమవుటే నిజమైన యద్వితీయానందము. దానియందు నివసించుటే నిజమైన కేవలపరిపూర్ణత్వము.

మనోవాక్కులకగోచరము నిర్వాచ్యమైన సర్వోత్కృష్టానందము వర్ణనాతీతము యొక్క స్వభావమైయున్నది. అది సమస్త బ్రహ్మాండమందు దానిప్రతివస్తువునందు రహస్యముగా దాగి వృద్ధిచేయుచున్న యానందాకాశముగా వర్ణింపఁబడినది. అది

లేకున్న నొకనిముషమైన నేదియు జీవింపదని వేదముచెప్పుచున్నది. అధ్యాత్మికానంద మిచ్చుట మనహృదయములందు సహితమున్నది. వెలిమానస వ్యాపారమునకు గోచరింపక లోన నదిదాగియున్నది. అట్టివెలి మానసములోపములతో నిండినదాని వివిధ మనఃప్రాణ స్థూలపరివర్తనముల మాత్రమే గ్రహించుచున్నది. కాని మానస ముదానిని గ్రహించుటకుఁ దగినంతశుద్ధి చురుకుదనముకలదై స్థితికి సంబంధించిన మనప్రత్యుత్తరముల యొక్కస్వభావముచే బాధింపఁబడ కున్న దానిప్రతిబింబమును స్వీకరించగలము. ఆప్రతిబింబము మన స్వభావమందేది బలవత్తరమైయున్నదో దానివాలకమును పూర్తిగా వహించుచున్నది అది మొట్టమొదట మనస్వభావమందు మనుష్యు నంగు చుట్టుయావరణమందు మనకుఁ దోచఁబడునేదో సర్వవ్యాపక సౌందర్యముకొఱకు కాంక్షాపరితాపము కావచ్చును. ఇచ్చుట పైకిఁగను పించు సౌందర్యము దేనిసంకేత మాత్రమగుచున్నదో యట్టిసర్వో త్కృష్ట సౌందర్యసహజ జ్ఞానము మనకు రావచ్చును. ఎవరియందు రసగ్రహణశక్తి వృద్ధిగాంచుచున్నదో, యెవరికి బహిర్గత మపునపు డుకవిని కళావంతుని జేయఁగల ప్రేరేపణ మెక్కువగానున్నదో వారికీ విధముగా వచ్చుచున్నది. అది దివ్యప్రేమయొక్క వ్యక్తికావచ్చును. మనము దానివైపు కుఁ దిరిగినప్పుడు మనకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చున ట్టిబ్రహ్మాండమందు దానికి వెలిని దయతో సహాయముచేయుననంత ప్రత్యక్ష మిదికావచ్చును. రాగములు పూర్తిగా వృద్ధిగాంచినప్పుడు మనకావిధముగా మొదటఁ గనుపించవచ్చును. అది మరికొన్ని యితరవిధముల మనలసమీపించవచ్చును. మనుష్యునకుఁ దోచునట్టి యానందశక్తి సన్నిధులుగా సౌందర్యముగా ప్రేమగా ప్రశాంతము గా సదామనలను సమీపించవచ్చును. కాని యీయానంద సౌంద

ర్యప్రేమ ప్రశాంతములు మనస్సునందుఁ బొందెడి రూపముల కదివెలిగానున్నది.

ఎందుకనగా సమస్తసంతోషము సౌందర్యము ప్రేమ ప్రశాంతమానంద మాయానంద బ్రహ్మమునుండి వెలికిఁ బ్రవహించుచున్నవి. జీవుని సమస్తానందము, బుద్ధియూహా రసగ్రహణశక్తి, నైతికాపేక్ష, నైతిక సంతుష్టి, కర్మ. ప్రాణము, దేహము సర్వము దానియందే పుట్టుచున్నవి. మనకున్న సర్వమార్గముల దేవుఁడు మనల స్పృశించఁగలఁడు. మనజీవుని మేలుకొలిపి ముక్తిఁ జెప్పుటకు వానినన్నింటిని దేవుఁ డుపయోగించఁగలఁడు. కాని యానంద బ్రహ్మమును దాని నిజతత్వమందుఁ బొందవలెనంటె మానసస్వీకారము సూక్ష్మముకావలెను. అధ్యాత్మిక మొందవలెను. సర్వసామాన్యము కావలెను. మలినమై బంధించు సర్వముపోవలెను. కారణమేమనఁగా మన ముదానిని మిక్కిలిసమీపించినప్పుడు మనమందుఁ బ్రవేశించినప్పుడు సర్వవ్యాపకము సర్వోత్కృష్టమైన యానందముయొక్క యధ్యాత్మిక వ్యక్తి ప్రబోధవల్ల నట్లుచేయఁగలము. అట్టియానందము ప్రపంచవైపరీత్యములలో వానికి వెలినిసహిత మున్నది. వృద్ధిపొందుచున్న సర్వవ్యాపక సర్వోత్కృష్ట యధ్యాత్మిక పరవశముచే మనమాయానందముతో నైక్యమొందగలము.

సర్వసాధారణముగా మనస్సు మనముగాంచుచున్న యనంతమును ప్రతిఫలించినఁ దృప్తిజెందుచున్నది. బహిరంతరముల దానివ్యక్తికలిగిన సంతుష్టిజెందుచున్నది. అట్టివ్యక్తానుభవ మెంతతరుచుగా సంభవించినప్పటికది ప్రత్యేకసమయము మాత్రమె. అది సంభవించినప్పు డొంతతృప్తికరముగా నెంతవిచిత్రముగా గనుపించుననగా మన

మనము నడుపుచున్న సర్వసాధారణజీవయాత్రకు దానికివిశేషతారత మ్యమున్నట్లు గాన్పించును. అక్కడికదియే మిక్కిలి యధికమనితోచును. కాని యీప్రత్యేకత్వమును సర్వసాధారణ విషయముగాఁ జేయుచో, మనకుపైనున్న దానిని మనసాధారణస్థితులకన్న గొప్పదానిని మనకుసదా వ్యక్తమవునట్లు మార్చుటే యోగమునకు ముఖ్యాభిప్రాయము. కాబట్టి యనంతుని యనుభవము మనకెట్టిదిరాని దానికివెనుకఁదీయరాదు. మనలోఁబనిచేయు మూలశక్తిగాఁ బరిణమించువరకు, మనముపూజించి యాలింగనమొనరించు దైవముగాఁ బరిణమించువరకుదానిని వృద్ధిచేసి తీవ్రమొందించుటకు దానిని సదాభావించి ధ్యానించవలెను. మహాసమస్థితి దానినిననుసరించును. అది మనస్వంతమగుచున్నది.

దాని మనయనుభవమును మానసనసంపర్క మేగాత్రములేకుండ శుద్ధిచేయఁ బడవలెను. లేకున్నదది యుండదు. దానిని నిలుపుకొనఁజాలము. ఏదోకారణముపై మానసవ్యాపారముపై యాధారపడకుండుటే యాశుద్ధీకరణములోని భాగము. దానికదే హేతువు కావలెను. అది తనకుదానంతునది కావలెను. తనవల్లనిలుచునట్టి సమస్తేతరానందమున కదికారణము కావలెను. దేనివల్ల మొదటదానితో మనకుసంబంధము కలిగెనో యట్టిగుర్తు విగ్రహముతో సంబంధముండకూడదు. దానియనుభవ మెడతెగని తీవ్రతపొందింపఁబడవలెను. మిక్కిలి యేకాగ్రతపొందింపఁబడవలెను. లేనియెడల పరిపూర్ణముకాని మనోదర్పణమందది ప్రతిఫలించునట్లు మాత్రమే చేయుదుము. దేనివల్ల మనస్సును దాటి యెడతెగని యానందమునుఁ జేరుదుమో యట్టిమార్పు తేఁగల స్థితినిపొందఁజాలము. ఎడతెగనిభావన యేకాగ్రతకు ఫలముగానది సమస్తమును తనలోనికి మార్చితా

నానంద బ్రహ్మయని వెల్లడిచేయుచున్నది. సమస్తస్థితిని తనయావిర్భావ మొనరించుచున్నది. మన సమస్త బహిరంతరకార్యముల ప్రేరేపణకొఱకు దానిని నమ్ముకొని యుంటె మామనుగుండా ప్రాణుల పై జీవితముపై, తేజము ప్రేమశక్తిరూపమున ప్రవహించుచున్న దేవుని యానందమవుచున్నది. జీవుని ప్రేమార్పణముల మూలమది నన్వేషించితిమా యదిదైవముగా వెల్లడియవుచున్నది. అందు దేవుని ముఖముచూడఁగలము. మనప్రియునియానందము తెలిసికొనఁగలము మనసమస్తస్థితిని దానిలోనికి మార్చితిమా పూర్తిగా దానిని పోలియుందుము. అది దివ్యస్వభావమును మానుష మొందించును. అదిసమస్తవిధముల మనయాత్మకు నాత్మయైనయడల మనము సంసిద్ధిగాంతుము. మనకు సర్వసమృద్ధికలుగును.

బ్రహ్మమునకు మూఁడుమార్గముల వెల్లడియవుచున్నాఁడు. మనలో మనలోకమునకుపైని ప్రపంచమందు మనచుట్టు పురుషునకు మనలో రెండుస్థానములుకలవు. మనయంతరాత్మయైన పురుషుండు వీనివల్ల జాగ్రత్తనకు వెల్లడియవుచున్నాఁడు. హృదయకమలమందు బురుషుఁడున్నాఁడు. ఆకమలము మనశక్తులనన్నింటిని పైకివెల్లడించఁగలదు. సహస్రకములమందుఁ బురుషుఁడున్నాఁడు. ఆసహస్రమునుండి దివ్యశక్తిజ్ఞానములు మన త్రినేత్రమును దెరచి, భావచిత్తములద్వారముఁ గ్రిందకు దిగుచున్నవి. ఈరెంటిలో నేదోయొక స్థానమునుండి మనకానందస్థితి రావచ్చును. హృదయకమలము వికసించినప్పుడు దివ్యసంతసము, ప్రేమ, ప్రశాంతము తేజోపుష్పమువలె వికసించి మనకుఁ దోచఁగలవు. అవిమనహృదయ దేవుఁడైన తమరహస్యకారణముతో నైక్యమై దేవాలయమందువలె నతనిఁ బూజించవచ్చును. భావచిత్తముల వశమునకై యూర్ధ్వమున కవిప్రవహించి

సర్వోత్కృష్టునిఁ జేరఁబోవచ్చును. లేక భావవ్యక్తి రూపమొంది మనచుట్టునుండు సమస్తముతోఁ బనిచేయవచ్చును. కాని యెంతవరకుమన సాధారణస్థితి యభ్యంతరము కలుగఁజేయునో యెంతవరకీ దివ్యప్రకాశమునకుఁ బ్రత్యుత్తర మివ్వకుండునో యెంతవరకీ దివ్యవశీకరణమునకు సాధనముకాకుండునో యంతవరకు మనయనుభవము నిలకడలేనిదై యుండును. మనము తరుచుగాతిరిగి వెనుకటి మానుషహృదయములోనికిఁ బడుచుందుము. కాని యభ్యాసమువల్ల మనకోరికల తీవ్రతవల్ల, దేవునియందుభక్తి తీవ్రతవల్ల నాయనుభవము క్రిమక్రమముగా పునర్నిర్మాణమొందుచున్నది. తుదకా యసాధారణానుభవము మనకు స్వతస్సిద్ధానుభవముగా మారుచున్నది.

రెండవయూర్ధ్వ కమలము వికసించునపుడు సమస్తమానసము దివ్యతేజముతో దివ్యానందముతో దివ్యశక్తితో నిండఁగలదు. వానికివెనుక సింహాసనస్థుఁడై మనప్రభువు దేవుఁడున్నాఁడు. ఆప్రక్కను నజీవుఁ డతనికిరణములోకి స్వీకరింపఁబడి నిలిచియున్నాఁడు. సమస్త భావచిత్తము లప్పుడు తేజోవంతములే శక్తియుక్తములే ఆవేశముఖములే సర్వోత్కృష్టుని సంబంధముచే మనమానుషావయవములలోనికదిప్రవహించి తద్వారమున ప్రపంచములోనికి బహిర్గతమవుచున్నది. ఇట్టి యుషఃకాలమందే వేదకాలపు మహాత్ములెరిగిన మనదివారాత్రిములున్నవి. అవి తేజస్సునుండి మనప్రవాసములు. కాని యీనూతనస్థితిని నిలుపుకొని శక్తిమనకు వృద్ధియగుకొలది మన మాసూర్యుని నిశేషకాలము చూడఁగలము. మఱియంతరస్థితియందు దానితోనేకమయ్యెదము. ఈమార్పుయొక్క వేగము కొన్నివేళల వెల్లడవుచున్న దేవునికొఱకు మనకున్న యపేక్షాబలముపై నాధారపడియున్నది. మనయన్వేషణా బలముపై నాధారపడియున్నది. కాని మరికొన్నివే

ఖిల సర్వజ్ఞుఁడైన దేవుని యతిగూఢ కార్య విధానమునకు కర్తృత్వము వహించక లోఁబడుటచేఁ గలుగుచున్నది. మన ప్రేమ మననమ్మకము పూర్తియైనప్పుడు పరిపూర్ణ ప్రేమ వివేకములతో నిండిన శక్తియొక్క స్వాధీనములో మనమున్నప్పుడు కర్తృత్వశూన్యులమై లోఁబడుట సాధ్యమవును.

సమస్తవస్తువులందు దేవునియన్వేషించెడి యధ్యాత్మిక కాంక్షతో నానందముతో మనమువానిని జూచినప్పుడు మనకతఁడు మనచుట్టునున్న ప్రపంచమునందంతటను దావెల్లడియవుచున్నాఁడు. తరుచు మనకాకస్మికముగా గోచరించవచ్చును. దానివల్ల నాయాకారముల ముసుకుతనంతట తానే ప్రకటనముగా మారవచ్చును. అధ్యాత్మికమైన సర్వవ్యాపక ప్రత్యక్షము సర్వవ్యాపక ప్రశాంతము సర్వవ్యాపకనంతానందము సమస్తమాలింగన మొనరించి సమస్తములోఁ జొరబడి యావిర్భవించెను. ఈసన్నిధి మనకుదానియందున్న ప్రేమానందమువల్ల దానినే సదాభావించుటవల్ల తిరిగి మనకువచ్చి వృద్ధిపొందుచున్నది. మనకదే ముఖ్యవిషయమవుచున్నది. తక్కినదంతయు దాని యాకరము దానినివాసము దానిసంకేతము. మిక్కిలిబహిర్విషయము నగా స్థూలదేహ రూపశబ్దములు సహితము మనయింద్రియములకు గోచరించు సమస్తమూసన్నిదియనే తలచఁబడుచున్నది. అవి స్థూల విషయములుగాక నాత్మవిషయము లవుచున్నవి. ఈమాట్పువ కర్థమే మనగా మనయంతరవ్యక్తి మారినదని యర్థము. చుట్టునున్న సన్నిధి లోనికి మనము స్వీకరింపఁబడి దానిలోభాగమవుచున్నాము. మనము నఃప్రాణదేహములు దానినివాసమని దేవాలయమని దానియాత్మ ప్రకటనమునకు సాధనమని తోచును. ఈసమస్తమానందమే యవుచున్నది.

మనభూలోకమందు మనచుట్టును జూడఁబడుచున్న దేవుఁడితఁడే. కాని యతఁడు తనంతటఁదా నూర్ధ్వమందు వెళ్లుడికావచ్చును. అతనిని మన కుపరిభాగమందున్న సన్నిధియని గాని, యనంతానందమనిగాని, స్వర్గమందుండు జనకుఁడనిగాని తెలిసికొనఁగలము. అప్పుడతఁడు మనలో మనచుట్టుఁ గనుపించఁడు. ఇట్టిదృష్టి మనకున్నంత కాలము మనమర్త్యస్వభావ మాయమృతత్వమువల్ల నణఁచబడును. తేజోశక్త్యానందముల ననుభవించి తనశక్త్యానుసారము ప్రత్యుత్తరమిచ్చును. లేక నదితనలో నాత్మావతరణమును గ్రహించి కొంతకాలముమారును. లేక తేజోశక్తిప్రకాశము లోనికిలేవనెత్తబడును.

అప్పుడది యానందపాత్రమవును. కాని కొన్నిసమయములందది తనపూర్వపు మానుషత్వములోనికిఁ బడిపోయి ప్రాపంచకములైనయలవాట్లతోఁ బనిచేయుచున్నది. దివ్యశక్తి మనుజుని మనశ్శరీరములోనికిఁ బూర్తిగా నవతరించినప్పుడు మనయంతరజీవితము దివ్యవిగ్రహముగా మారినప్పుడు పరిపూర్ణ విమోచనము కలుగుచున్నది. దీనినే వేదఋషులు యజ్ఞమువల్లఁ బుత్రోద్భవమని పేర్కొనిరి. కర్మభావజ్ఞానములను దైవపరమైన చిత్తము నర్పించుటచేతఁ దదేకధ్యానతో నర్చనముచేయుటచేత ననంతుని స్వరూపము పొందఁగలము.

మనకుపరిని మనలో మనచుట్టు నీత్రివిధయావిర్భావము లందు నానందబ్రహ్మముయొక్క స్థిరమైనజ్ఞానము మనకుఁగలిగినప్పుడు, దానితో మనకుఁబూర్తిగా నేకత్వము రాఁగలదు. తక్కిన సమస్తస్థితుల దానియానందప్రశాంతత్వ ప్రేమలతో నాలింగన మొనరింతుము. అప్పుడీలోకములన్నియు నాత్మకుదేహములవుచున్నవి. అది నిర్గుణ ప్రత్యక్షము మాత్రమైనయెడల, మనభక్తి సర్వవ్యాపకానంద మతని

ముఖమును దేహమును మనకుఁ గనపరిచి స్నేహితుని బ్రియుని హస్తముల స్పర్శమనకు గలిగించనియెడల పరిపూర్ణానంద వైభవము రానేరదు. దానినిర్గుణత్వము బ్రహ్మముయొక్క యానందముతోఁ గూడినగొప్పతనమును వెల్లడించుట. అట్టిగొప్పతనమునుండి దివ్యసగుణముయొక్క యధికారమాధుర్యముతో మనలవీక్షించును. కారణ మేమనగా మనయాత్మయొక్క మనప్రభువుయొక్క ప్రత్యక్షమే యానందము. బహిర్గతమవుచున్న యాయానందప్రవాహమే యతని శుద్ధవిలాసవినోదము.

యోగసంకలనము

48 వ. అధ్యాయము.

ప్రేమరహస్యము

ఆధునికభావమును బట్టి నిర్గుణదేవుని యారాధనము భక్తి యోగము కానేరదు. కారణమేమనగా నిర్గుణమిప్పటి యోగములందుఁ బరిపూర్ణైక్యము కొఱ కన్వేషింపఁబడు చున్నదని తలచుచున్నారు. అట్టియైక్యమందు దేవుఁడు మనము లేకపోవుటచే నర్చించువాఁడు నారాధింపఁబడువాఁడు లేకపోవుదురు. ఏకత్వానంతముల యనుభవజనితానందము మాత్రము నిలిచియుండును. కాని యధ్యాత్మికవ్యక్తియొక్క యద్భుతములనంత కఠినముగా తర్కించరాదు. మొదటమనకు ననంతునిసన్నిధి జ్ఞానముకలిగినప్పుడు వానిచే స్పృశింపఁబడునది మనసగుణత్వమే. అట్టిస్పర్శకుఁ బిలుపునకు గౌరవముతోఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చునది యాసగుణత్వమే. లేక ననంతుఁ డేకత్వానందముల యధ్యాత్మిక స్థితిగాక, దానిప్రతిరూపము మధ్యవర్తియని మాత్రము మనము భావించవచ్చును. మనవ్యక్తియందు నిర్వికారుఁడైన దేవుని సన్నిధి మాత్రమే యదియని భావించవచ్చును. అట్టిభావ

మందు సహితము గౌరవప్రేమ లుండక తప్పదు. మరియు మనసగుణత్వము దానితో నైక్యమగుచున్నట్లు కనిపించునప్పుడు సహితము సర్వవ్యాపకునితో నుత్తమునితోఁ గలిసిపోవునది నిజమునకు వ్యష్టిదేవుఁడే. అట్టికలియికయందు ప్రేమ, ప్రేమించువాఁడు, ప్రేమింపఁబడువాఁడు పరవశమువల్లఁ బుట్టిన యైక్యానుభవముచే మరువఁబడుచున్న నేకత్వమం దంతరవ్యక్తిలో నణిగియుందురు. ప్రేమవల్లగలిగెడి యైక్యస్వభావ మిట్టిదిగాక తప్పదు. వ్యష్టిజీవునకు దేవునికినుండు వివిధ యధ్యాత్మిక సంబంధానుభవముల తుదిపర్యవసానముగా నిట్టియైక్యానందమొందుటకే యద్వితీయుఁడు బ్రహ్మాండమందు బహుముఖుఁడైనాఁడని యొకయర్థమందు మనముచెప్పవచ్చును.

వివిధమై మిక్కిలిగాఢమైన దివ్యప్రేమానుభవము నిర్గుణానంతుని మాత్రమే వెంబడించినఁ గలుగనేరదు. కారణమేమన మనము భజించు దేవుఁడు మనలసమీపించవలెను. మనకుఁ బ్రత్యక్షముకావలెను. మనమా నిర్గుణుని హృదయములోఁ జొచ్చినపు డతఁడు సగుణవైభవములఁ దనలో వెల్లడించవచ్చును. ఒక యనంతసన్నిధిని మాత్రమే యాలింగన మొనరించి యందుఁ బ్రవేశించుటకుఁ బ్రయత్నించువాఁడు తానెన్నడు తలచని విషయములనందుఁ గనిపెట్టవచ్చును. మనఃబుద్ధికే గోచరమైన యద్భుతవిషయములు దేవునియందుఁ గలవు. కాని సర్వసాధారణముగా భక్తియోగము రెండవకొననుండి ప్రారంభమవుచున్నది. అది దివ్యసగుణారాధనతోఁ బ్రారంభమై వృద్ధిఁజెంది విపులతఁగాంచుచున్నది. దేవుఁడొక పురుషుఁడు. గుణశూన్యమైనస్థితి కాదు. కాలశూన్యమైన నిర్మలానంత స్థితికాదు. మొదటి సర్వవ్యాపకస్థితి యతఁడే. కానియాస్థితిని వ్యక్తానందములనుండి విడతీయవీలు

లేదు. తనయునికి మెట్టిదో యానందమెట్టిదో తెలిసినస్థితినే దివ్యానంత పురుషుఁడని పిలచుచున్నాము. అది పురుషుఁడు. అంతేగాక వ్యక్తిత్వోపాధి శక్తి యాంతరవర్తియై యుండును. ఎచ్చట యనంతస్థితికలదో యచ్చట యనంతశక్తి యుండును. అట్టిశక్తివల్లనే బ్రహ్మాండమందు సర్వము పోషింపఁబడుచున్నది. ఈభూతములవల్లనే సమస్తభూతములు నిలిచియున్నవి. సమస్తవస్తువులు దేవునిముఖములు. సమస్తభావములు కార్యములు ప్రేమ లతనివల్ల జనించి యతనిలోనురలఁ బ్రవేశించుచున్నవి. వాని సమస్తఫలములకు మూలమతఁడు. రక్షించువాఁ డతఁడు. గమ్యస్థానమతఁడు. ఇట్టిదేవున కిట్టిపురుషునకుఁ బరిపూర్ణయోగము యొక్క భక్తిసమర్పింపఁ బడుచున్నది. సర్వోత్కృష్టమైన యాభక్తి పరిపూర్ణైక్యావేశము దతని నన్వేషించుచున్నది. సర్వవ్యాపకమై యనంతగుణములందు సర్వభూతములం దన్నివైపుల సర్వవ్యాపక ప్రేమానందములచే నతని నన్వేషించుచున్నది. వ్యష్టిరూపమైన మనుజునకు మనుష్యునకు ప్రేమవల్లఁ గలిగెడి సమస్తమానుష సంబంధము లతనికిఁ గల్పించుచున్నది.

హృదయ మన్వేషించు దానిని పూర్ణముగా గ్రహించుటకు మొదటనే సాధ్యము కాకపోవచ్చును. బుద్ధిప్రకృతి రాగాదులు వెనుకటిజీవితమునుబట్టి విపులవృద్ధిగాంచినయెడల నదిసాధ్యము కావచ్చును. బుద్ధిని రసగ్రహణశక్తిని, రాగాదుల చిత్తము ననుభవమును బరిపక్వమొందించుటచే సర్వసాధారణ జీవితానుభవముకలిగించునది యిదియే. అది సాధారణస్థితిని విపులమొందించి బాగుచేయును. తానావిర్భవించుటకు దేవాలయము నిర్మించుచున్న దేవుని సమస్తతత్త్వములు వెల్లడపుట కట్లొనరించుచున్నది. సర్వసాధారణముగా మనుజుఁడు సమస్తవిషయములలో హద్దులుగలవాఁడు. తనస్వభావము, వెనుకటి వృద్ధివాసనల

బట్టి దివ్యతత్త్వమును గ్రహించువాఁడు. కాబట్టి దేవుఁడు మొదట తన దివ్యగుణస్వభావముయొక్క హద్దులలో నేమనలఁ గలిసికొనుచున్నాడు. మనుజున కర్థమై వానిచిత్తహృదయములు ప్రత్యుత్తరమియ్యఁగల శ్రేష్ఠమైన వస్తురూపమున నన్వేషకునకు దర్శనమిచ్చుచున్నాఁడు. తనదేవత్వములో నేదోభాగమును, నామమును వెల్లడించుచున్నాడు. యోగమందు దీనికి యిష్టదేవతయని పేరు. అర్చించుటకు మనస్స్వభావ మెన్నుకొనిన నామము రూపము. మనుజుఁడు తనసమస్తతత్త్వములతో నీదైవతమును నాలింగనమొనరించు కొఱకు దేవుని నిజస్వరూపము దైవగుణముల కనుగుణ్యమైన రూపము భక్తునకు ప్రదర్శింపఁబడుచున్నది. సేవించుకొఱకు మనుజుని మనస్సు స్వీకరించెడు విష్ణు, శివ, కృష్ణ, కాళి, దుర్గ, క్రీస్తు, బుద్ధరూపము లిట్టివే. రూపము లేని దేవుని పూజించువాఁడై దైవమొక్కఁడే యని చెప్పువాఁడు సహితము దేవుని కేదో గుణరూపమును మానసికరూపమును, స్వభావరూపమును గల్పించుకొని తన్మూలమున దేవుని సమీపించుచున్నాడు. కాని దేవుని ప్రాణయుక్తమైన రూపమును మానసరూపమును జూడఁగలిగి యుండుట యట్టిసామీప్యమునకు మిక్కిలిమాధుర్యగాఢత్వముల నివ్వఁగలదు.

పరిపూర్ణ భక్తియోగమార్గము దేవునిగురించి యీయభిప్రాయమును సర్వసామాన్య మొనరించుచున్నది. సర్వస్వీకారముగల సంబంధములచే నతనిని సగుణుని జేయుట, మనకు సదా ప్రత్యక్షమానట్లు చేయుట, మనసమస్త మతనికర్పణం బొనరించుట, యతఁడు మనకుసమీపమందు మనలో నివసించు నట్లొనర్చుట, మనమతనితో నతనియందు నివసించునట్లొనర్చుట యీమార్గమునకు ముఖ్యములు. మననమనఁగా సమస్తవస్తువు లాదతనినే భావించుట, దర్శనమనగా

సదా సర్వమందతని నే గాంచుట భక్తిమార్గమునకు ముఖ్యములు. మనము స్థూల పదార్థములఁ జూచినప్పుడు వానియందుఁ బ్రేమాస్పదుఁడైన దేవునిఁ గాంచవలెను. మనము మానవుల జంతుజాలములఁగాంచినప్పుడు వానియందతనిఁ జూడవలెను. మనకు వానికియుండు సంబంధము లందతని జూడవలెను. అప్పుడు దేవునిరూపములతో సంబంధము బెట్టుకొనుచున్నామని గ్రహించవలెను. భూలోకసంబంధముల విడిచిపెట్టినప్పు డితరలోకవాసులులతో సంబంధము మనకుఁ గలుగుచున్నది. అప్పుడుసహిత మీభావమే యాదృష్టి యేమనకుండవలెను. స్థూలరూపమునే వెలియాకారమునే వికారమొందిన సాధారణసంబంధమునే గ్రహించుట మనమనస్సులకుఁ దరుచుగా నలవాటు. అంతరనర్థిమైన దేవత్వమును విడచుట సహితము మనమానసముల కలవాటు. అట్టి యపవాటెడ తెగని సర్వస్వీకారముగల ప్రేమానందముల యములనాటుచే విపులముగా గాఢముగా యోగోప్పసంబంధమునకు నిగ్రహింపునకు వశముకావలసినదే. సమస్తదైవములందు మనము హృదయపూర్వకముగాఁ బూజించు సిదేవునిమాత్రమే సర్వవిధములఁ జూడవలెను. అవియతని దేవత్వముయొక్క రూపములు. గనుక మన యధ్యాత్మిక స్వీకారమును విపులమొందించి మనమొకస్థితికి రాఁగలము. అట్టిస్థితియందు సర్వము మనకతఁడే. ఇట్టిపరిజ్ఞానమువల్లఁ బుట్టిన యానందము మన కనర్గళమై సర్వసాధారణ ప్రాపంచిక విషయమైయుండును. దానిచే బాహ్యమై సర్వవ్యాపకమైన యైక్యము మనకు వానితో రాఁగలదు.

అంతరంగమునఁ బ్రియుని విగ్రహము మందిరమునవలె మనయందు నివసించుచు లోనినేత్రమునకుఁ గనిపించవలెను. తనసాన్నిధ్యమాధుర్యమును మనహృదయములకుఁ గలిగించవలెను. స్నేహితు

డువలె, యధికారివలె ప్రియుఁడువలె మనసమస్త మనోవృత్తుల జీవిత
వ్యాపారములఁ బరిపాలించవలెను. బ్రహ్మాండమందున్న తనతోఁ బై
నుండి మనలఁ గలుపవలెను. ఎడతెగని యాంతరంగిక సంసర్గమువల్ల
వచ్చెడి సంతసము సన్నిహితమై స్థిరమై యవిఘ్నమై యుండవలెను.
సర్వసాధారణకర్మల విడిచి మనమాంతర్ముఖులమైనప్పు డాసంసర్గము
ప్రత్యేకసామీప్యమునకు, ప్రత్యేకారాధనకు సంబంధించినది కాఁగూ
డదు. అది మానుషకర్మలు విడిచిపెట్టి యన్వేషింపఁ బడఁగూడదు.
మన సమస్తభావముల, ప్రేరేపణల రాగాదుల, కర్మల నతనియొప్పు
దలకో నిరాకరణమునకో మనము సమర్పింపవలెను. మనమట్టి స్థితికి
రానప్పుడు మనకాంక్షను త్యజించి యతనికి వీనినన్నింటిని నివేదించ
వలెను. అందుచే నతఁడు క్రమక్రమముగా మనలోనికిదిగి యాసమ
స్తములోఁ బ్రవేశించి వానినన్నింటిని తనచిత్తశక్తులతో తేజోజ్ఞానము
లతోఁ బ్రేమానందములతో నింపఁగలఁడు. చివరకు మనసమస్తభా
వములు రాగములు ప్రేరేపణలు క్రియలతనియొద్ద నుండిరాఁ బ్రా
రంభించును. అంతరజీవితమందు మనమతని లోభాగమును వ్యక్తీకరిం
చును. అప్పుడు మనముపూజించు దేవునకును మనజీవితమునకు నేమి
యు భేదముండదు. అదేవిధముగా సమస్తానుభవములందు నావివ్యాప్తి
యునకు మనతోనున్న చేతల మర్మము గ్రహించవలెను. వానివిషయ
మున మనమెట్లు సంతసించవలెననగా దుఃఖము, కష్టము, శరీరబాధయు
తని ప్రసాదములేయని యానందించవలెను. దివ్యసంబంధములు కలు
గుటచే నానందమందు లీనము కావలెను. రసవాదమువలె యతనిహ
స్తస్పర్శ సర్వము నద్భుతముగా మార్చఁగలదు. దుఃఖము కష్టముండు
టచే జీవితమును గొందరు నిరాకరించుచున్నారు. కాని దైవభక్తునకు
దుఃఖకష్టములు దేవుని కలిసికొనుటకు సాధనములు. అతఁడు పెట్టునొ
త్తిడి యవుచున్నవి. సర్వవ్యాపకానందము ధరించిన ముసుకులు

దాచలేనంతగా మనయైక్యము పూర్తియైనప్పుడీమనఃఖకష్టములు తుద కంతమొందుచున్నవి. అవి యానందముగా మారుచున్నవి.

ఇట్టియైక్యమునకుఁ గారణమైన సమస్త సంబంధము లీమార్గమందుఁ దీవ్రమై యానందకరమై సగుణమునకు సంబంధించినవి. అం త్యమువరకు నిలిచి యన్నింటిని స్వీకరించి సమ్మేళన మొనరించునది ప్రియునకుఁ బ్రియురాలికి నుండు సంబంధము. కారణమేమనగా నదే యన్నింటికంటె తీవ్రమైనది. ఆనందకరమైనది. తక్కినవి దానిలో నం తరభూతములు. వానినన్నింటిని మించుచున్నది. అతఁడే గురువు. అతఁ డేదారిచూపువాఁడు. జ్ఞానము ను బొందించువాఁడు. అంతరదృష్టిప్రకా శములు వృద్ధిజెందుచుండగా మనమానసమును సరిచేయుచున్న కళా వంతుని స్పర్శవలె యతనిస్పర్శ ప్రతిసోపానమందు మనకుఁ దోచుచుం డును. తనసత్యమును మాటను వెల్లడించుచున్న యతనికంఠధ్వని వినం బడుచునే యుండును. మనము ప్రత్యుత్తర మివ్వఁజాలిన యతనిభావ ము తోచుచునే యుండును. మనయజ్ఞానాంధ కారమును బారఁదోలు మునట్టి యతనిఖడ్గకాంతులు మెరయుచునే యుండును. ముఖ్యముగా నల్పమైన మనఃప్రకాశములు విజ్ఞానతేజములుగా కొంచమో గొప్ప యో మారినకొలది మనమానస మతనిలోనికి మారుచున్నది. క్రమ క్రమముగా నతఁడు మనలోని యోచకుఁడు ప్రేక్షకుఁడవుచున్నాఁడు. మనంతట మనమిక యోచించము. చూడము. మననిమిత్త మతఁడే దియోచించునో దాన్నినే మనము యోచింతుము. మనకొఱ కతఁడేది వీక్షించునో దానినే మనము వీక్షింతుము. అంతట గురువే ప్రియుఁ డవుచున్నాఁడు. అతఁడు మనసమస్తమానసమును బట్టుకొని కౌగిలిం చి, వశముచేసికొని యనుభవించి యుపయోగించుచున్నాఁడు.

అతఁడు ప్రభువే కాని ప్రభువని సమీపించితిమా సమస్తౌ యోగము దూరము, భయము, విధేయత సహితము నశించును.

కారణమేమనగా మనమతనిసమీపించి యైక్యమగాచుండగా నీవిషయ ములకు స్థానముండదు. మనలస్వీకరించి మనయందుఁ బ్రవేశించి తనయి ష్టానుసారము మనల నుపయోగించువాఁడు మనప్రియుఁడు. విధేయ త సేవకుని లక్షణము. దాస్యమందది హీనమైనది. తరువాతమనము విధేయులముకాము. గాయకుని వ్రేళ్ళకుఁ దీగెలు ప్రత్యుత్తరమిచ్చు నట్లుమనమతని యిచ్ఛననుసరింతుము. ఉపకరణమవుటే యుత్తమ యాత్మార్పణము, లొంగుబాటు. కాని యిది ప్రాణయుక్తమై ప్రే మించు నుపకరణము. దానికంత్యము మనసమస్త స్వభావ మీశ్వరు నిబానిసయగుటే. పశువర్తియు సంతసించుచు, దివ్యాధికారమునకు లో బడి యానందించుచు నీశ్వరుని బానిసయగుటే. అతఁడేదిచేయుమని సంకల్పించునో యాసమస్తమును దీవ్రమైన యానందముతో సంశయ మువిడిచి చేయుచున్నది. అతఁడు భరించమన్న దంతయుఁ భరించుచు న్నది. కారణమేమన భరించునదంతయుఁ బ్రియునకు సంబంధించిన భారమే.

అతఁడు స్నేహితుఁడు, సలహాచెప్పువాఁడు, సహాయమిచ్చు వాఁడు. కష్టమందు రక్షించువాఁడు. శత్రువుల బారినుండి కాపాఁడు వాఁడు. మనకొఱకు యుద్ధముచేయువాఁడు. ఆతని రక్షణక్రింద మన ముపోరువారము. మనకు సారథి-మార్గప్రదర్శి. ఇట్టిసంబంధమందుమ నము మిక్కిలి సామీప్యమొందుచున్నాము. అతఁడు మననిత్యసహ చరుఁడు. జీవయాత్రయందు మనతో నాడుకొను పిల్లవాఁడు. కాని యెంతసంతోషకరమైనప్పటికి నింకను భేదమున్నది. మధ్యననుగ్రహ మన్నదియుండుటచే నీస్నేహమునకు హద్దులేర్పడుచున్నవి. ప్రియుఁడు బాధించవచ్చును. విడిచిపెట్టవచ్చును. కోపగించవచ్చును. మోసగిం చినట్లు కనిపించవచ్చును. కాని మనప్రేమ వీనినన్నింటిని సహించివే

ధించినకొలది వృద్ధిగాంచును. అవితిరిగి కలియుటవల్ల సంభవించెడు సంతోషమును వృద్ధిచేయును. తిరిగివశమవుటవల్ల వచ్చెడి సంతసమును పెంచును. తన్మూలమునఁ బ్రియుఁడు స్నేహితుఁడుగా మారును. అతఁడు చేయునది సమస్తము జీవుని పరిపూర్ణత కొఱకు మనలఁ జూచిన యతనికిఁగల సంతసముకొఱకు మనప్రియుఁడు మనసహకారి, యట్లుచేయుచున్నాఁడని తుదకు గ్రహింతుము. ఈవిరుద్ధభావములు చివర కధికస్నేహమును గలిగించును. అతఁడు మనతండ్రి, మనతల్లి మనస్థితికి మూలమతఁడు. మనసంరక్షకుఁడు. మనయిష్టప్రదాత. మన కోరికవల్లఁ బుట్టి మనచేఁ బోషబడు పిల్లవాఁడు. ఈవిషయములన్నియుఁ బ్రియుఁడు స్వీకరించును. అతని ప్రేమాధిక్యతయందుఁ బితృమాతృవాత్సల్యాదికలవు. మనమావాత్సల్యతకై ప్రార్థించినప్పుడు మన కివ్వకపోఁడు. సర్వతోముఖమై గాఢమైన యీసంబంధమందు సమస్తమైక్యమై యున్నది.

మొదటినుండి మిక్కిలి గాఢమైన యీప్రియాప్రియుల సంబంధముండుటకు సాధ్యమున్నది. కాని కొన్ని కేవల భక్తియోగములకువలె పరిపూర్ణయోగమున కది ప్రత్యేకవిషయమై యుండనక్కరలేదు. ప్రారంభమునుండి యితరసంబంధముల లక్షణముల నది స్వీకరించుచున్నది. పూర్ణయోగి సహితము జ్ఞానకర్మల ననుసరించుచున్నాఁడు. దేవుఁడతనికి గురువుగా ప్రభువుగా నుండ నవసరమున్నది. అతనిలో దైవభక్తి వృద్ధియైనకొలది దైవజ్ఞానము స్వభావజీవితములందు దివ్యచిత్తముయొక్క కార్యకరణము వృద్ధిగాంచుచున్నవి. దివ్యప్రియుఁడు తనకుఁ దావెల్లడి యవుచున్నాఁడు. జీవితమును వశముచేసికొనుచున్నాఁడు. కాని యన్నిసంబంధములకంటె ముఖ్యమైనది సమస్తమునకు మూలమైన ప్రేమయే. తీవ్రమై పూర్ణమైన సర్వతో

ముఖసంసిద్ధికై పరస్పరవశీకరణ సాధనములకై యైక్యానందదాయకములగు పలువిధవిషయములకై, ప్రయత్నించుచున్న ప్రేమయే. సమస్తమానసిక భేదములు, హద్దులు, సంభవముల వివిధతార్కిక వికలనములీప్రేమచేఁ బరిహసింపఁ బడుచున్నవి. లేదా యైక్యమునకు ద్వారములుగాఁ బరీక్షలుగాఁ గార్యాలయములుగా నుపయోగింపఁబడుచున్నవి. ప్రేమ మనేకమార్గముల రావచ్చును. ప్రియుని సౌందర్యమును కనిపెట్టుటచే రావచ్చును. అతని ముఖ విగ్రహాసందర్శనముచే రావచ్చును. ప్రపంచములోన సంఖ్యాకములైన వస్తుసముదాయమునుండి యతఁడు మనకిచ్చుచున్న యద్భుతమైన సూచనవల్ల రావచ్చును. ఒకఁడు మనల సమీపించి ప్రేమతో వెంబడించుచున్నాఁడను వ్యక్తిచే రావచ్చును. మనము కనుగొనవలసిన వాఁడు సుందరుఁడానందపురుషుఁడను వ్యక్తిచే రావచ్చును.

మిక్కిలియాసక్తితో మనమతని నన్వేషింపవచ్చును. అగోచరుఁడైన యాప్రియుని వెంబడించవచ్చును. మనమెరుగని ప్రియుఁడు సహితము మనల వెంబడించవచ్చును. ప్రపంచములో మనలఁగలిసికొనవచ్చును. మనకు మొదటయిష్టము కాని కాకపోని తన నిమిత్తమే మనలఁ బట్టుకొనవచ్చును. మొదట మనకు విరోధియై ప్రేమజనిత క్రోధముతో రావచ్చును. మొదటయతనితో మనకుసంబాధము యుద్ధము పోరాటము ద్వారా కలుగవచ్చును. ఆదియందు ప్రేమాకర్షణమున్నచోట సహితము జీవేశ్వరులకు సంబంధములు బహుకాలమువరకు నేరములతోను ప్రార్థనలతో ననుమానములతోఁ గ్రోధములతోఁ బ్రణయకలహములతో నాశానిరాశలతో వియోగదుఃఖములతో నిండియుండును. మానసమ స్తరాగాదుల నతనిపైఁ బ్రయోగింతును. అవిశుద్ధికాఁబడి యేకత్వా సందావేశముగా మారువరకట్లు ప్రయోగింతును. ఇదిసహితము పిసుకుపుట్టించదు. దివ్యప్రేమా

సంద భేదము లెన్నియని వర్ణించుటకు భాషకు శక్యముకాదు. మన
యుత్తమాధమ భాగములా ప్రేమతో నిండిపోవుచున్నవి. జీవుఁడే
గాక మనోప్రాణములుసహితము దానితో నిండిపోవుచున్నవి. స్థూల
దేహముసహిత మానందములోఁ బాలుగొనక మానదు. స్పర్శనను
భవించకపోదు. సమస్తావయములలో నరములలో నానందామృతము
ప్రవహించకపోదు. స్థితికంఠ్యములు ప్రేమానందములు. అవి పర
మరహస్యములు. అత్యద్భుతములు.

ఇట్లుసమిష్టియై వ్యష్టియై, తీవ్రమై సర్వవ్యాపకమై సర్వాంత
రమై సర్వసంసిద్ధియై ప్రేమానందమార్గము శ్రేష్ఠమగు ముక్తినిచ్చు
చున్నది. దాఁయుత్తమాగ్రము బ్రహ్మాండాతీతమైన యైక్యము. కాని
భక్తికి పరిపూర్ణైక్యమే ముక్తి. దానికి విమోచనమనగా వేరేయర్థము
లేదు. సమస్తముక్తులు దానిలో నిమిడియున్నవి. కొందఱనుకొనుచు
నట్లాముక్తులొండొక దానివెంట నొకటివచ్చునవికావు. అవిపరస్పరము
భిన్నములనరాదు. దేవుఁడు జీవునితోఁ పూర్తిగానైక్యమవుచున్నాడు.
అదేసాయుజ్యము. ఇచ్చట భిన్నత్వముపై నాధారపడిన దంతయునా
సాయుజ్య మందున్నదని తెలియవచ్చుచున్నది. అచ్చట భిన్నత్వమే
కత్వముయొక్క రూపాంతరమే. సమీపజనితానందము (సామీ
ప్యము). పరస్పరసాన్నిధ్య జనితానందము (సాలోక్యము). పరస్పర
సాదృశ్యజనితానందము (సాదృశ్యము) మరియు భాషయందు పేరులే
నికొన్ని యద్భుతవిషయములు సహితముందుకలవు. దైవభక్తునకు సా
ధ్యముకానిది లేదు. అతనికి నిరాకరింపఁబడునది లేదు. అతఁడు దివ్య
ప్రియునకు ప్రేమాస్పదుఁడు. ప్రియురాలియాత్మ.

సంపూర్ణము.

రంగా అండ్ కో., ప్రింటర్సు కాకినాడ.